תלמוד ירושלמי · מפרשים · מראה הפנים על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי מעשר שני

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי מעשר שני

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-מעשר-שני/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 13
הלכה ג 15
פרק ב 22
הלכה א 22
הלכה ב 28
הלכה ג 32
הלכה ד 41
פרק ג 45
הלכה א 45
הלכה ב 45
הלכה ג 48
הלכה ד 51
הלכה ה 51
הלכה ו 53
פרק ד 56
הלכה א 56
הלכה ב 59
הלכה ג 60
הלכה ד 61
הלכה ה 65
הלכה ו 69
פרק ה 71
הלכה א 71
הלכה ב 75
הלכה ג 76
הלכה ה 76

פרק א

הלכה א

מעשר שני אין מוכרין אותו. בבבלי פ"ב דקידושין דף נ"ד קאמר הלכה כר"מ במעשר דאמר התם המקדש במעשר שני בין שוגג בין מזיד לא קדש הואיל וסתם לן תנא כוותיה ומאי הוי דתנן כרם רבעי ב"ש אומרים וכו' וב"ה דאמרי כולו לגת כר"מ סבירא להו. הא דמהדר אסתמא אחרינא ולא קאמר בפשיטות מהאי סתמא דמתני' דאין מוכרין אותו משום דממון גבוה הוא וא"כ סתמא כר"מ וכך בעי למימר הכא בריש הסוגיא מאן תנא אין מוכרין אותו ר"מ וכו' טעמא הוא משום דלא קאי המסקנא בהסוגיא הכי דהק"ו דבעי למילף אליבא דר' יודה למאי דס"ד פריכא הוא ומוקי להמתני' כדברי הכל דאף ר' יהודה מודה דאין מוכרין אותו ומטעמא דקאמר ר' יוסי בשם ר' אחא כדי שיהא הכל זקוקין למחיצתו וכדפרישית בפנים והלכך מהדר נמי התם אסתמא אחרינא לאוכוחי דהלכה כר"מ משום דמהאי מתני' לא מוכחא דכר"מ הוא דאיכא למימר דאף ר' יהודה מודה במכר דאסור והר"ש שכתב כאן ומסיק מאן תנא אין מוכרין כר"מ ברם כר' יהודה וכו' ובאמת דהאי לאו מסקנא היא ולא קאי הך אוקימתא וכמבואר בהסוגיא ועיין עוד בדבור דלקמן מענין אוקמתא דמתני' אבל נותנין זה לזה מתנת חנם. כתב הר"ב כגון שהזמינו לאכול עמו וכו' אבל לתת לו מתנה ממש לדברי האומר מתנה כמכר אסור ולמד זה מדברי הר"ש שהביא הא דלקמן בהסוגיא על האי סיפא דמתני' דקאמר מתני' דר"מ וכו' כלומר אפי' מ"ד מתנה כמכר בכה"ג שמזמן את חבירו שיאכל עמו מודה דשרי עכ"ל ויש לתמוה הרבה על פירושו זה בהסוגיא ומחמת כן לפרש המתני' בכה"ג דנהי דלדינא הזמנה לאו כמתנה ממש חשיבא דבהדיא תנינן הכי לקמן בריש פ"ג אלא אומר לו העלם שנאכלם ונשתם בירושלים מ"מ לא המתני' מיתפרשא בכה"ג ולא הסוגיא דלקמן חדא דהיכי מצינו לפרש במתני' דבהזמינו מיירי הא נותנין זה לזה קתני והכי ה"ל למימר אבל נותן אותו מתנת חנם ועוד דנהי דנדחוק לפרש מתני' דהכא בכה"ג מה נעני אנן בפירושא דמתני' דריש פ"ג דקתני לא יאמר אדם לחבירו וכו' אלא אומר לו העלם שנאכלם ונשתם בירושלים אבל נותנין זה לזה מתנת חנם ואם דהכא נמי בהזמינו לאכול הוא וכדמציינין הר"ש והר"ב שם להאי פירושא שפירשו בריש מכילתין וזה קשה מאוד דהא כבר תני בהאי מתני' דהעלם שנאכלם וכו' מותר והיינו הזמנה לאכול ומאי האי דהדר תני אבל נותנין זה לזה וכו' וא"כ איננו סובל כלל וכלל לפרש בכה"ג להמתני'. וכן אין לפרש לכוונת הסוגיא דלקמן דבהזמינו לאכול קאמר חדא דמהיכן יצא לו לפרש להך ברייתא דמייתי עלה בענין הזמנה דהא לא קתני אלא היה אומר אדם לחבירו מה

אכלת היום וכו' ולא מיירי כלל שאכל עמו אלא האמת הוא דלא בא לאתויי הך ברייתא אלא ללמוד מינה דמתוך שהיו נוהגין לכנות למעשר שני בשם מן ש"מ דדין מעשר שני הוא שמותר ליתנו במתנה ועוד דהא מסיים בתר הכי התיבון הרי מעשר בהמה וכו' ופריך נמי לר' מנא דלא אמר רבי כן וכו' והרי מעשר בהמה וכו' אלמא דבמתנה ממש בעי האי ש"ס לאוקמי להסיפא דמתני' דמותר במעשר שני כמו במעשר בהמה דבמכר אסור הוא אבל לא מצינו דאסרו ליתן אותו במתנה סוף דבר א"צ כאן לאריכות דברים דהרואה בכל הסוגיא כסדרה מאליו יבין דאין כוונת הסוגיא סובלת כלל לפרש להמתני' לענין מתנה דבהזמינו לאכול מיירי אלא דהעיקר בפי' הסוגיא ולכוונת דהאי ש"ס בפירוש המתני' כדפרישית בפנים בהסוגיא דלקמן הוא דלבתר דמסיק לעיל דרישא דאין מוכרין אתיא כדברי הכל ואפי' ר' יהודה מודה בה וכמוזכר בדבור דלעיל מהדר הוא לפירושא דהסיפא וקס"ד דדין היתר או איסור במתנה דמעשר שני תליא בדין קביעות דמעשרות ששנינו לעיל במס' מעשרות ובעי לאוקי לסיפא דמתני' דהכא כר"מ דאין המתנה כמכר לענין קביעות וה"ה לענין מע"ש דאף דהמכר אסור בו המתנה היא מותרת ודחי לה דהכא בד"ה אתיא דאיכא למימר דהכל מודין דהמתנה מותרת במע"ש ומייתי ראי' מהך ברייתא דלפיכך היו נוהגין לכנות למעשר שני בשם מן שניתן במתנה והדר קאמר דהא ממעשר בהמה מצינן למילף כן והכל במתנה ממש מיתפרשא ואין לנו להיכנס בפירצה דחוקה בענין פירושא דמתני' לדינא אלא דלדינא הוא כדלקמן ומיהו כוונת הסוגיא וסברא דהאי ש"ס מבואר הוא דסובר דהכל מודין דמכר אסור במעשר שני והמתנה מותרת אף במתנה ממש וזה מוכרח הוא להמעיין המבין ונותן לבו להבין כל הסוגיא ועל הסדר. הדרינן השתא לפרש להמתני' אליבא דדינא למאי דקי"ל כהש"ס דילן דכל מה שזכרנו בענין מתנה דמעשר שני אינו אלא לפי סברת האי ש"ס דמסיק דהמתנה מותרת בו אבל למאי דקאמר בש"ס דילן בקידושין דלבתר דמסיק הלכה כר"מ במעשר וכו' כמו שזכרתי בדבור דלעיל פריך וכר' יודה במעשר מי לא תנן והתנן הפודה מע"ש שלו וכו' בין שניתן לו במתנה מני אי ר"מ מי מצי יהיב ליה במתנה הא אמר מע"ש ממון גבוה הוא אלא לאו ר' יהודה לא לעולם ר"מ והב"ע כגון דיהיב ניהליה בטיבלא וכך הוא המסקנא וכ"פ הרמב"ם בפ"ג ממע"ש בהלכה י"ז שמביא בענין דין דמשנתינו וכן בכל מקום שהוזכר מתנה גבי מעשר שני היינו שנתן לו בעודו טבל וא"כ לענין דינא פליג הש"ס דילן אש"ס דהכא דסובר דמע"ש שהופרש אסור ליתנו במתנה למאי דאיפסקא הלכתא כר"מ דממון גבוה הוא והשתא איך נפרש להסיפא דמתני' דהכא דודאי בעודו בטבלו לא מצינן לפרש דהא דומיא דרישא ע"כ הוא וברישא דאין מוכרין בשהופרש

מיירי א"נ בסיפא נמי הכי ובהזמינו נמי לא דלישנא נותנין זה. לזה קשיא ועוד קשה להאי פירושא כדלעיל. אבל האמת יורה דרכו דהך סיפא אבל נותנין זה לזה מתנת חנם לא מיתפרשא כלל וכלל בענין דין דמתנה דמעשר שני אלא אדלעיל אדין דחליפין קאי וכמו שמפורש בהתוספתא שהבאתי בפנים וזהו פירושא דסיפא דהמתני' בלי פקפוק וקמ"ל דאין אסור אלא לומר לו הילך יין ותן לי שמן אבל אם לא אמר לו ותן לי שמן מותר ליתן לו יין ויקבל ממנו שמן אם ירצה ליתן לו ואפי' אומר לו בשעת נתינת היין לפי שאין לי שמן מותר דאין זה חליפין וכך הם דברי הרמב"ם בדין דחליפין שם בהלכה י"ח וכמו דפרישית בפנים דלפי התוספתא אפי' הלה אומר לו הילך שמן שאין לי יין מותר ולא הוי כחליפין אלא דנותנין זה לזה מתנת חנם ומתנת חנם דכה"ג מותרת. והאי פירושא אף דמבואר הוא מהתוספתא מוכרח נמי מסברת הש"ס דילן בהא שהבאתי דלא בעי לפרש כשיטתא דהאי ש"ס דמתנה ממש מותרת במע"ש דאי הכי אדפריך ממתני' דפ"ד הפודה מע"ש וכו' ליפרך לי' ממתני' דהכא אלא ודאי פסיקא ליה להש"ס דילן דאדינא דחליפין קאי ותו לא מידי. ועיין עוד בדבור דלקמן מה דנ"מ לדינא בין שיטתא דהאי ש"ס לשיטתא דש"ס דילן:

מפני שכתוב בו קדושה. בבבלי קידושין פ"ב דף נ"ג קאמר מעיקרא דטעמא דאין מקדשין במעשר שני משום דכתיב בי' קדש לה' ולא לקדש בו האשה ופריך והרי תרומת מעשר וכו' דלא כתיב ביה לה' והרי חלה וכו' דלא כתיב ביה קדש והרי שביעית דכתיב בה יובל הוא קדש תהיה לכם ותנן המקדש בפירות שבועית מקודשת דלא כתיב בה לה' והרי תרומה דכתיב קדש ישראל לה' וכו' ומסיק מדכתיב גבי מע"ש לה' הוא כהוויתו יהא. והשתא לשיטתא דהאי תלמודא דקאמר טעמא דכתיב ביה קדושה א"כ בשביעית נמי איך מקדשין בה וזהו כדאמר ר' יוסי בהסוגיא ולעיל בפ"ח דשביעית זאת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית והיה צ"ל דר' יוסי פליג אהא דמדייק גם בהאי תלמודא בקידושין שם בהלכה ו' מעשה בחמש נשים וכו' ושל שביעית היתה דש"מ דמקדשין בפירות עבירה וכמו דדייק בבבלי שם לעיל דף נ"ב מהאי מתני' דהמקדש בפירות שביעית מקודשת וכבר כתבתי בחבורי בקדושין שם מזה דנהי דמצינן למימר דהאי דר' יוסי לא פליג אשיטת הבבלי דהתם לא מדייק אלא לענין דיעבד דאם קדשה בפירות שביעית מקודשת ור"י לכתחלה קאמר דאסור אבל למאי דמדייק התם בהאי תלמודא מקדשין בפירות עבירה הוי משמע דאפי' לכתחלה מקדשין וא"כ ר"י דהכא פליג אדהתם מיהו על כרחין צ"ל דהאי מקדשין דנקט התם לאו דוקא דהא לא מצינו לדייק מההיא מתני' דקידושין אלא לענין דיעבד כדתני התם ואמרו חכמים אין האחיות

מקודשות ודייקינן הא נכריות מקודשות ולא שמעינן מידי דאף לכתחלה מותר לקדש בפירות עבירה וכתבתי שם לדייק מכולא דמתני' כעין דדייק בבבלי התם ולפ"ז לא פליג ר' יוסי דהכא אדיוקא דהתם דר' יוסי לא קאמר אלא לכתחלה הוא דאסור ליקח אשה מדמי שביעית אבל בדיעבד ע"כ דמודה הוא דמקודשת דזה מוכרח ממתני' דהתם ולא פליג ר' יוסי אמורא אמתני' והשתא הכל ניחא גם בענין שינוי הדרשות דהבבלי דודאי כל היכא דכתיב ביה קדש לחוד שמעינן דלכתחלה אסור לקדש בו אבל לענין דיעבד גבי מעשר שני בלחוד הוא דאינה מקודשת משום דכתיב ביה נמי לה' הוא ובהוייתו יהא אף בדיעבד והכא דקתני אין מוכרין לכתחילה בטעמא דכתוב בו קדושה סגי ובאמת אף בדיעבד לאו כלום הוא כדתנינן לקמן גבי כסף מעשר אלא דבמעשר גופיה לא מחלקינן בין שוגג למזיד דכתיב ביה לה' הוא וכדהתם גבי קידושין. וכך הם דברי הרמב"ם בדינים הללו בפ"ה מהלכ' אישות דבפירות שביעית כתב מקודשת משמע בדיעבד דוקא ובמעשר נמי פסק כר"מ דאיפסקא הילכתא כוותיה ועיין לקמן ד"ה מעשר בהמה:

אין ממשכנין אותו מפני שכתוב בו ברכה משמע דהחמירה התורה בו בזה שכתוב בו ברכה ולקמן בפ"ד בהלכה ד' אמרו למה מערימין עליו למה פודין אותו כשער הזול מפני שכתוב בו ברכה א"כ הברכה להקל עליו הוא דכתיבא ונראה דה"ט דהא דקאמר הכא מפני שכתוב בו ברכה היינו שתהא הברכה אצלו ולא ימשכן אותו בחובו והתם שאני דכשהמעשר הוא אצלו ופודה אותו רבתה התורה בו ברכה להתיר להיות פודה כשער הזול או להיות מערים על החומש דהרי מ"מ פודה המעשר עצמו שהוא בביתו וברשותו ועיין לקמן שם במה שנתבאר עוד מזה:

זאת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית. נתבאר בדבור דלעיל דדוקא לכתחלה קאמר ומודה הוא דבדיעבדמקודשת וכ"כ התוס' בקידושין דף נ"ב ד"ה המקדש בפירות שביעית לחלק בין לכתחלה לדיעבד וכך נראה מדברי הרמב"ם בפ"ה מה' אישות בהלכה ג' דלא כתב אלא המקדש בפירות שביעית מקודשת אבל לכתחלה לכ"ע אין מקדשין בהן כדקאמר הכא מה בין קונה אשה מה בין קונה שפחה והשתא שוין דיוקיה דהאי תלמודא ודיוקיה דהבבלי דהתם וכמבואר הכל לעיל:

הלכה כר' במעות וכרשב"ג בפירות. כ"פ הרמב"ם בסוף פ"ז מהלכ' מעשר שני ודברי הראב"ד שם בהשגות א"צ להאריך בהם דכך הם דברי הרמב"ם בעצמם יצא ידי שמים כלומר שצריך לצאת י"ש ויתפלל שימחול לו ובכסף מעשר שכתב יחזרו דמים למקומם ויעלו וכו' היינו שצריך לשלם מה שאכל ויעלו ויאכלו בירושלים:

הדא אמרה עבר ומשכן עבר והרהין קונסין אותו. וכ"פ הרמב"ם בפ"ג בהלכה י"ח בפשיטות כר' יעקב בר אחא בשם ר' זעירא שכתב שם עבר ומשכנו מוציאין אותו מידו וה"ה בהירהן דמאי שנא:

ולא שוקלין כנגדו מעות אפי' סלע של חולין וכו'. כדפרישית והוא מהתוספתא וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה י"ט וכתב הטעם גזירה שמא לא יכוין ממנו משקלות וימצאו הפירות חסרין והוא שוקל בהן מעות לחלל עליהן מע"ש אחר נמצא מוציא מעשר לחולין בפחות מדמיו. זה הפירוש מכוון הוא למאי דאמר בפ' במה מדליקין דף כ"ב גזירה שמא לא יכוין משקלותיו וקא מפיק להו לחולין כלומר דמחמת שלא יכוין המשקל גורם למע"ש האחר דמפיק ליה לחולין בפחות מדמיו דאלו לפירש"י דהתם כלומר יניחם בחוליהן כמו שהן לישנא דמפיק אינו מדויק:

היה לו סלע של מע"ש וכו' מהו שישקול כנגדו וכו' האחין שחלקו וכו'. הני תרתי בעיות לא אפשיטו ופסק הרמב"ם בשתיהן לחומרא וטעמא מדחזינן דמחמיר בהני דיני דמתני' דאף בדיעבד קונסין אותו במשכן והירהן כדקאמר לעיל א"כ אזלינן בכולהו אינך לחומרא מיהת בלכתחלה דלא שייך בהו בדיעבד ודברי הראב"ד כאן בהשגה הרבה הן קשים ותמוהין דמאי האי דקאמר ואמרי' במסקנא וכו' אשכח תני מותר וכל הרואה אפי' בהשקפה ראשונה יראה דענין אחר הוא וכדפרישית בפנים והוא מהתוספתא שהבאתי במתני' ונתבאר הכל לעיל:

מתני' דר"מ וכו' כהדא דתני וכו'. כבר בארתי מזה לעיל בד"ה אבל נותנין זה לזה מתנת חנם ע"ש ותמצא פירוש האמיתי לשיטתא דהאי תלמודא וכן פי' המשנה המוכרח לשיטתא דתלמודא דילן ולענין דינא וכמבואר שם מהתוספתא ובביאור האמיתי בס"ד:

מעשר בהמה אין מוכרין אותו וכו'. פירשתי המתני' בפנים לפי המסקנא דהש"ס דילן בריש פ"ה דבכורות ובפ"ק דב"ק ודתמורה בענין בכור בזמן הזה דבו דוקא אמרו דמוכרין אותו תמים חי וכך הם דברי הרמב"ם בפ"א מהלכ' בכורות בהלכה י"ז וי"ח לענין בכור ובפ"ו בהלכה ה"ו לענין מעשר בהמה. ובענין קידוש אשה בהם לא ביאר דבריו בהדיא אבל מובן הוא דעתו מדבריו דזה הכלל כל שאסור למכרו אסור לקדש בו דהוי כמכר וכדאמר הכא לעיל בהלכה א' וכבר בארתי לעיל מזה בד"ה מפני שכתוב בו קדושה דדעתו ז"ל דכל שאסור למכור אסור לקדש בו לכתחלה ונבאר כאן לדעתו לענין דיעבד דבפירות שביעית פסק דבדיעבד מקודשת כמוזכר לעיל וכמסקנת הש"ס בקידושין וכן הכא וכמבואר לעיל שם ובמע"ש פסק כר"מ דאינה מקודשת. וכאן במעשר בהמה ובבכור דלא ביאר בהדיא אלא דיני דמכירה אבל סמך עצמו על הכלל וא"כ לכתחלה

ודאי אסור לקדש במעשר בהמה כדתנינן במתני' ואע"ג דבשאר קדשים קלים נראה דדעתו ז"ל לפסוק כר"י הגלילי דאמר מחיים ממון בעלים הוא וכדמוכח מדבריו בריש פ"ח מהלכ' נזקי ממון שכ' דדוקא קדשים שיש בהן משום מעילה אין בהן דין נזקין וכו' ובשלמים ובתודה שהזיקו גובה מבשרן וכו' וזהו כרבא דפ"ק דב"ק דף י"ג ודעתו כיש שפסקו שהביא הרא"ש שם דרבא גופיה חזר בו וס"ל הכי ולא כדעת התוס' דרבא אליבא דר"י הגלילי הוא דקאמר וכבר זכרתי מזה בחבורי פ"ק דב"ק בהלכה ב' ולענין קידושין בשאר קדשים קלים נראה ג"כ דדעתו כדעת הרשב"א שהבאתי בפ"ב דקידושין בהלכה ז' שכתב דדיוקא דהש"ס דמדייק התם מדקתני המקדש בחלקו וכו' למסקנא הוא ומילתא דפסיקתא ניחא ליה למיתני דהיינו לאחר שחיטה דבין כהנים בין הבעלים שוין בו משא"כ בחיים דהבעלים מקדשין בו וכר"י הגלילי דממונם הוא. ומזה ראי' לדעת יש שפסקו הנזכר דרבא אית ליה כר"י הגלילי ונקטינן כוותיה ולפיכך נמי לא כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכ' אישות אלא המקדש בחלקו וכו' וכדדייקינן מהמתני' דהתם. וכל זה הוא בשאר קדשים קלים אבל במעשר בהמה דגילתה לנו התורה דאסור למכרו בפ"ו אסור לקדש בו ומיהו לענין דיעבד לא נתבאר בהש"ס אלא שהרמב"ם מדעתו כתב ולפיכך אינו לוקה כמוכר חרמי הכהנים שלא קנה לוקח וכו' וא"כ גם לענין קידושין כן שאף בדיעבד אינה מקודשת. וכן בגידיו ועצמיו שכתב שם בהלכה ח' מעשר בהמה שנשחט במומו מותר למכור חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו ולא אסרו למכור אלא בשרו בלבד וכו' וזה נלמד ממילתיה דרבא דמפרש הכי להברייתא בפ"ה דבכורות ד' ל"א ומדקתני בחלבו ש"מ בשנשחט במומו איירי וא"כ לענין קידושין נמי כן דמקדשין בגידיו ועצמיו וכו' מדקאמר הכא בהסוגיא אלא דמסתמא דהש"ס דהכא משמע דאף בנשחט תמים מקדשין בגידיו ועצמיו דאין זה אלא חלק המזבח ומיהו לענין דינא חדא הוא דהרי דהא דאין מוכרין מעשר בהמה שחוט אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא דוקא מחיים הוא דאסור דקרא דומיא דתמורה איירי כדקאמר התם דרבנן הוא דגזור ביה לאחר שחיטה וכו' דבר הנישום מחיים גזור רבנן דבר שאינו נישום מחיים לא גזור רבנן אלא מדקתני בברייתא ובחלבו ע"כ בבעל מום שנשחט איירי לפיכך כ' הרמב"ם כן שהעתיק נמי בחלבו כלישנא דהברייתא וכפירושא דרבא אבל באמת על דבר שאינו חלק המזבח לא גזרו ביה רבנן כלל בלאחר שחיטה אף בתמים ומוכרין ומקדשין בו וזה מבואר מדהתם ומדהכא בהסוגיא כנזכר. ובדין דבכור מבואר הוא השתא ממה שנזכר דהרמב"ם שפסק דדוקא בכור בזמן הזה הוא דמותר להכהן למכרו תמים חי וכדפרישית בפנים וזהו ממסקנת הש"ס בב"ק ובתמורה ואם מותר למכרו מקדשין בו ג"כ אפי' לכתחלה בזמן

הזה לפי הכלל הנזכר וכדתנינן בהדיא במתני' דאיירי בהאי חלוקה בזמן הזה. וכבר זכרתי מזה בחבורי בפ"ק דב"ק בהלכה ב' ד"ה מ"ד שלמים כ"ש מעשר וכו' והבאתי שם דעת המסופקים בזה ודעת המחליטים דמקדשים בו. ושיש לתמוה על האחרונים שדחקו עצמן לפרש דברי הש"ע יו"ד סי' ט"ו ובאה"ע סי' כ"ח שלא יהיו כסותרין זא"ז ע"ש ולדינא נשמט מהם דברי הרמב"ם ודעתו דמבואר הוא להדיא מדבריו דכל שמותר למכרו מותר לקדש בו וכהאי כללא דהש"ס דהכא ומוסכם הוא כמבואר מכל מה שזכרנו כאן ובדבור דלעיל המתחיל מפני שכתוב בו קדושה ואין להאריך יותר:

אמר לאשה משכי לי מעשר בהמה זה וכו'. מבואר הוא דהך בעי' הוא למ"ד דמקדשין בו לאחר שחיטה ולדידן דקי"ל דשחוט אסור מדרבנן למכרו כמבואר א"כ לענין קידושין נמי איסורא מדרבנן מיהו איכא. ועיקר דין דהבעיא זו תליא במקדש האשה לאחר זמן על תנאי שיש בידו לקיימו וכמבואר בפ"ג דקידושין ואין כאן מקומו:

הגונב בהמת מעשר של חבירו וכו' אכלו מה שאכל אכל. ומשום דאם משלם לו מיחזי כמכר. והרמב"ם לא הזכיר דין זה כלל וטעמו כדאמרינן בכמה מקומות בהש"ס שלא יהא חוטא נשכר ולא עדיף מעשר בהמה משאר קדשים דהדין בהם דמתשלומי כפל הוא דפטור וכן במעשר שני כדכתב פ"ג מהלכ' מעשר שני בהלכה כ"ד הגונב מעשר שני אינו משלם תשלומי כפל והגוזלו אינו משלם חומש. אבל קרן מיהת משלם ואין חילוק בין אכלו או לא ומטעמא דאמרן:

במקדש בחי ובראוי ליפול בו לאחר שחיטה. בפ"ב דקידושין שם כתבתי דהאי לא איתמר אלא לדיחויא בעלמא דאפ"ה איכא למימר דכאן וכאן בשה גרמיה. ובמקדש בחי איירי אבל להמתני' דקתני המקדש בחלקו א"כ לאחר שחיטה הוא דאיירי וכדדייק התם דבין בקדשים קלים קתני ולר' יוסי הגלילי מקדשין בהן מחיים ומזה כתבתי שם ליישב הא דכעס ר' יהודה ואמר וכי אשה בעזרה מנין ולא שני לנפשיה דילמא מחיים קאמר ובחלקו הראוי ליפול בו אלא מדסיים סומכוס ותני בין בקדשים קלים ש"מ בחלקו דלאחר שחיטה דוקא וא"כ קשה מקדשי קדשים אשה בעזרה מניין. ומ"ש שם לדייק ג"כ מדתני סתם קדשים קלים וא"כ בכור נמי בכלל ואם מחיים הא לכ"ע מקדשין בו היינו למ"ד דלא מוקי להמתני' בבכור בזמן הזה אבל לרב נחמן בפ"ק דב"ק ובתמורה דמוקי לה בזמן הזה וכדפרישית במתני' האי דיוקא לאו דיוקא הוא וע"ש:

תני אין מחללין אותו לא על המעות שהן בבבל וכו'. אחר שנתבאר בפנים פי' התוספתא כמו שהיא כתובה בלשונה והיינו הך דמייתי לה הכא וכדמפרש הש"ס וכדפרישית דהכל אל מקום אחד הולך דעיקרא דמילתא כך הוא דבעינן שיהו המעות יוצאות במקום

שהבעלים עומדין ומחלל הפירות עליהן וכך הם ממש דברי הרמב"ם בפ"ד ממעשר שני בהלכה י"ד מי שהיה עומד בטבריא ויש לו מעות בבל בבבל אינו מחלל עליהן היו לו מעות ממטבע טבריא בבבל מחלל עליהן וכן כל כיוצא בזה ומבואר לפניך שהן כדברי התוספתא והש"ס דהכא ממש דמה שכתב וכן כל כיוצא בזה היינו שאם עומד הוא בבבל אינו יכול לחלל על מעות של טבריא שיש לו שם לפי שאינן יוצאות בבבל וכפי הכלל דנקטינן מהמתני' שאינו מחלל על המטבע שאינו יוצא באותו מקום שהוא עומד שם או שיאינו יוצא באותו זמן כמ"ש שם לעיל בהלכה י' והא דתנינן בברייתא שהובאה בבבלי פ' הגוזל קמא דף צ"ז ע"ב אין מחללין על המעות שאינן יוצאות וכו' וע"ש דמוכרח אינן יוצאות דקתני היינו שאינן יוצאות כלל באותו הזמן אבל אם יוצאות הן באיזה מקום אע"פ שאין יוצאות במקום שהבעלים עומדים שפיר מחללין עליהן כדדייק התם אהא דקתני של מלכים הראשונים אין מחללין עליהן הא של אחרונים דומיא דראשונים מחללין וכדפירש"י ז"ל דנפקי במדינה אחרת ודומיא דראשונים הוא בכך דאין יוצאות כאן במקומו של בעל הבית שנפסלו בכאן וא"כ הוה משמע דאין קפידא על מקום שהבעלים עומדין דאף דאינן יוצאות שם אם יוצאות במקום אחר מחללין הא לא קשיא דהא אוקימתא התם דבשאין המלכיות מקפידות זו על זו מיירי וא"כ הוי כיוצאות במקומן אבל היכא שהמלכיות מקפידות אין מחללין ובהכי מיירי הרמב"ם דסתמא דמילתא כך הוא שהמלכיות מקפידות זו על זו ומטבע היוצא במקום זה ובמדינה זו אינו יוצא במדינה אחרת כפי הערך שלו במקום שיוצא והיינו נמי הא דמסיים הרמב"ם שם בהלכה י' ומטבע מלכים ראשונים אם יוצא משמם פודין בו דאף דתני התם דבשל מלכים הראשונים אין מחללין היינו דווקא בסתמא שהאחרונים מקפידים על המטבע של הראשונים אבל אם יוצא משמם ואין האחרונים מקפידין מחללין ובהכי מיירי התוספתא שהבאתי לעיל בענין מטבע של מלכים הראשונים וכדקאמר הכא לעיל בענין של הראשונים נאמר אם היה יוצא ע"ג צורתו מחלל וכלומר שאין מקפידין על כך וכדפרישית לעיל ואתייא האי דתוספתא ודהכא כדהתם בענין זה ובענין מה שהשיג הראב"ד בהלכה י"ד על הדין שאנחנו עומדים כאן מי שהיה בטבריא וכו' וכתב מן הגמרא שלנו הכל בהיפך ואין קפידא על עמידתו וכו' לכאורה קושיא הוא למאי דגרסינן שם הברייתא דמייתי בענין הזה אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל ושל בבל והן כאן של בבל והן בבבל מחללין ומוקי לה התם בשהמלכיות מקפידות זו על זו וטעמא דשל בבל והן בבבל מחללין משום דמיהת חזי דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים וזה באמת נראה בהפך מדברי הרמב"ם ועיין בכ"מ במה שהביא בשם הר"י קורקוס ז"ל שדחק

עצמו לפרש הברייתא כמה שהובא שם עם האי דהכא וכתב דהאי והן אבעלים קאי וכו' ואינו סובל מילת והן לפי' הזה ויותר טוב היה לדחוק לפי פירש"י שפי' דהאי והן על המעות והבעלים קאי ולכוין לפ"ז לדעת הרמב"ם אבל לא נאריך בדוחקים והנכון בזה דלא סמיך הרמב"ם לקמן בהלכה ד' אחד שביעית ואחד מעשר שני מחליפין אותו וכו' ועל שאר בהמה והובאה וחכמים אומרים אין מחללין וכו' וא"כ על כרחך למאי דמפרש דטעמא דשל בבל והן בבבל מחללים משום דזבין בהו בהמה וכו' לא אתיא אלא כר"מ וכיון שכן נדחית כולא הברייתא מהילכתא דכר"מ הוא ולא סמכינן עלה דקי"ל כחכמים דר"מ וכמו שפסק הרמב"ם בזה שם לעיל בהלכה י' כחכמים דאין מחללין מעות מעשר על בהמה חיה ועוף חיין וכו' ואף דהראב"ד הרגיש בזה וכתב על זה בסוף דבריו ואע"פ שאין רשאי לעשות כן כיון דאי עבד חילל מעות היוצאות בו במקומן קרינן ביה. זהו לדעתו אבל אין דעת הרמב"ם כן בדין הזה שכך כתב שם לעיל ואם חלל לא קנה מעשור שמא יגדל מהם עדרים עדרים וכן דעת התוס' בסוכה דף מ' שהובאה האי תוספתא דלקמן דאפי' בדיעבד לרבנן אין מחללין וכ"כ התוס' בהגוזל במקומו שם דהקשו והתניא פ' האיש מקדש אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני ותרצו דפלוגתא הוא בפ' לולב הגזול וכו' והא דקתני בסיפא מתחללין משום רבנן דאפי' בדיעבד אין מתחללין וכ"כ עוד בקידושין דף נ"ו דהך ברייתא דהגוזל כר"מ הוא דאתיא ולא כמה שרצו לתרץ עוד בהגוזל דשמעתין כר"ע לפי שא"א בענין אחר וכו' וזהו דעת הרמב"ם ז"ל בזה ולפיכך פסק כנוסחא דהתוספתא. וכמבואר כאן דהכל עולה בקנה אחד ועלייהו הוא דסמיך:

יכול אם היו לו מעות בהר המלך וכו'. כך הובאה בהגוזל דף צ"ח אלא דגריס שם בכיסו שנפל לים הגדול אין מחללין ולא כנוסחת התוספתא שהבאתי בפנים דגריס שנפל לבור דהרי מהבור יכול הוא להוציא ואע"פ שצריך להוציא הוצאות על זה מה בכך הא מיהת ברשותו קרינן ביה וכדפשט לה הכא להבעיא דר' יונה נפל כיסו לבור וכו' אותן חמשים רבוא כמי שהן ברשותו וזה ברור דפשיטות הבעיא הוא כך ודלא כהר"ב שלמד מהר"ש ופי' בהמתני' כגון שנפל כיסו לים הגדול וכו' שהוא צריך לשכור וכו' דמה בכך הא מיהת היותר הם ברשותו ויכול לחלל עליהן אנא דסתם ים הגדול אינו יכול להוציא משם אף אם יתן כמה רבואות ובנפל לבור והוא יכול להוציאו בהא אמרינן דפודה בו. וכך הוא דעת הרמב"ם שכתב שם בהלכה י"א אינו פודה במעות שאינו ברשותו נפל כיסו לבור והוא יכול להוציאו פודה בו מפני שהוא ברשותו וכלומר דאף שצריך לו הוצאות על זה מ"מ הרי הוא יכול להוציאו והרי הן ברשותו ונפל לים בדוקא הוא דאמרינן דאינו מחלל עליו. ומה שדקדק הר"י קורקס בדין דהלכה י"ד שהוזכר בדבור דלעיל מההיא

דקסטרא והר המלך וכו' וא"כ אם הוא בטבריא והמעות בבבל אינם ברשותו פשוט הוא דהתם מיירי שאינו יכול להוציאן כלל דדומיא דנפל כיסו לים הגדול קתני ובתוספתא כ"י גריס הכי היו לו מעות טמונות בקצטרא וכו' כמו שהבאתי בפנים:

הלכה ב

תני בן בג בג אומר וכו'. האי דבן בג בג ברייתא בסיפרי ומוסיף עוד לדרוש התם ובשכר ולקחת תמד משהחמיץ וכך הובאה בבבלי ריש פ' בכל מערבין דף כ"ז ונראה דמכאן יצא לנו לומר דהתמד משהחמיץ ניקח בכסף מעשר ואפי' לא מצא ארבעה אם נתן שלשה וכדעת ר' יוסי בהלכה דלקמן דמוקי מתני' כדברי הכל דבשהחמיץ לא בעינן דרמא תלתא ואשכח ארבעה כדפרישית לעיל פ' בתרא דמעשרות בהלכה ה' ובמתני' דלקמן וכך הוא דעת הרמב"ם בפ"ז ממע"ש לפסוק כר' יוסי דמוקי מתני' דהכא כד"ה ולא בעינן דרמא תלתא ואשכח ארבעה כשהחמיץ כמו שביאר שם וזה מוכרח מדרבי קרא להתמר משהחמיץ דאלו ברמא תלתא ואשכח ארבעה ל"ל קרא הלא יין מזוג הוא ובכלל יין דכתיב הוא אלא ודאי דאתי לרבות אפי' מצא פחות מארבעה דהוי פרי משהחמיץ וע' עוד בהלכה דלקמן ד"ה שכן אפי' מי מלח:

אמר ר' זעירא הדא דתימא בשהיה המוכר הדיוט וכו'. כדפרישית וכך הם דברי הרמב"ם בריש פ"ח מהלכות מע"ש ממי שאינו תגר ואינו מדקדק וכו' ור"ל דמכיון שהמוכר הזה אינו חושש על העור ולדקדק בכך ונמצא שאינו מבקש שיוסיף לו הלוקח בדמים בשביל העור ולפיכך יצא העור לחולין דלא נתן לו דמי מעשר בשביל העור אלא נבלע הוא בדמי הבשר שנתן לו אבל אם המוכר הוא תגר מסתמא מדקדק הוא ונותן עיניו גם בהעור וזה צריך להוסיף לו בדמים והלכך לא יצא העור לחולין וכך הוא בקנקנים ומטעם הזה לא פסק כר' מנא ואף דנפרש דבריו בניחותא דקאמר ומינה דהואיל וכך א"כ כמה דתימר וכו' ומשום דהאי טעמא דאמרן לא שייכא אלא בהמוכר דבו הדבר תלוי לדקדק בכך אם להוסיף לו בדמים או לא אבל לא בהלוקח והר"ב שכתב דהני מילי כשהמוכר והקונה הדיוטים וכו' ולפ"ד אומן ג"כ אומן ממש הוא וכך הוא בהגהת הר"ש והעיקר הוא כדעת הרמב"ם שפסק כר' זעירא וכפירושו כמה שנתבאר ובענין מה שהשיג הראב"ד שם בהלכה ב' על מ"ש לפיכך צריך המוכר לפתוח וכו' יתבאר לקמן בסוף פ"ג בס"ד:

מאן דאמר יצאו דרוסות וכו'. ולא פליגי וכ"פ הרמב"ם בפ"ח שם בהלכה ד':

ומשהחמיץ נלקח בכסף מעשר. כתב הר"ב והוא דרמא תלתא ואשכח ארבעה וכך הוא בהגהת הר"ש. ואין הדין כן אלא אם אשכח ארבעה לא בעינן החמיץ ואם החמיץ לא בעינן אשכח ארבעה לענין שיהא נלקח בכסף מעשר וזהו במסקנת ר' יוסי בגמרא דאוקי

המתני' כדברי הכל וכך הוא דעת הרמב"ם כמו שבארתי לעיל דמוכרח הכי מהברייתא ומדרשא דקרא ועיין בד"ה תני בן בג בג:

שכן אפי' מי מלח ניקחין בכסף מעשר. היינו כשהן מעורבין וכשנתן לתוכן שמן ומבליע דמי מים ומלח בדמי השמן הכי מסיק לה בבבלי ריש פ' בכל מערבין וכ"פ הרמב"ם בפ"ז בהלכה י' ומכאן ג"כ ראי' דבשהחמיץ לא בעינן דרמא תלתא ואשכח ארבעה כמבואר בדבור דלעיל דהא מדמי לה למי מלח המעורבין וכמו דהתם לא קפדינן על המדה ה"נ בתמד שהחמיץ אפי' אשכח פחות מארבעה ניקח הוא בכסף מעשר:

אמר ר' אלעזר לא קנה מעשר וכו' והכי איתמר האי מילתא במנחות דף פ"ב דקאמר ר' אמי המתפיס מעות מעשר שני לשלמים לא קנה שלמים דלא אלימא קדושת שלמים למיחל אקדושת מעשר שני דאע"ג דסתם מעות מעשר לשלמים הן כדתנינן במתני' דלעיל הכא הואיל שהתפיס בפירוש שיהו דוקא לשלמים לא קנה שלמים ויכול הוא לקנות בהן כל מה שירצה ומותיב לה אהא מהאי מתני' הלוקח חיה וכו' דקס"ד דקנה שלמים קאמר וכהאי דר' יוסי דהכא דבקדמייתא הוינן אמרין וכו' ומסיק לה דמאי לא יצא העור לחולין דקתני שאינו בתורת לצאת העור לחולין ומשום דלא קנה מעשר וכר' אלעזר דהכא וכ"פ הרמב"ם בפ"ז בהלכה י"ח וי"ט ובענין שכתב שם לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום עיין לקמן בפ"ג בהלכה ב' מה שיתבאר מזה:

בהמת מעשר שני בירושלים כר"מ פטורה מן הבכורה כר' יהודה חייבת בבכורה. לפשטה דהאי מילתא דתליא פלוגתא דפליגי אי מעשר שני ממון גבוה הוא או לא כדפליגי בפ"ב דקידושין א"כ למאי דקי"ל כר"מ בהא דאיפסיקא התם הלכתא כוותיה פטורה מן הבכורה והרמב"ם בפ"ה מה' בכורות בהלכה ט' כתב הלוקח בהמה ממעות מע"ש בירושלים חייבת בבכורה וזהו כר' יהודה והא קיי"ל כר"מ ומה שרצה הכ"מ לומר דכר' זעירא הוא דקאמר הכא דמסייע ליה מתני' אגב ריהטא כתב כן דאלו היה ר' זעירא מפרש לטעמא דחייבת בבכורה משום דבלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר והויא חולין היה אפשר לצדד ולהביא איזה ראיה מדבריו אבל המעיין בהסוגיא יראה דדברי ר"ז הם לתרץ מה דהקשה לו ר' ירמיה ממתני' וכי הלוקח בשר בהמה וכו' ופקעה קדושת מעשר וקניא שלמים קאמר וזה לפי הס"ד דפרושא דהמתני' דקנה שלמים כדפרישית בפנים ועוד דעיקר הבעיא דר' ירמיה אם אמוריו קרבין ע"ג המזבח דאפשר אפי' למ"ד חייבת בבכורה היינו ליתנו להכהן בתורת בכור בעל מום כדפרישית ופשט לו ר' זעירא דאינן קרבין משום דאתה מבריחו מן האכילה והשתא איך דתפרש לדברי ר' זעירא אין ראיה לדברי הרמב"ם דכתב חייבת בבכורה סתם ומשמע ככל דיני הבכור סוף דבר

המעיין בהסוגיא יראה דלית כאן סייעתא ולא מידי מדר"ז. והעיקר כך הוא דמילתא דר' יוחנן דתלי האי דינא בפלוגתא דר"מ ור' יהודה הכל מעיקרא הוא דמיירי וקודם שגזרו שלא ליקח בהמה לבשר תאוה בירושלים ומדינא דאורייתא קאמר דבהמת מעות מע"ש תליא בהאי פלוגתא לענין חיוב בכורה דלמר פטור ולמר חייבת. וכל השקלא והטריא דאבתרה מבואר הוא כמו שבארתי בפנים. אבל לבתר דגזרו שלא ליקח בהמה ממעות מעשר בירושלים אלא לשלמים בלבד כדקאמר לקמן בזה ודאי הדין הוא דאם לקח בהמה סתם ממעות מעשר ולא לשלמים דחייבת בבכורה דהא ודאי פקעה ממנה קדושת מעשר לכ"ע לאחר התקנה ולא מטעמא דס"ל ממון הדיוט הוא אלא דחולין הויא דלא חלה עלה קדושת מעשר מכח התקנה ובכה"ג שפיר מתפרשין דברי הרמב"ם:

בראשנה היו אומרין לוקחין בהמה לבשר תאוה וכו'. כך הביא הרמב"ם בפ"ז ממע"ש בהלכה י"ב וסיים אבל חיה ועוף לוקחין שאינן ראוין לשלמים והכ"מ שציין לכאן כתב אלא שכתוב בטעות ונסחת רבינו עיקר. ואין כאן טעות כלל דמה שכתוב כאן אפי' חיה אפי' עופות לפי הס"ד הוא דדמיא להדא דתני אחד שביעית וכו' ודברי ר' יוחנן דקאמר גזרו וכו' אהאי ברייתא דבראשונה היו לוקחין קאי וכשגזרו אח"כ גזרו אף על החיה ועוף שלא יקחו ובירושלים מיירי אבל להמסקנא דאמר ר"ז לר' ירמיה עד כדון ר' שמואל בר רב יצחק קיים וכו' אידחי לה דדברי ר' יוחנן לא קאי אלא על האי ברייתא דהשביעית (וכלומר ששנינו בשביעית והיינו דקאמר על השביעית ולא על שביעית) דבחוץ לירושלים איירי והתם הוא דגזרו אף על התמימה ואף על חיה ועוף וכדברי חכמים ואפי' בדיעבד אינו מתחלל כדפרישית לעיל בהלכה ב' ד"ה תני אין מחללין אותו וכו' וא"כ בירושלים לא גזרו אלא על הבהמה שהיא ראויה לשלמים אבל חיה ועוף לוקחין:

אחד שביעית ואחד מע"ש וכו'. נתבאר לעיל וכן בהל"ב ד"ה תני אין מחללין דלחכמים אפי' בדיעבד אין מתחללין וכ"פ הרמב"ם בהל"ו וכך כתבו התוס' בכמה מקומות כאשר ציינתי שם. ומה שכתבו בסוכה דף מ' שהובאה האי תוספתא שם דאיכא למ"ד בירושלמי דלא פליגי אלא בדמאי בהלכה דלקמן תמצא זה ואף דאין נ"מ לדינא מזה מ"מ לא קאי המסקנא לקמן הכי וע"ש בד"ה מן מה דאמר ר' אלעזר:

הלכה ג

הלכה מים ומלח וכו' לא קנה מעשר. כתב הר"ב לא חלה קדושת מעשר על הדבר הקנוי ולא יצאו המעות לחולין. ומסברא דנפשיה כתב כן דכשלא חלה קדושת מעשר על דבר הנקנה ממילא המעות כמות שהיו ולא יצאו לחולין אבל לא נמצא כדבריו לא בפי' הר"ש

שלא כתב כלום מה הן המעות ולא מפי' הרמב"ם במשנה שכתב ויצאו המעות לחולין וכ"כ בחבורו בפ"ז ממע"ש הל' י"ד הלוקח מים ומלח ופירות מחוברין או פירות שאינן יכולין להגיע לירושלים לא קנה המעשר אע"פ שיצאו המעות לחולין וכלומר שאע"פ שהוציא המעות עליהן והן לא נכנסו בקדושת מעשר דהתורה מיעטה אותן כדדרשינן מכעין הפרט מפורש וא"כ הוציאן לחולין ולא לדבר הנכנס תחתיהן לתורת מעשר אפ"ה אלו נשארין חולין כמות שהיו ואין עליהן תורת מעשר דנתמעטו מן דרשת הכתוב דוק ותשכח דלא אמרינן לא יצאו המעות לחולין בכה"ג דודאי בעלמא לא שייך לומר יצאו המעות לחולין אא"כ נכנס דבר הנתחלל למעשר תחתיהן כמו הדין שהוזכר בהלכה דלעיל אם חילל המעות חוץ לירושלים על בהמה ועוף חיין כמה שהוזכר שם דהרמב"ם כתב בזה בפ"ד בה"ו ולא יחללם על בהמה וחיה ועוף חיין ואם חילל לא קנה מעשר שמא יגדל מהם עדרים אבל אם חילל על השחוטין הרי הן כשאר הפירות ויעלו ויאכלו בירושלים ויצאו המעות לחולין א"כ במקום שלא קנה המעשר לא יצאו לחולין וכך הוא הדין בכל כיוצא בזה בחילול מעות מעשר דתליא אם נכנס הדבר שנתחלל תחתיהן למעשר שיכול להעלותו לירושלים ולאכלו בקדושת מעשר אז יצאו המעות לחולין ואם לאו לא יצאו המעות לחולין ונשארו מעשר כמות שהיו וכל זה הוא בענין החילול דוקא דכשזה הדבר לא נתחלל תחת המעות א"כ המעות שביד המחלל מעשר הן כבראשונה אבל בדבר הנלקח מאחר פשיטא דלא שייך כלל לומר לא יצאו המעות לחולין ואף אם לא נכנס דבר הנקנה למעשר תחתיהן הרי המעות ממילא חולין הן ביד המוכר אא"כ במקום שצריך המוכר להחזיר הדמים כמו הלוקח פירות ובהמה שוגג השנוים בהסיפא בהא שייך לומר שיחזרו הדמים למקומן ולא יצאו לחולין וזהו בעצמו כוונת הרמב"ם שאמר כאן אע"פ שיצאו המעות לחולין שהרי המוכר א"צ להחזיר הדמים והן חולין בידו מ"מ אותן הדברים לא חלה עליהם קדושת מעשר לפי שנתמעטו מכעין הפרט כמו שזכר מזה באותו הפרק בהלכה ג' וד' אין נלקח בכסף מעשר וכו' ובזה לא אמרו לקנוס את המוכר להחזיר הדמים למקומן מפני שזה פשע לקנות בדמי מעשר להדברים שאינם ראוין מן התורה משא"כ בלוקח פירות או בהמה חוץ לירושלים דהן דברים הנקנים אלא שקנה אותן שלא במקום הראוי בזה חלקו חכמים בין שוגג למזיד הא לך חדא במה דיש חילוק בין מים ומלח והנשנו ברישא דמתני' ובין לוקח פירות ובהמה חוץ לירושלים ועוד אחרת מה שיש חילוק בין מים ומלח והנשנו ברישא ובין עבדים וכיוצא בהן הנשנו במתני' דלקמן דהדין בהם שאם אי אפשר להחזיר הדמים כגון שברח המוכר או כיוצא בו שצריך הלוקח שיאכל כנגדן בתורת מעשר אבל במים ומלח והני דרישא דמתני' אין

צריך שיאכל כנגדן וטעמא דמילתא דעבדים וכו' הנשנו במתני' דלקמן מן הדין הוא שיאכל כנגדן מכיון שאין מעשר שני ניתן אלא לאכילה ולשתיה ולסיכה והוא הוציא דמי המעשר בדברים הללו לפיכך צריך שיאכל כנגדן משא"כ במים ומלח וכיוצא בהם דבני אכילה ושתיה נינהו אלא שמיעטן הכתוב ולפיכך הדין בהם דלא קנה המעשר אבל א"צ שיאכל כנגדן. ובתחילה נכריח שזהו דעת הרמב"ם וכוונתו ואח"כ נבאר מהיכן למד לומר כן. מה שכתבתי דהמלח נחשב מהדברים הראוין לאכילה זה מבואר מדבריו שכתב שם לעיל בהלכה ד' דמים ומלח וכו' אינן נלקחין לפי שאין גידוליהן מן הארץ א"כ משמע הא לאו הכי ה"א דהכשר אכילה כאכילה היא וזה פשוט וממה שכתב בדין הלוקח מים ומלח וכו' דאיירינן ביה לא קנה מעשר אע"פ שיצאו המעות לחולין ע"כ הוא דא"צ שיאכל כנגדן דאי לא תימא הכי מאי אע"פ דקאמר וזה מבואר ממה שסיים בהלכה י"ז וכתב זה הכלל כל שהוציא חוץ לאכילה וכו' מדדיקדק לכתוב כן ש"מ דלא קאי על דין מים ומלח וכו' שהזכיר לעיל אלא דין הזה דאיירי ביה בלקח עבדים וכו' ועל כיוצא בהן דמרבה אותן בזה הכלל דנקט ושהן חוץ לאכילה וכו' דדמיא דינא דידהו לדין הלוקח פירות ובהמה חוץ לירושלים אבל לא על מים ומלח וכו' הנשנה ברישא דמתני' וכמו שבארתי במילתא בטעמא להחילוק אשר ביניהן. וונבאר אח"כ מהיכן למד לומר כן חדא משינוי הלשון דהתנא דמתני' דגבי מים ומלח וכו' קתני לא קנה מעשר ולא תני כהאי דקתני באינך בפירות ובהמה שלקח חוץ לירושלים ולא כדקתני גבי עבדים וכו' שיאכל כנגדן ש"מ דבדוקא קתני לא קנה המעשר אע"פ שיצאו המעות לחולין וכדאמרן ועוד דחזינן דבגמרא דילן בקידושין כנ"ל לא הקשה אלא ממתני' דאין לוקחין עבדים וכו' אסיפא דמתני' בלוקח בהמה חוץ לירושלים וכן בפירות דחדא דינא אית להו ולא הקשה אריש דמתני' בלוקח מים ומלח וכו' א"כ ש"מ דדין מים ומלח וכו' בלאו הכי לא דמיא לאינך זהו דעת הרמב"ם וזה פשוט וברור והר"ב במח"כ שטעה ורצה ללמוד דבר הנקנה מאחר מדבר הנתחלל מבעל המעות היה לו לכל הפחות לכתוב כאן ולא יצאו המעות לחולין וצריך המוכר להחזיר הדמים למקומן וזהו דעת הראב"ד אבל אין הדין כן כדלקמן ונבוא לדברי הראב"ד שכתב כאן בהשגה זו שיבוש אלא יחזרו הדמים למקומן אם לקחן מאחר וכו' והכי קאמר שמואל בירושלמי ובגמרא דידן ומה נאמר ומה נדבר מדעת הראב"ד ז"ל שלא רצה ללמד בזכות הרמב"ם ולא הטריח א"ע לראות לקמן בהסוגיא ולכתוב כדברים האלה על הרמב"ם שלא נעלם ממנו דבר שהרי המעיין לקמן יבין כי האי תמן תנינן שהובא בריש הסוגיא וכמו שציין הכ"מ לזה ואמר ובאמת כי בירושלמי אמרו על משנתינו תמן תנינן וכו' אבל הוא טעות בהעתקה ובדפוס כמו

שנראה לעין שנתהפך האי תמן תנינן דקאי על הסיפא הלוקח פירות ובהמה שוגג והוצג בהעתקה ובדפוס על הרישא וכמו שהראתי באצבע בפנים דהא דכתוב לקמן מתני' דר"ע דלא כר' ישמעאל וכו' זה הוא השייך על הרישא הלוקח מים ומלח והתמן תנינן על הסיפא וזהו ממש כדרמי לה בבבלי קידושין דף נ"ו ומשני שמואל דמתני' דלקמן כשברח המוכר וזהו הדין שהוזכר לקמן בדברי הרמב"ם בהלכה ט"ו וכן בי"ו ובהלכה י"ז לקח עבדים וכו' וזה הכלל וכו' שכתב קאי על מה שהוזכר שם אבל לא על דין הלוקח מים ומלח כמה שרצה הכ"מ לומר דלא דמייא אלא כי אוכלא לדנא וכמו שנתבאר הטעם לעיל והכוונה של הרמב"ם כנזכר וזה הא דבתרה א"ר חגיי מתניתא אמרה כן וכו' מורה ג"כ לנו את הדרך וכהנה וכהנה יש בהעתקת הש"ס הזה שנתחלפו התיבות ולפעמים השורות ולפעמים כל הסוגיא נסתרסה ונתהפכה והרגיל בש"ס הזה והמעיין בה על הסדר הוא יראה ויבין ומה לנו להאריך בזה הלא כמה וכמה פעמים זכרנו מהכיוצא בזה ועיין לעיל בפ"ג דשביעית בהלכה ה' ד"ה זאת אומרת שאסור ללקט צרורות וכו' ובאותו הפרק בעצמו בסופו ד"ה בפירצה וכו' ותמצא הדוגמא מענין זה שהשיג הראב"ד מחמת טעות הציונים והגירסא אשר היו לפניו וכתב מה שכתב וכיוצא בזה למאות ולאלפים בשאר מקומות וב"ה שהנחני בדרך אמת וזכני אחר העיון והטירחא להבין דרך הש"ס הזה וכן לבוא עד תכונת דעת הרמב"ם ממש בכל המקומות וטעם הרמב"ם בענין עיקר הדין הזה הלוקח מים ומלח וכו' כבר נתבאר הוא כדאמרן וזאת אשר אזכור עוד פה דבענין הדין שזכרתי למעלה מענין החילול שכתב בפ"ד בהלכה ו' וכתב שם בריש דבריו אין מחללין מעות מעשר על הפירות וכו' וציין הכ"מ לסיפא דהמתני' דכאן הלוקח פירות שוגג וכו' ובמח"כ שגגה גדולה הוא לציין דין החלול מדין הלוקח ועוד דדין זה דמשנתינו ביאר הרמב"ם במקומו בפ"ז בהלכה ט"ו שזכרנו וכבר נתבאר לפניך שיש הפרש גדול בין דין החלול לבין דין הלוקח ומה שכתב הרמב"ם בפ"ד בדין החלול בריש דבריו ממקום אחר הוא נלמד ולא ממשנתינו אלא מהאי דלקמן בהסוגיא ומהאי דר' חגיי דתני ר' ביבי וכמו שאבאר דבשאר פירות דלא שיכא החשש דשמא יגדל עדרים אינו אסור אלא לכתחלה לחלל דמי מעשר עליהן אבל אם חילל מהני ויעלו הפירות ויאכלו בירושלים וע' לקמן שם:

ואם לקח יאכל כנגדן. כאן לקח לו הר"ב ללמוד איזה דבר מפי' הרמב"ם במשנה שכתב א"נ מתני' איירי במזיד וכו' אבל חזר בו הרמב"ם מזה בחבורו וכתב בפ"ז בהלכה י"ז לקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה בין במזיד בין בשוגג אם ברח המוכר יאכל כנגד אותן המעות בירושלים וכו' וטעמו דלא חילקו בין שוגג למזיד אלא בלקח דברים הראוים

לאכילה ואין האיסור אלא משום שלקח אותן חוץ לירושלים וזה מבואר ועיין לעיל ד"ה הלוקח מים ומלח:

תמן תנינן אין לוקחין וכו' מדמי שביעית. הכתוב בספרים כאן טעות דמוכח הוא דמה שייך לומר וכא את אמר הכין דשביעית מאן דכר שמה הכא אלא מדמי מעשר שני צ"ל ואמתני' דלקמן קאי ורמי לה אסיפא דמתני' דהכא דקתני יחזרו הדמים למקומן כדרמי לה בבבלי קידושין דף נ"ו והתם גריס דשמואל משני דמתני' דלקמן בשברח המוכר מיירי והכא אמר דשמואל הוא דמשני כאן דרך מכירה כאן דרך חילול ודרך הש"ס הזה בחליפין כמה שזכרתי בהרבה מקומות דהש"ס הבבלי הוא מהדורא בתרא ותני התם למאי דהדרי תנאי ואמוראי ממילתייהו דאמרי מעיקרא. וגם מזה נראה דהראב"ד מגודל תשוקתו להשיג על הרמב"ם לא הטריח עצמו לעיין כ"כ שכתב בהשגה שהבאתי לעיל בד"ה הלוקת מים ומלח וכו'. והכי קאמר שמואל בירושלמי ובגמרא דידן ולא קאמר שמואל כן בירושלמי וא"א לומר דגי' אחרת היה לו להראב"ד דהא בהדיא קאמר שמואל על מתני' דלקמן נקנה המקח. ובעיקר ההשגה שלו כבר בארתי לעיל שם דציונא דהעתקה אטעיתיה למר ואין אנו סומכין על ציון הלז שנמצא בהעתקת הש"ס הזה בכמה וכמה מקומות בטעות ובחילוף כ"א הלומד ומעיין בו על הסדר האמת יורה דרכו לו לראות ולהבין להיכן סובב הדבר ואל המקום אשר הוא פונה:

מתניתא דר"ע דלא כר' ישמעאל וכו'. זה הוא דקאי על הרישא דמתני' כדפרישית. ודרשת ר' ישמעאל כתניא אידך דפ' בכל מערבין מה הפרט מפורש בולד ולדות הארץ ודרשת ר"ע במקצת היא כהאי ת"ק דהתם דדריש מה הפרט מפורש פרי מפרי אבל לא במה דסיים וגידולי קרקע והלכך נמי קאמר הכא דלר"ע דגים וחגבים וכמהין ופטריות נקחין הן ולהאי תנא דהתם דדריש ג"כ דבעינן לגידולי קרקע אימעוט דגים שאינן גידולי קרקע כדאמר התם וכן כמהין ופטריות דמאוירא הוא דרבו כדאמרי' בכמה מקומות וכן אימעוט מים ומלח שאינן גידולי קרקע כדפרישית במתני' וזהו דעת הרמב"ם בריש פ"ז שכתב למעט מים ומלח וכמהין ופטריות שאינן גידולי קרקע וטעמיה דהכריע כדרשת האי תנא משום דבפ' מרובה דף ס"ג ובהרבה מקומות בהש"ס מייתי בפשיטות כהאי תנא מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע. ועופות כתב בהדיא בהלכה י"ב שנקחין הן כדאמר התם דהאי תנא מרבה עופות דגידולי קרקע נינהו ומיהו צריך טעם למה השמיט דגים דהא משמע שם דלהאי תנא אימעוט דגים דלאו גידולי קרקע נינהו ומפני מה לא זכר דגם דגים אינן ניקחין והנראה בזה דלא סמיך הוא ז"ל אדהתם בזה דלא אמרו הכי אלא לאביי גופיה דהוה סבר למימר מעיקרא דדגים גידולי קרקע נינהו ופריך עליה

ומי אמר אביי הכי והאמר אביי אכל פוטיתא וכו' ואם איתא לילקי נמי משום שרץ השורץ על הארץ אלא אמר רבינא וכו' ודעתו ז"ל דלא הדר מהנ"מ דדגים אלא אליבא דאביי גופיה ואיהו ז"ל ג"כ בזה לא פסק כהאי דמשמע מהתם כמבואר מדבריו בפ"ב מהלכות מ"א בהלכה כ"ג שכתב הרי שהיתה הברי' משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ הארץ כגון וכו' והיא מהלכת על הארץ וכו' וא"כ לדעתו אינו נכלל משום שרץ הארץ אלא במהלכת על הארץ וטעמו בזה יתבאר במקומו ושמעינן מיהת דהדרן למאי דקאמר מעיקרא דדגים גידולי קרקע נינהו כמו הפרט מפורש דבקר וצאן שהן נזונות מן הקרקע ומש"ה לא כתב מדגים למעטן דלפ"ז ניקחין הן בכסף מעשר כך נ"ל:

אמר ר' חגיי מתניתא אמרה כן וכו'. מבואר הוא דמעיקרא הוי בעי ר' חגיי לקיים הך שינויא דשמואל דהכא דמתני' בדרך חילול מיירי ומטעמא דהיה מדמה דין דחילול על הפירות כמו על הבהמה לחכמים דהתוספתא בהלכה דלעיל דאף בדיעבד אין מתחללין בריחוק מקום והלכך קתני הכא במתני' דבין בפירות ובין בבהמה אם שוגג הלוקח והיינו המחלל יחזרו דמים למקומם ובעי לאתויי ראי' ממתני' דפ"ג דדוקא בירושלים הוא דמחללין אבל לא בריחוק מקום כדפרישית בפנים והקשה לו ר' ירמיה ותירצו דממתני' דאבתרה דפ"ג לק"מ דהא מיהת חד מינייהו במקום בירושלים הוא ולבסוף כדאשכח האי ברייתא דאף בשתיהן בריחוק מקום מחללין חזר בו ר' חגיי ממאי דאמר מעיקרא לקיים שינויא דשמואל דהכא ואף דא"ל ר"ז לא תחזור בך וכו' מ"מ הדר בי' כמו דהשיב לו מן דאמר ר' לעזר וכו' כמבואר הכל בפנים. והשתא למאי דקאי האי שינויא דלעיל דר' חייה בר יוסף דהכא והוא כשמואל דהתם דתרתי הני מתני' בדרך מכירה מיירי דהלוקח בדוקא קתני וכאן בשהמוכר קיים וכו' וכדמסיק בש"ס הבבלי דקידושין בענין הך שינויא כמוזכר בדבור דלעיל ולפ"ז הדין בדרך חילול אכתי לא שמעינן מידי דהרי מהאי מתני' דלקמן בפ"ג לא שמענו דמותר לחלל המעות על הפירות בריחוק מקום דשאני התם דאו המעות או הפירות בירושלים הן כדדחי לה ר' חגיי ומהאי ברייתא דהדר אשכח ר' חגיי דקתני מעות ופירות במדינה הוה משמע דמותר ומהאי ברייתא דתני ביבי בסוף ההלכה שמעינן דאסור לחלל מעות מעשר על הפירות בריחוק מקום אלא דאיכא למימר דהאי דתני ביבי דוקא לכתחלה הוא דאסור כדדריש מקרא דלא ניתן מעות מעשר לחללן כ"א בירושלים ומיהו בדיעבד מתחללין הן אף בריחוק מקום ויעלו הפירות ויאכלו בירושלים דלא דמו פירות לשאר בהמה חיה ועוף דקי"ל כחכמים דהתוספתא דאף בדיעבד אין מתחללין דהתם איכא למיגזר שמא ישהא אותן לגדל מהן עדרים ולא אסיק להו לירושלים אבל בפירות דליכא למיגזר מידי נהי דלכתחלה

אסור בדיעבד מיהת מתחללין והשתא נוכל לומר דגם האי ברייתא דהדר אשכח ר' חגיי בדיעבד הוא דמיירי ואיך שיהיה הא מיהת הך ברייתא דתני ביבי לא איירי אלא לכתחלה בדוקא אבל בדיעבד אם חילל מעות מעשר על הפירות מתחללין הם ומטעמא דאמרן. והרי מבואר לפניך מהיכן למד הרמב"ם לומר מה שכתב בפ"ד בהלכה ו' אין מחללין מעות מעשר על הפירות ואם חילל יעלו הפירות ויאכלו בירושלים וזכרתי מזה לעיל בסוף ד"ה הלוקח מים ומלח דהכ"מ לא כיון למקומו דציין להמתני' דהכא הלוקח פירות וכו' וזהו בודאי אינו דהא המסקנא דהכא ודהש"ס הבבלי דהלוקח דוקא קתני ואיך נלמוד דרך חילול מדרך מכירה ואין מן הצורך להאריך בזה וכמבואר הכל בדבור הנזכר אלא מהך ברייתא דתני ביבי הוא דלמד כן ודוקא לכתחלה אין מחללין אבל אם חילל מתחללין הן ויעלו הפירות וכו' דלא דמי להך דתוספתא שמביא שם ולא יחללם על בהמה חיה ועוף חיין וכו' כמבואר במילתא בטעמא:

מן מה דאמר ר' לעזר דר"מ היא. לא מצינו דאמר ר' אלעזר בהדיא כן אלא כדפרישית בפנים דהכי קאמר ליה ר' חגיי לר' זעירא דמן מה דקאמרת בשם ר' אלעזר דר"מ ורבנן דהתוספתא בדמאי הוא דפליגי א"כ מצידה תברה דלרבנן אין חילוק בין דמאי לודאי ומהיכי תיתי לאוקמה להך ברייתא בדמאי וכר"מ הא סתמא קתני מעות ופירות במדינה אלא דהך מילתא מעיקרא ליתא כמבואר בפנים ולדינא נתבאר בדבור דלעיל. וכבר זכרתי בסוף הלכה דלעיל ד"ה אחד שביעית וכו' דהתוס' בסוכה דף מ' ע"ב ד"ה על חיין וכו' מביאין להאי דקאמר הכא דר"מ ורבנן בדמאי ולא קאי הך מילתא:

הא מעות על הפירות ד"ה לא קדשו. וכתב הרמב"ם בפ"ב ממע"ש בהלכה ב' מדת חסידות שפודין מע"ש בזמן הזה בשוויו כדרך שפודין אותו בפני הבית וכו' ולדינא פודה על שויו ומשליך פרוטה לים וכו' ע"ש:

תני כן ביבי וכו'. עיין לעיל ד"ה אמר ר' חגיי מה שנתבאר מזה:

רבי יוסי ב"ח כיפרה וכו'. מסתימות דברי הרמב"ם שם בהלכה הנזכר ומסוף פי"ו ממעשה הקרבנות נראה דתפס לדברי ריב"ח ולדברי ר' הילא לעיקר דהא אם הביא וכו' קתני א"כ אף דדבר שבחובה הוא בדיעבד מיהת עלתה לו לכפרה:

סליק פירקא בס"ד

פרק ב

הלכה א

מעשר שני ניתן לאכילה ולשתיה. הא דשתיה בכלל אכילה יליף לה בבבלי פ"ג דשבועות כעין דאיתמר הכא בהסוגיא וכהאי דחזר ר' יונה ושמע לה מקרא דכתיב בגופיה ונתת הכסף וגו' ופריך נמי התם ודילמא ע"י אניגרון וכו' ומסיק גמר שכר שכר מנזיר ובמקומו בשבועות שם בארתי מה דאיכא נ"מ אליבא דר' יהודה דהתם וע"ש ותמצא מבואר מכל ריש הסוגיא השייך לרישא דמתני' נפל לתוכו דבש ותבלין והשביחו. כתב הר"ב כשהוא חוץ לירושלים וכו' פודה את היין וכו' ולמד זה מדברי הר"ש שכחב ופודה היין לפי שבח המגיעו וכו' וא"כ בחוץ לירושלים איירי דהא בירושלים אין פודין למע"ש טהור ומעולם תמהתי על זה ועל מה שכתב הר"ש עוד בזה הכלל שהביא להא דהכא בסוף הסוגיא וכתב בירושלמי פליגי בה ר' יוחנן ור"ל וכו' כדפי' שם וסיים והיכא דמעשר משביח את החולין כגון תבשיל של חולין שנתבשל בתבשיל של מעשר אין לו תקנה לפדיון כדקתני אל יצא מעשר לפדיון דלא שייך פדיון בדבר שאין בו ממש וצריך להוליכו לירושלים דכיון שהמעשר נתן טעם בחולין אסור לאכלו בגבולין וכו' עכ"ל. ופה קדוש יאמר דבר זה דאם בגבולין איירי ואל יצא לפדיון דקתני כתוספתא כפירושו הוא א"כ צריך לומר שבישלו להתבשיל סמוך לחומת ירושלים בכדי שיוכל להכניסו שלא יתקלקל וא"כ נתת דבריך לשיעורין שאם רחוק הוא מירושלים וא"א להעלותו לשה צריך שישפוך אותו לחוץ לפי דבריו ולפי פירושו ודבר זה לא נמצא בשום מקום ואין לנו לפרש בדוחק הגדול הנמרץ הזה לא להמתני' ולא להתוספתא דהרי לפי פירושו בהמתני' וכמו שכתב הר"ב בהדיא א"כ דגים שנתבשלו וכו' ג"כ בחוץ לירושלים איירי וזה קשה מאוד להמעיין ורוצה להבין להמקור והדין עם טעמו דהאיך נפרש להמתני' בפירוש הזה ולחלק בין אם נעשה זה סמוך לירושלים או לא דהא על כרחין שצריכין לחלק כעין זה ובין בדבר שיכול לפדותו או להעלותו או לא ומתני' סתמא קתני ועוד דמע"ש אינו נאכל חוץ לירושלים ולמה בישל הדגים עם הקפלוטות של מע"ש והיה צ"ל דבשוגג הוא או מעצמן נפלו לשם וכעין דהדבש ותבלין בהיין וכהנה וכהנה להרבות בדחוקים ועוד דרישא דמתני' מעשר שני ניתן לאכילה ע"כ בירושלים הוא דקתני ואיך נחלוק המתני' ולומר דמדין נפל לתוכו וכו' בחוץ לירושלים הוא דאיירי ומלבד כמה וכמה דוחקים שצריכין אנו לסבול לפי פי' הזה ולא ניתן להאריך והחונן דעת שנתן בלבנו להבין לכל הסדר הזה להמשנה ולהתוספתא ולהגמרא הוא ינחנו תמיד בדרך האמת והישר ואין לנו עסק לפרש כ"א על קו האמת

והנכון. כולה מתני' דהכא בירושלים הוא דאיירי ובהמעשר שהעלהו לירושלים דכך אמרה התורה ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ותירושך וגו' וזהו עיקר מצות מעשר שני אלא דוכי ירבה ממך הדרך וגו' אמרה התורה לפדות אותו בגבולין ולהעלות הכסף לירושלים (וא"כ מי הכריח אותם לפרש להדינים הללו דבחוץ לירושלים איירי) ואם נפל דבש ותבלין של חולין והוא של אחר לתוך היין של מעשר שלו בירושלים חושבין השבח וכו' וכן בכל הני דינים דקתני לקמן הכל בירושלים דוקא הוא דאיירי וכך הי' מפרש הרמב"ם כמבואר בדבריו בפירושו ובחבורו בפ"ג ממע"ש מהל' י"א עד הל' י"ז דאיירי בדיני דמתני' והשייכין להן ולא הזכיר כלל מפדיון דלא מדין פדיון דברה המשנה בכאן וכך היה מפרש הראב"ד כמו שתראה בהשגה שלו שהוא מדבר מב' על המעשר ומבעל התערובות. וזהו כדפרישית בפנים לעיקר הדין דהמתני' דהכל בירושלים דוקא הוא דאיירינן הכא ומה שרצה הר"ש לומר מדברי התוספתא שהוזכר תיבת פדיון ורצה לפרש לפי דרכו אין פי' התוספתא כלל וכלל לפי דרך הזה אלא כדפרישית בסוף הסוגיא והוא מוכרח כמו שאבאר עוד לקמן שם ד"ה והתני תבשיל של חולין וכו'. ובענין מה שיש חילוק בין דעת הרמב"ם לדעת הראב"ד בהאי פירושא דפלוגתא דר' יוחנן ור"ל עיין לקמן ד"ה אמר ר' יוחנן כל שיש בו הותיר מדה וכו' מה שיתבאר מזה בס"ד:

השבח לפי חשבון. כדפרישית וכן אם היין היה שוה שלשה זהו' והדבש והתבלין זוז והשביחו ועמדו על חמשה זוזים חולקין זוז השבח לארבעה חלקים וא"כ לבעל המעשר ג' זוזים שלו וג' רביעי זוז מהשבח ולבעל הדבש והתבלין זוז ורביע זוז. ודע כי בספרי דפוס החדשים יש ט"ס בדברי הרמב"ם בזה בפ"ג ממע"ש בהל' ט"ו שכתב שם כיצד השבח לפי חשבון יין של מעשר ששוה ג' שנפל לתוכו דבש ותבלין שוה זוז אחד והוסיפה במדתו והשביחוהו והרי הכל שוה ה' חושבין הכל בד' ורביע. וכך היתה הנוסחא לפני הכ"מ שכתב על דברי הראב"ד בהשגה שם זו החלוקה איני יודע וכו'. וז"ל ואני אומר שאין מחלוקת ביניהם שמ"ש רבינו חושבין הכל בד' ורביע פירושו חושבין כאלו הקרן ארבעה ורביע ונותנין לבעל התערובות זוז ורביע והשאר למע"ש וכדברי הראב"ד ואפשר שגי' אחרת היתה להראב"ד בדברי רבינו ולפיכך השיגו וגירסא דספרים דידן נכונה עכ"ל ואני אומר אולי כי ניים ושכיב רב אמרה להאי מילתא וכי האיך אפשר לכוין נוסחא זו ד' ורביע לפי האמת ואף לא לדברי הראב"ד שכתב נמצא לבעל המעשר ד' זוזים פחות רביע ובעל התבלין זוז ורביע וכן הדין עכ"ל וכך הוא האמת וכך מצאתי בנוסחא האמיתית הישנה שנדפס בווינציאה בשנת שי"א והם בלחי הכ"מ כ"א בהה"מ ומ"ע וכתוב שם בדברי הרמב"ם חושבין הכל בד' פחות רביע הרי לפניך שנוסחת הכ"מ

שהי' לפניו בהרמב"ם מוטעת היתה וכבר הודעתיך כזה לעיל בפ"ד דתרומות בהלכה ד' בד"ה כאן במתכוין לפחות וכו" שלפני הכ"מ היתה הנוסחא של הרמב"ם מוטעת ונדפס אח"כ לפי אותה הנוסחא בדפוסים חדשים הכל בטעות ואני מצאתי גם שם בדפוס הישן הנזכר הנוסחא האמיתית והנכונה וכך תמצא עוד לעיל בפ"ג דשביעית בהלכה ז' ד"ה והקבלן מביא מכל מקום שהנוסחא בדברי הרמב"ם בכל הדפוסים בטעות היא מלבד מה שמצאתי בדפוס הישן הנזכר שנדפס לפני אלו שנדפסו עם הכ"מ שם תמצא הנוסחא האמיתית והנכונה. ובענין השגת הראב"ד בכאן אין הכוונה כמו שהבין הכ"מ אלא שלפני הראב"ד היתה הנוסחא האמיתית ד' פחות רביע כמו שהבאתי וכוונתו להשיג לא על החשבון הוא אלא על מ"ש הרמב"ם חושבין הכל בד' פחות רביע ע"ז דקדק מאי הכל דקאמר וא"כ היאך הם חולקין וזהו שאמר הראב"ד חלוקה זו איני יודע מה היא וכו' ובאמת דקדוק נכון הוא ומ"מ דברי הרמב"ם ג"כ בהדרך הזה בעצמו מיתפרשין חושבין הכל לבעל המעשר בד' פחות רביע והנשאר שהוא זוז ורביע לבעל התבלין ולא רצה כאן להאריך יותר:

אמר ר' יוסי ב"ח אין לוקין חוץ לחומה וכו'. כדפרישית דענין בפני עצמו הואד על הסיכה לעולם אין לוקין עלי' ואפי' לאחר שנכנס לירושלים ויצא וכך מבואר מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ב ממע"ש בהל' ה' כל האוכל כזית ממע"ש או ששתה ממנו רביעית יין חוץ לחומתי רושלים לוקה שנא' וכו' ולוקה על כל א' וא' בפני עצמו וכו' ולא חשיב אם סך דעל סיכה אינו לוקה כדקאמר הכא דאינו מחוור בלאו דהא דילפינן דסיכה כשתיה מקרא ותבא כמים וגו' אסמכתא בעלמא היא מלבד זר שסך בתרומה כמו שיתבאר בדבור דלקמן ודין דר' יוסי ב"ח כך הוא שנוי בבבלי פ' אלו הן הלוקין דף י"ט ע"ב א"ר יוחנן מע"ש מאימתי חייבין עליו משיראה פני החומה וכו' וכ"פ הרמב"ם שם בהל' ו' אינו לוקה מן התורה עד שיאכלנו אחר שנכנס לחומת ירושלים וכו' אבל אם אכלו קודם שיכניסו לירושלים מכין אותו מכות מדבריהם והיה נראה שדעתו בזה שכתב אבל אם אכלו קודם וכו' כדעת התוס' שכתבו שם ד"ה אמר ר' יוחנן וכו' ולאו ליכא אבל עשה איכא דכתיב וצרת הכסף בידך אבל בלא פדייה לא וכך כ' הכ"מ שם דזהו מכות מרדות שכתב רבינו. וראיה לזה מחרישה בשביעית שכתב בפ"א מהל' שמיטה בתחילתו שהיא בעשה שהביא שם קרא דבחריש ובקציר תשבות ופסק שם דאינו לוקה עלהחרישה אלא מכין אותו מכות מרדות מדבריהם וכמו שבירתי מענין זה לעיל בריש מס' שביעית ע"ש אלא דלמאי דאמר הכא דאף הסיכה מחוור בעשה כדדריש מקרא דלא נתתי ממנו והכי משמע נמי מהבבלי דפ' הערל א"כ היה לו לברר דאם סך חוץ לחומה

מיהת דעובר בעשה ומכין אותו מכות מרדות וצ"ל דלא סמיך אהאי דרשא וכך נראה מדלא הביא לקמן בפ' י"א בהל' ט"ו גבי ווידוי מעשר אלא כלשון המשנה לקמן בפ"ה ולא נתתי ממנו למת שלא לקח ממנו ארון ותכריכים ויתבאר מזה עוד במקומו לקמו בפ"ה בס"ד:

אמר ר' יוחנן לית כאן סך וכו'. ובבבלי נדה בריש פ"ד דף ל"ב דמייתי האי דרשא דת"כ לרבות את הסך ואת השותה פריך שתיה למה לי קרא שתיה בכלל אכילה היא אלא אימא לרבות את הסך כשותה ואב"א מהכא ותבא כמים בקרבו וגו' והקשו התוס' דמעיקרא מייתי מן התורה והדר מייתי אסמכתא דזכר לדבר בעלמא הוא ואומר ר"ת דקרא דלא יחללו נמי אסמכתא הוא וכו' אבל אין כן דעת הרמב"ם שכתב בפ" מהל' תרומות בהל' ב' אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך חייבין קרן וחוומש שנאמר ולא יחללו לרבות את הסך א"כ דרשה גמורה היא לענין חיוב קרן וחומש ומיהו לענין מלקות לא כתב בפ"ו שם בהל' ו' אלא זר שאכל תרומה בזדון כו' חייב מיתה ולוקה על אכילתה וכו' ושתיה פשוט הוא שהיא בכלל אכילה אלא מדלא ביאר בסך א"כ משום דאינו בכלל אכילה ואע"ג דנתרבה מולא יחללו האי לאו שבכללות הוא ואין לוקין עליו וגם במעשר שני באוכל חוץ לחומה לדגן תירוש ויצהר אי לאו דכתבה התורה בהדיא לכל אלו בהאי קרא דלא תוכל לאכול בשעריך לא היה לוקה על כל א' וא' בפני עצמו דגם כן היה נקרא לאו שבכללות אלא משום דאייתרי הני דרשינן דלוקה על שלשתן כדאמר בריש פ"ק דכריתות ושמעינן נמי מזה דהשתא האי הוכחה דר" אבא בר מרי דהכא דבעי למחוק כל הברייתא מהאי טעמא דצירוף כמבואר בפנים לאו הוכחה הוא דלא אמרינן הכי אלא היכא דבאין משני לאוין בהדיא דאינן מצטרפין אבל הכא האי ולא יחללו לא אתי אלא לרבות וכו' ועוד דבלאו הכי לפי המסקנא דפ"ד דנדה א"כ אין כאן לאו דשותה אלא לרבות הסך כשותה ושותה גופיה מקרא דלא יאכל נפקא לן דשתיה בכלל אכילה:

. זה שהוא לוחש וכו'. פשטה דהאי שמעתתא מבואר היטב בפנים ולדינא יתבאר מזה במקומו בשבת בהגיעי לשם ברחמי ובס"ד:

אמר ר' יוחנן כל שיש בו הותיר מדה השבח לפי חשבון. בארתי בפנים פירושא דהך מילתא במאי דפליגי ומה דמקשה הש"ס ומשני לכל חד וחד כדאית ליה. ונבאר כאן בתחילה ההכרח להאי פירושא ואח"כ נבאר לדינא. דמה שפירשתי דלכ"ע לא נקרא שבח הניכר אא"כ עלה בדמים יותר ממה שהיה שוה קודם בהיות המעשר לבדו זה מוכרח הוא מכח הקושיא דמקשה הש"ס ומשני אליבא דר"ל דהך קושיא קמייתא דקאמר מתני' פליגא ע"כ דטעות דמוכח הוא מה שכתוב בספרים על ר' יוחנן דהא על ר'

יוחנן לק"מ מדין העיסה ואדרבה סייעתא הוא לדידיה דאף שברור הוא שיש שבח טעם בפת האפוי אפ"ה הואיל ואין כאן הותיר המדה הלכך השבח לשני דלר' יוחנן תרתי בעינן כמו שאבאר ההכרח הזה לקמן וא"כ אי אפשר לומר בענין אחר אלא דהך קושיא לר"ל הוא דלא בעי הותיר המדה כ"א בשבח הטעם בלבד הדבר תלוי קשיא עליה מהך דעיסה אמאי השבח לשני והשתא מדמשני פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר ואם נפרש כפשטה זהו נגד החוש המעיד שיש שבח הטעם בפת האפוי וא"א לפרש דאין שבח העצים ניכר בפת קאמר חדא דלא שייך פתר לה על כה"ג דפתר לה משמע דאוקי לה בהכי והרי כל פת אין שבח עצים ניכר בו ועוד דהא בשאין טעם שבחו ניכר הוא דקאמר והרי הטעם בודאי ניכר הוא וע"כ לומר דגם לר"ל טעם שבח הניכר דקאמר היינו שניכר הוא שמחמת טעם שבחו שוה יותר בדמים ממה שהיתה שוה העיסה ולהכי משני פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר כלומר אף דמסתמא הוא כך שהפת האפוי שוה יותר מן העיסה מ"מ איכא למידחי ולאוקמי דבכה"ג מיירי שלא עלה בדמים יותר וכדפרישית בפנים כגון שנתייקרה דמי העיסה מחמת המשקל ואין טעם השבח ניכר קרינן ביה. ונבאר א"כ דמה שפירשתי אליבא דר' יוחנן דתרתי בעינן הותיר המדה וגם שיהא השבח ניכר שעלה בדמים יותר ממה שהיה שוה קודם זה מוכרח הוא עכ"פ דהא מדמקשה לר' יוחנן מדגים שנתבשלו עם הקפלוטות ומשני לה תיפתר שבישל שניהן כאחת והיינו על כרחך שעד שנראה שניהן שהן כאחת הוא דקאמר דהא בהדיא קתני שנתבשלו עם הקפלוטות ומאי הא דמקשה והא דמשני וע"כ הוא כדפרישית בפנים דקס"ד שאחר שנתבשלו ביחד ניכרין הן כל א' וא' בפני עצמו וא"כ אין כאן הותיר המדה ואע"פ שיש כאן שבח הטעם וקשיא לר' יוחנן דקאמר דתרתי בעינן ומשני תיפתר דמיירי שבישל כל כך עד שהן שניהן כאחת ויש כאן ג"כ הותיר המדה דהרי א"א להפריד הקפלוטות מן הדגים וא"כ תשמע מינה דר' יוחנן תרתי הוא דבעינן ס"ל ועוד דמהאי דר' יונה בשם רב הושעיה פשיטא ופשיטא הוא דמוכח דר' יוחנן תרתי הוא דבעי דהא זה פשוט הוא להבין דר' יוסי ור' יונה דתרווייהו בשם ר' הושעיה הוא דקאמרי ל"פ במידי אלא דמר קיבלה דהכי משני רב הושעיא תיפתר דבהכי הוא דמיירי ומר קיבלה דבדרך תמיה וקושיא קאמר רב הושעיה דהקשה מאי קא מספקא לך ודמקשת על דברי ר' יוחנן הא ע"כ דבהכי איירי שנעשו שניהן כאחת דאלת"ה קשיא למה לי נתבשלו דקתני הגע עצמך וכו' כמבואר בפנים ומכיון שכן מלישנא דמתני' גופה שמעינן הכי דמדקתני שנתבשלו ע"כ דמיירי שיש כאן הותיר המדה וגם טעם השבח ובעינן שיהא ניכר כדשמעי' מזה הכלל וכו' דקתני והיינו שעלה בדמים יותר כדפרישית והרי לפניך הסוגיא מבוארת

ומוכרחת בפירושה ואין להאריך עוד במה שמובן מאליו להמעיין בכל השקלא והטריא והמסקנא כר' יוחנן וכדהכריח ר' הושעיא ממתני' גופה. ומעתה קל להבין דעת הרמב"ם בדין הזה במה שכתב בפ"ג ממע"ש בהל' י"ד אחר שהביא למעלה כפי החלוקות שנשנו במתני' ביאר לזה הכלל כל ששבחו ניכר אם הותיר במדה השבח לפי חשבון ואם לא הותיר במדה השבח לשני בלבד וכל שאין שבחו ניכר אפי' הותיר במדה השבח לשני בלבד וזה כדעת ר' יוחנן דהלכתא כוותיה וכפי מסקנת ר' הושעיה וכפי דמוכרח ממתני' גופה לכל חלוקה וחלוקה כמו שהוא לפנינו דחלוקה הראשונה דאם יש כאן שניהם הותיר המדה והשבח ניכר זהו חלוקה דיין שנפל לתוכו דבש ותבלין. וחלוקה השניה אם לא הותיר במדה השבח לשני בלבד זהו חלוקה דעיסה שאפאה ולא כדפתר לה ר"ל דדוחקא הוא והמתני' לא איירי אלא בסתמא דהפת האפוי יש בו שבח טעם הניכר דשוה יותר מהעיסה ומה שסיים וכל שאין שבחו ניכר אפי' הותיר במדה השבח לשני בלבד זה מתבאר מזה הכלל דבמתני' וכדעת ר' יוחנן וכמוכרח לדברי ר' יוחנן בפירושו ובטעמא דמילתא והשבח ניכר דקאמר היינו ששוה עכשיו יותר והכל כמו שבארנו והכרחנו והיינו נמי שביאר הרמב"ם אח"כ וכתב כיצד השבח לפי חשבון וכו' ולא ביאר זה לעיל במקומו בהל' י"ג שדבר שם במקום שהשבח לפי חשבון והמתין עד שכתב זה הכלל וכו' להשמיענו דהאי שהשבח ניכר דאמרינן היינו שעלה בדמים ביותר והשתא ביאר כיצד הוא לפי חשבון וזה נתבאר לעיל בד"ה השבח לפי חשבון וכו'. והן עתה אינו מן הצורך להאריך עוד ולסתור דברי הראב"ד בהשגה שכתב אין זה דרך הירושלמי וכו' דודאי בהשקפה הראשונה הרואה פלוגתא דר"י ור"ל בלבד אינו מפרש אלא כפי' הראב"ד דלר' יוחנן בהותיר המדה בלבד הדבר תלוי ולר"ל בניכר הטעם מכח התערובת הדבר תלוי ואינו חושש ליתרון המדה דאפשר שתחזור למה שהיתה וכו' והכל כדמסיים בהשגה אבל הרואה ומעיין בכל מה דאיתמר אפלוגתייהו ובמה דמקשה ומפרק הש"ס יבין דא"א לנו לפרש בענין אחר כ"א דדעת ר' יוחנן הוא דתרתי הוא דבעינן והא בלא הא לא סגי כמו שמוכרח ומבואר הכל לפניך וזהו דעת הרמב"ם ז"ל וכר' יוחנן. ועוד ראיה נכונה לדבריו דהכי תנינן בהדיא בתוספתא בסוף פ"ק זה הכלל אמר ר' יוסי כל המותיר במדה שבחו ניכר השבח לפי חשבון לא הותיר במדה שבחו ניכר השבח לשני ודברי ר' יוסי נשנו בלי חולק ולפרש זה הכלל דהמתני' קתני הרי לפניך דעת הרמב"ם בלי פקפוק:

והתני תבשיל של חולין וכו'. כבר זכרתי מענין זה לעיל במתני' בד"ה נפל לתוכו דבש ותבלין והשביחו דהר"ש שכתב בזה אין לו תקנה לפדיון וכו' כמו שהבאתי לעיל וזה

קשה מאוד ומאוד חדא דאם אנו מפרשים כך לדברי התוספתא דקתני בהאי לישנא אל יצא מע"ש שלו לפדיון וכמו שהבאתי כאן בפנים ואם כדברי הר"ש דלא שייך בו פדיון שהוא דבר שאין בו ממש א"כ האי לישנא דמייתי הכא לא יצא מע"ש מידי פדיונו סותר הוא להא דהתם ודעת אחרת הוא דהא משמע שלא יצא מידי פדיונו וצריך הוא לפדותו ועוד דמאי האי דקאמר דבר שאין בו ממש וכי נותן טעם לדבר שאין בו ממש חשבינן ליה וכמה קושיות יש מזה להא דאמרינן בעלמא דדינו בנותן טעם ומדין מע"ש גופיה קשה דהא תנינן דגים שנתבשלו וכו' השבח לפי חשבון אלמא דמה שהקפלוטות נתנו טעם מחשבינן לפי החשבון למע"ש ולא הוי כדבר שאין בו ממש והרי דין דגים דמתני' לפי פשטיה דומה ממש לדין תבשיל של חולין שתיבלו בתבלין של מעשר שני השנוי בהתוספתא ועוד מה זה שאמר וצריך להעלותו לירושלים וכו' ומה יעשה אם הוא רחוק מירושלים כמה ימים ובעוד שמוליכו יתקלקל וצריך לאבד את הכל וכבר זכרתי שם מענין קושיא זו דא"א בשום פנים לפרש לא להמתני' ולא להתוספתא דבחוץ לירושלים איירי אלא הכל כשהוא בירושלים עסקינן ונתערב מע"ש שלו עם איזה דבר של חולין של אחר כמבואר הכל לעיל דכל גדולי המפרשים שוין בענין זה דבירושלים איירי ואין לנו להוסיף כאן כ"א זה דלמאי דפרישית סיפא דתוספתא בפנים פשוט הוא דהדין כך הוא לפי האמת ועולה הני תרתי נוסחאות דהתוספתא ודהכא בקנה אחד דמה שאמרו בתוספתא אל יצא המעשר לפדיון ר"ל דלא יחשוב אותו דכפדוי הוא וחולין הוא מפני שנתבשל התבלין בהתבשיל של חולין לא יעשה כן אלא צריך לחשוב להתבלין למעשר שני כמו שהן ומחשבין השבח לפי חשבון וכך הוא מיתפרש נמי להאי נוסחא דהכא לא יצא מע"ש מידי פדיונו ור"ל אלא שצריך שיחשוב לפי חשבון ולשון פדיון בכאן שם המושאל הוא ואין ר"ל על פדיון ממש והיינו נמי דמייתי הכא האי סיפא דתוספתא והתני וכו' כדי לפרש לכל חד וחד כדאית ליה וא"כ הגע עצמך דדין התוספתא מתפרש כפי הדין דמתני' ולא בשום פנים בענין אחר ותו לא מידי:

הלכה ב

ך' **שמעון אומר אין סכין וכו**'. בכאן יש לתמוה ביותר על הר"ב שהלך בעקבות הר"ש ופי' דקסבר ר"ש דמעשר שני לא ניתן לסיכה וראה בפי' הרמב"ם במשנה שסתר הפי' הזה ודקדק מתיבת בירושלים דלפי פי' זה מיותר הוא והיותר מוכרח הוא כפי' הרמב"ם והבאתי בפנים מדקאמר בגמ' כהדא דתני סך הוא כהן שמן וכו' ואי כפי' הר"ש למה לא הביא הש"ס משנה ערוכה דפ"ח דשביעית דתרומה ניתן לסיכה ועוד דלפי' הר"ש לא שייך כלל להאי דמייתי הש"ס להאי ברייתא והרמב"ם בעצמו מביא ראיה

זו לפירושו וכ"כ בחבורו בפ"ג ממע"ש בהלכה כ"ג למאי דפסק כחכמים אומר אדם לחבירו בירושלים לסוך אותו וכו' ע"ש:

כיני מתניתא מותרת להיאכל צמחונין. כדפרישית דה"ק דמה שהתירו לאכול תלתן במעשר שני צמחונין הוא שהתירו דאז ראוין לאכילת אדם אע"פ שעיקר התלתן אינו לאוכל אדם וכמ"ש הרמב"ם בפ"ב בהל' תרומות בהלכה ח' התלתן אע"פ שאינו אוכל אדם כשיקשו הואיל ורוב האדם אוכלין בתחלתן הרי הן חייבין בתרומה ומעשר וכמו שבארתי לזה לעיל סוף פ"ד דמעשרות בהלכה ז' ד"ה מה פליגין שכתבתי דר"ל בתחילתן הן חייבין ולא לאחר שיקשו אם לא הפריש מהן בתחלתן ואם הפריש בתחלתן בזה מיירי המתני' כאן דהשמיענו הדין בענין האכילה דזה חומר הוא במעשר שני מבתרומה שהמעשר שני שהפריש בתחלתן נאכל הוא בתחלתן בדוקא שזהו בעודן צמחונים דאז ראוין לאכילה אבל לא לאחר שיקשו דאין ראוין כלל לאכילת אדם ובתרומה שהופרשה בתחלתן נאכלת היא אף לאחר שתתקשה זהו הנכון וברור בפי' המתני' וכמו דמפרש הש"ס וכך הם דברי הרמב"ם בזה הדין בפ"ב מהל' מע"ש בהלכה י"ד תלתן של מעשר שני מותר לאכלה צמחונים שכך היא ראויה לאכילה וכן כרשיני מע"ש יאכלו צמחונין ור"ל צמחונין דוקא מותר לאכלן שאז הן ראוים לאכילה משא"כ בתרומה כדאמרן והראב"ד שכתב כאן על זה כמדומה לי שהטעהו בירושלמי וכו' ובמח"כ אלו השגיח בדבריו היה רואה שבדרך האמת הלך ולא בדרך תועה בשדה ומה שסיים שם בהשגה לפירושו דרך רחוקה היא ואיננו מובן שרצה להסב החומר במעשר שני מבתרומה לענין טומאה ואין להאריך בזה דהאי ושל תרומה דקתני לא קאי אחומר כלל אלא דבא להשמיענו דבשל תרומה פליגי ב"ש וב"ה לענין מעשיה בטהרה. ומ"ש התי"ט כאן ופי' הר"ב הוא פי' הרמב"ם במשנה אבל בחבורו פי' בענין אחר. אפשר שהיה לפניו פי' הרמב"ם במשנה כך אבל למאי שהוא לפנינו שכתוב בפי' הרמב"ם גבי תלתן תאכל צמחונים ואין מותר לו להניחם שיתייבשו כי אם נתייבשו לא יהיו ראויות לאכילה ובתרומה אסור לו להניחם עד שיגדילו. והאי תיבת אסור טעות דמוכח הוא דא"כ מה בין מע"ש לבין תרומה אלא מותר צ"ל וא"כ פי' הרמב"ם במשנה הן הן דבריו בחבורו כמה שנתבאר לעיל ופי' הר"ב בכאן הוא כפי' הרמב"ם מפני שראה שפי' הר"ש בכאן דרך רחוקה הוא מאוד שפי' המתני' לענין אם זרע תלתן וצמחו ולענין גידולין וכו' ע"ש וכן לפני הכ"מ הי' איזה נוסחא אחרת בפי' המשנה שכתב ורבינו כתב בפי' המשנה כפי' הראב"ד ופה חזר בו וכו' ע"ש ולא חזר בו שגם בחיבורו דעתו שתאכל צמחונין עכ"פ וכך מובנים דברי הש"ס כמו שבארנו והראב"ד רצה לפרש לדברי הש"ס שפי' להמתני'

דהיתרא דצמחונים הוא דאתא לאשמועינן אע"פ שיש אכילה משובחת מזו כגון מלילות וכו'. והרמב"ם פ' בדרך ישרה דאתא לאשמועינן דהיתר אכילה במע"ש בצמחונים דוקא ולאפוקי לאחר שנתייבשו ואין להאריך יותר בזה:

ובלבד בעיסה של מעשר שני. דאותה שהתירו שיהא נכנסת ויוצאת אבל לא בכרשינין עצמן דלא אתי לאחלופי בשאר פירות כדפרישית בפנים וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ג ממע"ש שם וכן כרשיני מע"ש יאכלו צמחונים ואם עשה מהן עיסה ה"ז מותרת להכניסה לירושלים ולהוציאה שאינן בכלל הפירות. ובמה שכתב ואם נטמאו בירושלים יפדו ויאכלו בחוץ ור"ל אף בחוץ דהרי אם נפדו חולין גמורים הם וזה פשוט ובענין שכתב הראב"ד על זה מפורש בירושלמי מותר להוציאם ולאכלם לחוץ אלא מוציאן לעשות מהן עיסה ולחזור וקל הוא שהקלו בכרשינין ר"ל מפורש בירושלמי דמתמה וכי מותר להוציאן לאכלן לחוץ לכתחלה בתמיה אלא מוציאן לעשות מהן עיסה ולחזור לפנים ולאכלן. כוונת דעתו בהאי דהכא שאמרו כדי לעשות עיסה ולחזור למסקנא היא ולדינא הוא כך בכרשינים והקל הוא שהקילו בהן משום דבשאר פירות פליגי רבנן אדרשב"ג ובכרשינים הוא דמודו אבל לעולם כדי לעשות עיסה ולחזור אבל אין דרך הרמב"ם כן דהאמת הוא דמה שאמרו כן בריש הסוגיא כדי לעשות עיסה ולחזור הן לדברי רשב"ג ולפי הס"ד דמתני' רשב"ג הוא וכדאמר הכא בהדיא אליבא דרשב"ג לקמן בפ"ג במקומו אבל לבתר דדחי לה וקאמר דמתני' דברי הכל היא דרבנן מודו בכרשינין דקל הוא שהקילו בהן א"כ האי ובלבד בעיסה דקאמר היינו דוקא בעיסה הוא שהקילו להוציאן לחוץ ולא בעינן כלל בכרשינין לחזור אותן ולא צריך לדחוק במה שרצה הכ"מ לומר דגם לרבינו לא יאכלנה חוץ לירושלים וכו' ואין זה במשמע דבריו ואף לא למסקנת הש"ס וכדאמרן ודע דבדפוסים החדשים טעות הוא במה שמצוין השגת הראב"ד בכאן על תיבת יפדו ויאכלו בחוץ דהרי בנטמאו ודאי ליכא מאן דפליג דאם נפדו שיאכלו אף בחוץ ודברי הראב"ד על תיבת ולהוציאה דלעיל הם שייכים כאשר בארתי כוונת השגתו ובדפוס הישן משנת ש"י ושי"א אשר לפני והיא נוסחא האמיתית כמו שזכרתי למעלה בכמה מקומות ציון השגת הראב"ד כך הוא תלתן של מע"ש וכו' עד יפדו ויאכלו בחוץ א"א מפורש בירושלמי וכו' ופירושו כדלעיל ודעת הרמב"ם נתבאר שפירש להא דקאמר כדי לעשות עיסה וכו' הוא לפי הס"ד דלא אתיא המתני' אלא כרשב"ג אבל לפי המסקנא דמתני' כד"ה היא והקלו בכרשינים ובלבד בעיסה לפי שאינה בכלל פירות לפיכך מותר להוציאה וא"צ לחזור:

נראו דברים הראוי לאוכל אדם אין פודין אותו וכו'. לכאורה נראה כדפרישית בפנים דאליבא דרבנן הוא דקאמר דאלו לר' טרפון הרי הכרשינים אינם ראוים לאוכל אדם וס"ל דאין פודין אותם וא"כ מאי האי דקאמר הראוי לאוכל אדם אין פודין ושאין ראוי לאוכל אדם פודין ולפיכך היה נראה דמילתיה דר' יונה אליבא דרבנן מיתפרשא והראוי לאוכל אדם היינו שראוי לגמרי לאוכל אדם ולא ע"י הדחק ובעיא דר' יצחק בן אלישיב אליבא דר' טרפון הוא ולמאי דקאמר ר' יונה אליבא דרבנן הוא דבעי עליה אליבא דר' טרפון כמבואר בפנים אבל קשה לי דלפ"ז למאי דקי"ל כרבנן דיפדו א"כ היאך מצינו לפרש להמתני' דלקמן בפ"ג צבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר ע"י עורו ר"ש אומר יפדה ופי' הרמב"ם וכן הר"ב דפליגי אם פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וקיי"ל כהת"ק דאין פודין והשתא הני תרתי פיסקי סתרן אהדדי דהא קאמר הכא אליבא דרבנן דהלכתא כוותייהו דשאין ראוי לאוכל אדם פודין אותו לאוכל בהמה לכך נראה דכולא מילתא דהכא אליבא דר' טרפון הוא דמיתפרשא וה"ק ר יונה נראו דברים דהא דקאמר לר' טרפון דטעמיה לפי שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים היינו דוקא בראוי לאוכל אדם כלומר דראוי מיהת קצת לאוכל אדם כמו הכרשינים דראוין מיהת למאכל אדם ע"י הדחק אבל שאינו ראוי לאוכל אדם כלל וכלל כגון קדשים שמתו או שנטרפו ס"ל לר' טרפון דפודין אותן להאכילן לכלבים מכיון שאינם ראוים אלא לכך ורבנן דפליגי עליה איפכא ס"ל דכל היכא שאינם ראוים אלא לכלבים אין פודין אותן דבזיון קדשים הוא אבל אם ראוים לאוכל אדם במקצת כגון הכרשינים שראוין לאוכל אדם ע"י הדחק סבירא להו דפודין אותם אפילו למאכל בהמה והכלל הזה הוא אמת לדינא כדפרישי' במתני' אליבא דרבנן וכך העלו התוס' בפ' כל שעה דף כ"ט וכן העלו עוד בשם רבינו אפרים בזבחים ריש פ"ח וכן מוכח מכמה מקומות בהש"ס וכך הוא דעת הרמב"ם ז"ל דוק ותשכח שלא כתב בדין אין פודין את הקדשים לכלבים אלא במקום שאינם ראוים לאכילה כלל כמ"ש בפ"ב מאיסורי המזבח בהל' י' בנולד בה אחת מהטריפות האוסרין אותה באכילה וכו' אין פודין אותה שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וכו' וכן כל כיוצא בזה בדוקא ועיין עוד מזה לקמן בפ"ג בהלכה ט' ד"ה צבי עשו אותו כקדשי ב"ה מה שנתבאר שם מענין זה. וצריך להתנות ולומר וכו'. משמע דארישא קאי אדין דהמתלקטין דהא בתר הכי קאמר והוא שליקט מכאן ומכאן וכו' וא"כ הכל בפירושא דרישא מיירי. והרמב"ם שהביא דין משנתינו בריש פ"ו ממע"ש והעתיק דין דמתנה ואומר וכו' לבסוף אחר חלוקה דהסיפא והנבללים לפי חשבון לאו דוקא אנבללים קאמר דה"ה בהמתלקטים שהן למעשר שני ג"כ צריך להתנות דמאי שנא דהא מ"מ איכא למיחש שמא הן של

חולין והשאר הן של מעשר אלא דמה דנקט דין דהתנאי לבסוף לומר דלעולם צריך הוא להתנות בין בהמתלקטין שהן למעשר שני בלבד ובין בהנבללים שהן לפי חשבון מתנה ואומר וכו' ומה שהקשה התוי"ט כאן דהא במעשר ודאי אין מחללין כסף על כסף וכו' קושיא זו הקשה הרא"ש ז"ל בפירושו והובא בדפוסים התדשים בהגהת פי' הר"ש ותירץ שם דצ"ל האי חילול דירושלמי לא שיחלל על אלו המעות אלא יביא מטבע אחר שאינו חריף כזה המטבע ויחלל המעשר עליו בכל מקום שהוא ויחזור ויחללנו על המעות שבידו וזהו כעין תירוץ התוס' דפ' הזהב שהביא התוי"ט אלא דלפי תירוצם א"צ להביא מטבע אחר ולחלל ולחזור ולחלל על המעות שבידו אלא דהואיל והן מעות הרבה מסתמא יש בהן שאינם שוין ולא דמיא להמתני' דלקמן דהתם בשני הסלעים שוין מיירי כדכתבו שם וכך נראה לדעת הרמב"ם מסתימת דבריו בענין דין התנאי הזה משום דבמעות הרבה מסתמא יש בהן מטבעות של שני מלכים ושפיר מחללין ועיין עוד בהלכה דלקמן בענין זה:

הלכה ג

מביא בסלע מעות וכו'. העיקר טעמא דמתני' שצריך להביא בסלע מעות ואינו מתנה ואומר על אחד מן הסלעים גופייהו אם מעשר הוא מוטב ואם לאו יהא חבירו מחולל עליו כדפרישית בפנים הוא משום דאין מחללין כסף על כסף ואפי' מדוחק כ"א בכסף על נחשת התירו לחלל מדוחק כדפריך הכא בגמרא בפשיטות והתנינן מחללין כסף על נחשת מדוחק הא כסף על כסף לא ומשום הכי הוא דמסיק כהני אמוראי דאמרי בשם ר' יוחנן דבודאי אם עבר וחילל כסף על כסף מחולל הוא אבל לכתחילה אין מחללין ואפי' מדוחק וכך הוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"ד ממע"ש בהלכה ה' אין מחללין מעות מע"ש על מעות אחרות בין שהיו אלו ואלו של כסף או אלו ואלו נחשת הראשונות נחשת והשניות כסף ואם עבר וחלל הרי אלו מחוללין. ובכסף על נחשת הוא שכתב לקמן בהלכה ז' בשעת הדחק מותר לחלל מעות הכסף על נחשת לא שיקיים כן וכו' וזה שכתב בדין משנתינו בפ"ו שם בהלכה ב' סלע של מע"ש ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואפי' מעות נחושת וכו' אין הכוונה דלא מיבעיא של כסף אלא אפי' של נחשת דא"כ היה סותר דברי עצמו במה שפסק בפ"ד אלא משום דהדין הוא דלא יקיים כן וחוזר ומחלל מעות נחשת על סלע היפה שבהן כדמסיים שם לפיכך כ' ואפי' מעות נחשת כלומר ואע"פ שאין זה דרך חילול שהרי אין מחללין מעות מעשר לכתחלה על מעות אחרות הכא דמדוחק התירו אבל לא יקיים כן אלא אח"כ בורר את היפה שבהן ומחלל המעות נחשת עליה אבל כסף על כסף לכתחלה לא ואפי' מדוחק וכ"כ התוס' בפ'

הזהב דף מ"ה בשם רש"י בפשיטות בד"ה לפלוגי בסלעים על סלעים וכו' דאין מחללין כסף על כסף אפי' מדוחק והעלו שם דבמטבעות שוין הוא דאין מחללין ואם האחד חריף מחבירו מחללין על החריף וכמו שהבאתי לעיל בד"ה וצריך להתנות וכו' וכתבתי דנראה גם מדעת הרמב"ם לחלק כן וכן כתבו התוס' עוד בפ' הנזכר בדף נ"ה ע"ב ד"ה כסף על נחשת וכו' דכסף על כסף אסור בודאי אפי' מדוחק וזהו מוסכם. והר"ש כתב כאן ותימא דמעיקרא נמי לישקול יפה ונימר אם הוא של מע"ש הרי טוב ואם הרעה של מע"ש תהא מחוללת על זו דקיי"ל מחללין סלעים על סלעים דכסף כסף ריבה בריש הזהב ושמא חיישינן דילמא אתי למישקל בלא שום תנאי וכו' וזה דוחק גדול דא"כ אין לדבר סוף וניחוש נמי בכסף על נחשת דילמא שקיל בלא תנאי כמו דחיישת אם יביא כסף אחר מעלמא ולחלל עליו וכו' והר"ב נמשך אחר טעם הזה בפי' המשנה אבל נראה שהר"ש בעצמו לא כתב כן אלא דרך שמא ולא להחליט להטעם הזה כמו שנראה מדבריו דלקמן שהביא הך דהכא ע"ש ועיקר טעם דמשנתינו הוא כמו שנתבאר ומה שכתב בפשיטות דקיי"ל מחללין סלעים על סלעים דכסף כסף ריבה וזה משום דכך אמרו שם בדף מ"ה בהאי שקלא וטריא דר"י ור"ל בטעמא דפלוגתא דמתני' דלקמן אלא דכ"ע הכסף כסף ריבה ואפי' כסף שני אלא אי איתמר דר"י ור"ל הכי איתמר וכו' ומשמע ליה להר"ש דלמסקנא אמרו הכי דלכ"ע הכסף כסף ריבה אבל אין כן דעת הרמב"ם שפסק בפשיטות דאין מחללין בודאי כסף על כסף וכו' כדלעיל וטעמו דהא בתר הכי מיפרכו הני לישני דלעיל דבעי לפרושי טעמא דפלוגתיהו דב"ש ודב"ה דפליגי אי משום דדהבא פירא הוי או לא וא"נ דפליגי אם כסף ראשון דווקא או לא וקאמר הש"ס בשלמא להך לישנא דאמרת דמדאורייתא מישרא שרי וכו' אלא להאי לישנא דאמרת דמדאורייתא פליגי מחללין ולא מחללין מבעי ליה ואסיק בקשיא ומכיון שכן היה נראה לומר דלא סמיך הרמב"ם אהא דקאמר דלכ"ע הכסף כסף ריבה ועוד דאף שנראה מלישנא דהסוגיא דמיהת האי מילתא דכסף הכסף ריבה קאי הכא למסקנא ודכ"ע מודים בהא וכך נראה נמי מהסוגיא דפ"ק דקידושין מ"מ יש לומר דהרמב"ם לא היה מפרש דהכסף כסף ריבה לענין שמותר לחלל כסף מעשר על כסף אחר אלא לענין שמותר לחלל הכסף על מעות נחשת אם צריך לו אפילו חוץ לירושלים ומפני שדבר זה צריך ביאור ביותר לפי הסוגיא דהאי תלמודא ולפי' הסוגיות דהתם בפ' הזהב ודפ"ק דקידושין והאי מילתא תליא בשינוי הפירושים דמתני' דלקמן הפורט סלע ממעות מעשר שני ובענין הפלפול בהלכה דלקמן דהכא ודהתם אמרתי לייעד זה במקומו בהלכה דלקמן ושם יתבאר הכל בס"ד:

רבי יונה בשם חזקיה אין בלילה אלא ביין ושמן בלבד. לעיל בפ"ה דדמאי בהלכה ה'. כתבתי בענין זה וע"ש ד"ה מתני' פליגא על ר' יוחנן ובמה שנתבאר שם:

סלקת מתניתא הנבללים והנחפנים לפי חשבון. כלומר דלא תטעה לפרש הנבללים דסיפא אפי' שהן נבללים מעצמן קאמר דהן לפי חשבון להכי מפרש דלא תאמר כן דהא ברישא קתני אם בלל וחפן משמע דוקא אם הוא בללן וחפן מהם דאז הן לפי חשבון וא"כ צריך אתה לסלק ולסיים הסיפא כמו הרישא והכי קאמר הנבללים והנחפנים לומר דמיירי שהוא בללן וחפן מהן דהשתא נבללים דומיא דנחפנים שהוא על ידו ולא שנבללו מעצמן וכ"כ הרמב"ם בריש פ"ו שם נתפזרו ובללן וחפן וכו' ע"ש:

חזקיה אמר כשהוא מחללה עושה אותה ברעה וכשהוא מחלל עליה עושה אותה ביפה. כדפרישית בפנים דהך דחזקיה לאו אמתני' דהכא איתמר אלא על מתני' דפ' הזהב דמיירי בסלע חסירה ונותנה למעשר שני וכו' ופירושא דמילתא דחזקיה מסיק בבבלי שם דף נ"ב ע"ב דכשם קאמר דכמו שהוא מחללה להסלע חסירה בירושלים על הפרוטות מחלל אותה ברעה בדמים פחותים לפי שחסירה היא כך כשיהוא מחלל הפרוטות עליה מחלל בתורת יפה שלה כפי שווייה ולא יותר משום דתרי זילי לא מזלזלינן במעשר שני לחלל על הסלע חסירה ולחלל בדמי סלע יפה אלא אינו מחלל עליה כ"א בתורת יפיה ושוויה וכן פירשתי בחבורי בס' נזיקין בפ"ד דב"מ בהלכה ה' במראה הפנים שם ומייתי להא הכא משום דפריך עלה מהמתני' דא"כ הכא נמי ויבור את הרעה ויחלל המעות עליה כפי יפיה ושוויה עלה ואמאי קתני בורר את היפה שבהן בדוקא ומשני ר' יונה אני אומר וכו'. כמבואר בפנים:

כל שאמרו בדמאי וכו'. המסקנא כר' אחא וכר"ש בר בא בשם ר' יוחנן דבודאי דוקא בדיעבד מה שעשה עשה אבל לכתחלה אין מחללין לא כסף על כסף ולא נחשת על נחשת אפילו מדוחק וכ"פ הרמב"ם והבאתי דבריו לעיל ד"ה מביא בסלע מעות וכו' ועיין עוד בדבור דלקמן וכל שאר הסוגיא בהלכה זו מבואר הוא כדפרישית:

אמר ר' יוחנן לא אמרו ב"ש אלא לבסוף וכו'. פלוגתא דר"י ור"ל גרסינן נמי בבבלי פ' הזהב דף מ"ד ע"ב וכדמסיק התם אליבא דר' יוחנן דאיהו הוא דקאמר דפירות מע"ש על דינרי זהב מחללין אף לב"ש והיינו בתחילה דקאמר הכא דאף ב"ש מודו ושאני הלואה וכו' כדקאמר התם דה"נ מסתברא דכי אתא רבין א"ר יוחנן אע"פ שאמרו אסור ללות דינר זהב בדינר זהב לב"ש אבל מחללין מע"ש עליו ואם דין דמחללין מעשר שני על דינרי זהב מוסכם הוא אפילו לב"ה יתבאר לקמן. והך דר"ל דהכא דמפרש טעמא דב"ש משום דסברי כסף ראשון ולא כסף שני אתיא כהאי לישנא אחרינא דהתם וכהאי

חד דאמר אף בפירות על דינרין מחלוקת והיינו ר"ל דהכא וטעמייהו דב"ש בפירות על דינרין משום דדהבא לעולם פירא הוי ואפי' נגד פירות. מיהו בזה נשתנה טעמיה דר"ל דהתם אליבא דב"ש מטעמא דקאמר הכא אליבא דב"ש דאלו מהתם משמע דלא צריכין אליבא דב"ש להך דרשא כסף ראשון ולא כסף שני לר"ל דאי סברי ב"ש דאפי' לגבי פירות הוי דהבא פירא ואין מחללין כדפירש"י ז"ל שם א"כ מכ"ש דלגבי סלעים דדהבא הוי פירא ואין מחללין והכא דקאמר דטעמייהו משום כסף ראשון ולא כסף שני ועל כרחך דאבסוף קאי דאלו בתחילה אכתי כסף ראשון הוא ולכאורה הוה קשה דלמה לו לר"ל דהכא להאי דרשא ולימא דטעמייהו דב"ש משום דס"ל דדהבא לעולם פירא הוי ואין מחללין לא בתחילה ולא בסוף אבל הא ליתא דעל כרחך כי מעיינינן בהאי סוגיא דהכא אין להשוות טעה פלוגתייהו דקאמר הכא להאי דקאמר התם כ"א סברת האמוראים בענין מה דפליגי ב"ש שוין הן דלר"י בין הכא ובין התם לא פליגי ב"ש אלא בסלעים על דינרין אבל לא בפירות על דינרין ולר"ל פליגי ב"ש אף בפירות על דינרין ומיהו בעיקר טעמייהו לכל חד וחד כדאית ליה אי אפשר להשוות סוגיא דהכא ודהתם לפי השקלא והטריא שלפנינו ומה דפרישית בפנים וכתבתי וקסברי ב"ש דדהבא לגבי כספא פירא הוי וכו' כל זה להראות להמעיין בסוגיא זו ובהסוגיא דהבבלי ובהשקפה ראשונה ידמה בעיניו להשוות סברת האמוראים גם בענין הטעה דקאמר התה לכל חד וחד אבל אה ידקדק היטב יראה דאי אפשר להשוותם בענין הטעם דלעולם תשאר הקושיא דלמה ליה לר"ל אליבא דב"ש להאי דרשא דכסף ראשון ולא כסף שני כי קושיין ולכך נראה דעיקר פירושא דסוגיא דהכא כך הוא ולא נחית הכא כלל וכלל להך טעמא וסברא אי דדהבא פירא מיקרא או לא אלא דהכי פירושא דר' יוחנן ס"ל דב"ש לא פליגי אלא לבסוף והיינו סלעים על דינרי זהב אבל בתחלה בפירות על דינרין מודו ב"ש דמחללין ובזה הוא כדפרישית בפנים ומפרש ר' יוחנן טעמייהו דב"ש דכסף ולא זהב וזה דהרי קרא הכי כתיב וכי ירבה ממך הדרך וגו' ונתת בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום וגו' וקסברי ב"ש דהאי ונתת בכסף לאו דוקא הוא אלא דלא קפדה התורה כ"א על המטבע יהיה כסף או איזה מטבע שיהיה והלכך בפירות על הדינרין מודו דמחללין אבל וצרת הכסף דמיותר הוא דלא ה"ל למיכתב אלא וצרת בידך והלכת הלכך דוקא הוא ולמידרש אתא כסף ולא זהב ואסור לחלל אותו הכסף על זהב וזהו ג"כ כדפרישית בפנים אבל לא מטעמא דפירא הוי אלא גזירת הכתוב הוא ודרשינן מיתורא דקרא ופריך דאי וצרת הכסף דוקא אימא נמי ולא נחשת ואנן תנינן הפורט סלע וכו' וזהו נמי כדפרישית בפנים והוא פי' הרמב"ם במשנה ובחבורו כמו שיתבאר בדבור דלקמן שהוא מצרף הסלע שהוא

ממעות מעשר שני ופורטו על מעות נחשת וכדמסיים המקשה וסברינן מימר וכו' ואי אפשר לפרש כפי' רש"י בפ' הזהב שם ובפ"ק דקידושין דף יא ושאר המפרשים דהמעות הן של מעשר שני ובא לפורטן בסלע כסף להעלות לירושלים חדא דמאי כיני מתניתא המצרף סלע דקאמר דמשמע שהוא מצרפו ופורטו בפרוטות ולא שמחליף הפרוטות בו ועוד דאי כפירש"י א"כ מאי האי דפריך ואימא כסף ולא נחשת ואנן התנינן הפורט סלע וכו' הא לפירש"י המעות נחשת של מעשר שני הן שחילל הפירות עליהן ומאי קושיא הא ע"כ לר' יוחנן אליבא דב"ש האי כסף קמא דקרא לאו דוקא הוא דהא מודו דמחללין הפירות מעשר על הדינרי זהב וא"כ גם על מעות נחשת מותר לחלל ובלבד שיהיה מטבע של צורה כדדרשינן מוצרת ומאי איצטריך לייה לשנויי הא כסף היא נחשת הא בזהב נמי מחללין להפירות אלא ע"כ דאין לנו בפי' המשנה דהפורט סלע אלא כפי' הרמב"ם שפורט הסלע של מעשר ומצרפו על פרוטות של נחשת ופריך שפיר לדידך דקאמרת כסף ולא זהב דכסף בתרא בדוקא הוא שצריך להוליך אותו הכסף לירושלים ואימא נמי ולא נחשת ואמאי תנינן שמצרף הסלע של מעשר על הפרוטות חוץ לירושלים ומשני דהיא כסף היא נחשת כלומר דדין אחד להם לעולם וכהאי דאמרינן התם בהא דבאתרא דסגין פריטי חריפי וככספא חש בי אבל כסף על זהב אין מחללין כדאמרן וכל זה היא נוטה כעין דפרישית בפנים בהאי דר' יוחנן:

רשב"ל אמר וכו'. דאף בפירות על זהב פליגי ב"ש וס"ל דאין מחללין ומ"ט דב"ש כסף ראשון ולא כסף שני כלו' דהא ע"כ צריך לומר לר"ל אליבא דב"ש דס"ל דבין כסף קמא דקרא ובין כסף בתרא תרווייהו דוקא נינהו דאין מחללין הפירות כ"א על הכסף וכסף בתרא דקרא דמיותר הוא למידרש כסף ראשון צריך אתה להעלותו ולא לחללו על שום מעות אחרות דנקרא כסף שני וא"כ אין מחללין על זהב לא בתחלה ולא בסוף ופריך הא לר"ל נמי קשיא האי מתני' דהפורט סלע וכו' והאיך הוא מצרפו על מעות נחשת חוץ לירושלים דהא כסף שני הוא ומאי כדון טעמא דב"ש ומשני כסף עד כדי כסף כלומר הא ddרשינן כסף ראשון ולא כסף שני היינו שאין לחלל הכסף הראשון על הזהב דזה ודאי כסף שני הוא ולא כדי כסף הראשון הוא שהרי אתה צריך להוסיף עליו ולעשות דינר זהב או שני סלעים של כסף וכה"ג להחליף על דינר זהב וא"כ זה הוא כסף שני לגמרי הוא ואף אם תאמר שהיה לו סלעים כסף של מע"ש שהן שוין דינר זהב מ"מ זהב שכיח הוא דאייקור וזול ולאו כדי כסף ראשון מיקרי אבל אם מחלל הסלע כסף על פרוטות נחשת ופרוטות לא שכיחי דאייקור וזולי וכדמוכח מהאי דקידושין דף י"ב דלא קאמר הא דאייקור וזול אלא באיסר א"כ הוא כדי כסף הראשון בעצמו ולא נקרא

כסף שני כ"א כדי כסף הראשון וזה לא מיעטו הכתוב זהו הפי' הנכון דהסוגיא. שמעינן מיהת בפירושא דמתני' דהפורט סלע מוכרח הוא כפי' הרמב"ם כמבואר מהסוגיא אלא דצריך ביאור לפי פירושו בהסוגיא דהבבלי דפ' הזהב ודפ"ק דקידושין ויתבאר זה לפנינו בדבור דלקמן בס"ד:

והתנינן הפורט סלע ממעות מעשר שני. כבר נתבאר בדבור דלעיל דא"א לפרש לסוגיא דהכא בשום פנים בענין אחר כ"א לפי פי' הרמב"ם במשנה זו שכתב וז"ל ב"ש מתירין להחליף כל הסלע במעות של נחשת אע"פ שאין מוציא אותן כולן בבת אחת וזה חוץ לירושלים עכ"ד בפי' המשנה וכך הוא דעתו בחבורו שפסק כב"ה וכלל האי מתני' הפורט סלע ממעות מע"ש דמיירי בחוץ לירושלים ומתני' דאבתרה הפורט סלע של מע"ש בירושלים בדין אחד שכך כתב בפ"ה ממע"ש בהלכה י"ד הפורט סלע ממעות מע"ש בין בירושלים בין חוץ לירושלים לא יצרפנה כולה במעות הנחשת אלא בשקל מעות כסף ובשקל מעות נחשת. וא"כ תרתי מתני' במצרף הסלע של מע"ש ומחללה על הפרוטות נחשת וקמ"ל דכמו דפליגי ב"ש וב"ה במצרף את הסלע מע"ש חוץ לירושלים כך פליגי במצרפה בירושלים ואע"ג דדרך הוא להחליף הסלע מע"ש לפרוטות בירושלים מ"מ פליגי ב"ה וקסברי דלא יצרף את הסלע כולה בבת אחת. וזהו דלא כפרש"י בפ' הזהב כנ"ל וכן דעת שארי המפרשים לפרש דהאי מתני' קמייתא הפורט סלע ממעות מע"ש בשהמעות נחשת של מע"ש מיירי שחילל הפירות עליהן וכך נראה לכאורה מהסוגיא דפ' הזהב דפריך התם ומדיוק מהאי מתני' השתא לב"ש לגבי פריטי מחללינן לגבי דהבא מיבעיא וכ"כ הר"ש כאן מהכא דייקינן בריש הזהב דאפריטי מחללינן דלשון הפורט שהיו פרוטות של נחשת שחילל עליהן פירות של מע"ש ובא לפורטן בסלע כסף להעלות לירושלים מפני משוי הדרך. והנה מ"ש דלשון הפורט משמע כן האי לאו דיוקא הוא דאדרבה לשון הפורט סלע משמע שפורט אותה לפרוטות וכדמפרש הש"ס הכא וסברינן מימר כיני מתני' המצרף וכו' שהסלע הוא ממעות מעשר ומצרפה לפרוטות וכמה שנתבאר למעלה והאי וסברינן מימר לאו כסבריה דאתמר בעלמא בהש"ס דילן היא אלא קושטא דמילתא מיתפרשא בכל מקום בהאי ש"ס כלומר וכך אנו סוברין לפרש להאי מילתא ולפיכך פריך ואימא כסף ולא נחשת ואנן התנינן הפורט סלע וכו' כמבואר הכל לעיל אלא דמשקלא וטריא דהש"ס הבבלי בפ' הזהב משמע לפום ריהטא כפירש"י והר"ש והתוס' וביותר קשה לפי' הרמב"ם מהאי דפ"ק דקידושין דף י"א בהש"ס הבבלי דפריך התם אהאי דקאמר רב אסי מעיקרא וכל כסף האמור בתורה כסף צורי וכו' וכללא הוא וכו' והרי מעשר וכו' ותנן הפורט סלע כו' כסף הכסף ריבה והרי הקדש וכו' ה"נ

כסף כסף יליף ממעשר אלמא דמה שריבתה התורה גבי מעשר לענין לחלל פירות מעשר אף על הנחשת דהא יליף חילול הקדש בעצמו ממעשר וזהו כפי' רש"י והמפרשים דאלו לפי' הרמב"ם במתני' דהפורט סלע ממעות מע"ש ע"כ צ"ל דפריך והרי מעשר דכתיב גביה כסף ותנן הפורט סלע וכו' והאיך מחלל הסלע כסף לפרוטות א"כ האי דהקדש לכאורה קשה לפירושו והנראה בזה דיותר מסתבר לומר כפי' הרמב"ם מדנקט האי קרא דקאמר והרי מעשר דכתיב וצרת הכסף ולא נקט להקודם דכתיב ונתת בכסף אלא ודאי לא פריך מחילול הפירות עצמן דאין מתחלל אלא על הכסף וכדכתב הרמב"ם בהדיא בפ"ד ממע"ש בהלכה ט' אין פודין פירות מעשר אלא בכסף שנאמר וצרת הכסף וזה למד מהספרי פ' ראה דדריש התם בהדיא כן וציין לקרא דוצרת הכסף דמיתורא דהכסף דריש דכסף דוקא והשתא לפי' הרמב"ם הקושיא בהש"ס דקידושין דייקא כוותיה והרי מעשר דכתיב וצרת הכסף דמשמע דאותו הכסף שחילל הפירות עליו צריך להוליכו לירושלים דכתיב וצרת הכסף בידך והלכת ותנן הפורט סלע וכו' אלמא דמחלל הכסף על הנחשת חוץ לירושלים ומוליך אותן ומשני כסף הכסף ריבה והיינו ריבה אף להכסף השני וכלומר שיכול לצרפו להכסף בפרוטות נחשת והיינו כדתנן במתני' דלעיל מחללין כסף על נחשת מדוחק ולא שיתקיים כן וכו' וזהו דילפינן מרבויא דקרא הכסף ופריך והרי הקדש וכו' יליף כסף כסף ממעשר כלומר דמכיון דגלי קרא גבי מעשר דהאי וצרת הכסף לאו דוקא הוא ויכול לצרפו על נחשת אם הוא צריך לכך ילפינן הקדש מיניה דהחלול דידיה נמי לאו דוקא בכסף הוא אלא אפי' חיללו בשוה פרוטה מחולל הוא בדיעבד והשתא מכיון דניחא לן הסוגיא דקידושין לפי' הרמב"ם ולפיסקיה כנ"ל ניחא לן ממילא גם הסוגיא דפ' הזהב לפי פירושו דהא דפריך התם ללישנא קמא מהמתני' דהפורט סלע ממעות מעשר שני השתא לב"ש לגבי פריטי מחללינן כו' ולפירש"י ע"כ דפריך להאי מ"ד דקאמר אף בפירות על דינרין מחלוקת וכדפי' שם כן ואלו לפי' הרמב"ם לכ"ע הוא דפריך וכלומר והיכי ס"ד דתלינן טעמא דב"ש ודב"ה דפליגי אי דהבא פירא הוי או לא והתנינן הפורט סלע וכו' והשתא לגבי פריטי מחללינן הסלע כסף לגבי דהבא מיבעיא וא"כ ע"כ לומר דטעמייהו דב"ש מטעמא אחרינא הוא ולא מטעמא דפירא וטבעא דאי הכי קשיא דב"ש אדב"ש ומשני דאי משום הא ל"ק דיכילנא לשנויי לך שאני פריטי דבאתרא דסגיין חריפי ולעולם טעמא דב"ש בהאי לא יעשה סלעין דינרי זהב משום דדהבא פירא הוי וכן לגבי פירא והלכך אף פירות לא מחללינן אדהבא וכך הוא דרך סוגית הש"ס דשקיל וטרי עד דאתי למסקנא דטעמייהו מדרבנן גזירה שמא ישהא עליותיו זהו ללישנא קמא. וללישנא בתרא יותר פשוט הוא לפירוש הרמב"ם דפריך

אהאי מ"ד דקאמר טעמייהו דב"ש משום דסברי כסף ראשון ולא כסף שני ומותיב ליה מעיקרא ממתני' דהפורט וכו' בירושלים ואע"ג דהך מתני' דהפורט סלע ממעות מעשר שני דאיירי חוץ לירושלים קודמת היא משום דניחא ליה טפי למיפרך מההיא בירושלים דלדידך דלב"ש גזירת הכתוב הוא דכסף ראשון דוקא א"כ האי קרא ונתת הכסף וגו' דאיירי בירושלים נמי בכסף ראשון והתנן וכו' השתא כספא לגבי פריטי מחללינן וכו' וכד מהדר ליה רבא ירושלים קא מותבת וכו' כלומר וא"כ דהאי ונתת הכסף ע"כ לאו דוקא הוא דהרי צריך הוא לצרפו בפרוטות ולקנות כל צרכיו כדכתיב בכל אשר תאווה נפשך שפיר פריך ליה מהאי מתני' דהפורט סלע ממעות מע"ש דבחוץ לירושלים איירי ואפ"ה מחללינן כספא אפריטי והא כסף שני הוא וקאמר אלא דכ"ע הכסף כסף ריבה ואפי' כסף שני ויכול הוא לחללו על נחשת אם הוא צריך לכך וכדלעיל ופליגי ב"ש וב"ה היאך הוא מצרפו והא דבדהבא דמתניתין דלעיל לאו כדאיתמר להאי דר"י ודר"ל אלא כי איתמר וכו' ובהכי ניחא לן שפיר להסוגיות דקידושין ודפרק הזהב לפי פי' הרמב"ם ופירושו מוכרח מהסוגיא דהכא כאשר נתבאר. ודע דכל מה שכתבתי ובארתי בזה אינו אלא לתרץ ולהכריח פירוש הרמב"ם במתני' דהפורט סלע ממעות מע"ש דלא תקשי על זה מהסוגיות דבבלי הנזכרות ואמרתי דיש לנו ליישב גם הסוגיא דפ' הזהב לפי פירושו אבל באמת ע"כ לנו לומר דלא סמיך הוא ז"ל כלל אהאי סוגיא דפ' הזהב כמו שאבאר לקמן וזה אנו רואין מהדין שכתב בפ"ד שם בהלכה ב' וכן אם רצה לחלל פירות מעשר על פירות אחרות יעלו הפירות השניות ויאכלו בירושלים וכו' והשיג הראב"ד ז"ל וכתב דהרי לעולם פירות הראשונים של מעשר אינם מתחללין אלא על הכסף ואפי' דיעבד משמעתא דפ' לולב הגזול וכו' ועיין בכ"מ שתירץ דהתם שאני שהוא ממין על שאינו מינו וכו' וזה דוחק לומר דהא דמקשי התם והכתיב וצרת הכסף דלא בא למעט אלא שלא יחלל על שאינו מינו וכן מה שדקדק הכ"מ מההיא דפ' הזהב דמוכח מהתם דפרי ראשון אינו מתחלל על פרי וכו' ותירץ בדוחק גדול דדהבא שאני וכו' וכל זה איננו שוה לבאר דברי הרמב"ם כן. והנכון כך הוא ובתחלה אומר אני דהיה לו להראב"ד להקשות דברי הרמב"ם בעצמו אהדדי שהרי הוא כתב שם בהלכה ט' אין פודין מע"ש אלא בכסף וכו' וכמו שהבאתי למעלה דנלמד מהספרי וכדנלמד נמי מהך שמעתתא דלולב הגזול אבל המדקדק בלשון הרמב"ם יראה דלק"מ דבהל' ב' כתב מדין חילול וזהו פירות על פירות וזה מותר אף לכתחלה כדמשמע מדבריו ובהלכה ט' כתב מדין פדייה וזהו שפודה המעשר על המעות ואינו מחללו על דבר שיכול להעלותו לירושלים ולאכלו בעצמו ושינוי הלשון של פדייה משל חילול נלמד מדברי עצמו במה שכתב בהלכה ג' הפודה

מע"ש מברך על פדיון מע"ש ואם חיללן על פירות אחרות וכו' מברך על חלול מע"ש וכו' ושינוי הלשון הזה למד הוא ז"ל מהתוספתא בפ"ג דקתני אין פודין מע"ש בירושלים בזמן הזה אין מחללין מע"ש בירושלים בזמן הזה הרי דלשון פדייה לחוד ולשון חילול לחוד ומזה תבין דכל מקום שתמצא במשנה ובגמרא לשון חילול גם בפירות על המעות משום דלשון חילול לשון כולל הוא דעיקר לשון חילול בפירות על פירות הוא ושייך ג"כ כשמחלל הפירות על המעות אבל לשון פדייה לא תמצא כ"א במקום שפודה הפירות על המעות בלבד ובהלכה ג' דמדבר משניהם כתב לשון פדייה אם הוא על המעות ולשון חילול אם הוא פירות על הפירות וכלשון התוספתא ועכשיו תבין טעמא דמילתא בענין חילוק הדין שבין חילול ובין פדייה דכשהוא מחלל פירות על פירות בזה לא דברה התורה כלל דהא קרא כתיב כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום וגו' ונתת בכסף וגו' אבל אם מחלל המעשר פירות על הפירות ומעלה פירות השניות לאכלן בירושלים בעצמן הלא מקיים הוא ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' ולמה לא יעשה כן דמאי שנא אם מעלה להפירות הראשונות ואוכלן בירושלים או אם מחללן על פירות אחרות ומעלן בעצמן ואוכלן בירושלים הלא אלו השניות מאותו המין בעצמו הן דמין על שאינו מינו אין מחללין כדקאמר הכא לקמן בפ"ד וכדפסק שם דאסור לחללן לכתחילה ממין על שאינו מינו אבל כשהוא פודה את פירות המעשר על המעות לא נכנס תחתיהן דבר הראוי לאכלו בעצמו בירושלים בזה הקפידה התורה שלא יפדה המעשר לכתחלה אלא במעות כסף דוקא דמטבע כסף שכיחא ליה טפי להוציאה ולקנות דבר אכילה בירושלים יותר משאר המטבעות ואם הוא באופן כדי להקל במשאו על הדרך בזה הוא שהתירו חכמים לעשות את הכסף מעשר בדינר זהב וזהו הטעם דברייתא דספרי שהבאתי לעיל וכן בכל מקום שנשנה בהש"ס דהמעשר אינו מתחלל אלא על הכסף כשפודה אותו הוא דמיירי וכדאמרן דלשון חילול משתמע גם לפדייה אבל איפכא לא. וההיא דפ' הזהב דמשמע מהתם דאין לחלל פירות על הפירות לא למד הרמב"ם משם כלל וטעמיה דכל הסוגיא דהתם אזלא אליבא דרב אשי דלעיל דקאמר כילדותיה דרבי מסתברא וכו' ואיהו הוא דמוקי לסברת ר"ה כילדותיה דרבי דדהבא טבעא הוי ואנן הא נקטינן כזקנותיה דרבי דהזהב קונה את הכסף וא"כ אף למאי דבעי מעיקרא להשוות דין דחלול מעשר לקניית מקח וממכר אזלא הא דלא כהילכתא דהא הלכה כב"ה ומכ"ש למאי דאסיק ר' יוחנן דשאני מעשר ממקח וממכר וזהו אליבא דב"ש כמבואר שם א"כ אף אנן נימא אליבא דב"ה דגבי מעשר שאני דמותר לחלל פירות על פירות ומטעמא דאמרן שהרי השניות בעצמן מעלן הוא לאכלן בירושלים זהו דעתו של הרמב"ם ז"ל:

הלכה ד

הפורט סלע ממעות ממעשר שני. עיין בריש דבור דלעיל דמוכרח פי' הרמב"ם ז"ל ובכל מה שנתבאר שם. ולא נשאר לנו לבאר כ"א בענין שהקשו התוס' בפ' הזהב שם לפירש"י דלפי דבריו משמע דב"ש מתירין לפרוט את כל הסלע וא"כ הוו להו ב"ש לקולא ומ"ט לא חשיב להא בעדיות גבי מקולי ב"ש וחומרי ב"ה:

וחכמים מתירין. כדמפרש ר"ל בגמרא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ה ממע"ש וכמבואר בפנים ומה שהשיג הראב"ד וכתב לא כמו שהוא סובר וכו' ואינו כן שהאיסור אינו אלא בשביל הכסף וכו' ומלבד דלישנא דהסוגיא לא מישתמע כפי' הראב"ד דהא קאמר בפירות שאין בהם כדי כסף אבל בפירות וכו' וא"כ האיסור משום הפירות הוא דאם יש בהן כדי דינר וראוין הן בעצמן לחילול אסור לכ"ע לצרף הכסף עמהן ואם אין בהם כדי דינר דאין ראוין לחילול מתירין החכמים לצרף הכסף עמהן ולחלל בכסף אחר ואומר אני דגם לשון המשנה בעצמה מורה כן מדנקט ר"מ אין מחללין כסף ופירות וכו' משמע דאין לצרף הכסף עם הפירות שאין בהם כדי חילול ואילו לפי' הראב"ד והנמשכין אחריו איפכא מיבעי ליה אין מחללין פירות וכסף וכו'. ועוד דאי משום שאין מחללין כסף על כסף א"כ מאי אתא התנא לאשמועינן הכא דהאיסור שאין לחלל כסף על כסף כבר שמעינן מהמתני' דלעיל סלע של מע"ש ושל חולין שנתערבו וכו' ואין לומר דתקנתא דצירוף אתא לאשמועינן דלא משמע הכי מלישנא דפלוגתייהו דר"מ ורבנן דפליגי לאשמועינן התקנה אלא דר"מ ס"ל דאסור לצרף וחכמים מתירין והיינו במקום שצריך הצירוף של הכסף להפירות וכמבואר:

מה אנן קיימין אם באומר מכבר משקה מעורב הוא וכו'. כדפרישית ולפ"ז לא מיתוקמא המתני' אלא באומר מעכשיו ולכשישתו דאמרינן הוברר הדבר למפרע דמה ששתו הטהורין מעשר הוא ששתו והטמאין חולין הוא ששתו. ומיהו האי מילתא תליא אי אמרינן יש ברירה בכה"ג או לא כאשר יתבאר לפנינו וז"ל הרמב"ם בדין זה בסוף פ"ח ממע"ש טמאין וטהורין שהיו אוכלין או שותין כאחד בירושלים ורצו הטהורין להיות אוכלין מע"ש שלהם מניחין סלע של מע"ש ואומר כל שהטהורים אוכלין ושותין סלע זו מחולל עליו ותצא הסלע לחולין שהרי אכלו ושתו בשוויה בטהרה ובלבד שלא יגעו הטמאין במאכל שלא יטמאוהו. הנה לפניך שלא כתב הוא ז"ל כלשון המשנה ממש נמצאו טמאין וטהורין שותין מכד אחד. אלא שכתב אוכלין או שותין כאחד וכו' ודלא כדכתב הכ"מ ורבינו העתיק המשנה כצורתה וכו' שאין דבריו כצורת המשנה ולא כאוקימתא דהש"ס וכן לא ביאר כאן לחלק בין טמאין בטומאת מת ובין בטמאין

בזיבה. וכן מה שרצה הכ"מ לפרש לדברי הראב"ד בהשגה שכתב פירשו בגמרא באומר לכשישתו וכו' ויש ברירה שכוונתו להשיג למה פסק כמשנה זו דהא אתיא דלא כהלכתא דקי"ל בדאורייתא אין ברירה ומחמת זה פי' שם דהא דקאמר הש"ס באומר מכבר לכשישתו כלומר סמוך לעת שמתחילין לשתות וכו' ע"ש ואין זה במשמע כוונת הש"ס וכן אין כוונת הראב"ד בהשגתו כפירושו שהרי בפשיטות כתב ויש ברירה ואין מן הצורך להאריך בסתירת דבר זה. והנני מבאר לך דעת הרמב"ם ודעת הראב"ד בהשגה ובמה שהן מחולקין בדין דברירה ומתוך כך יתבאר במה שנשמר הרמב"ם ולא כתב כצורת המשנה ממש ולא כאוקימתא דהש"ס וזה הוא שהרגיש הראב"ד וכתב פירשו בגמרא וכו' כדלקמן. דין דברירה הובא בפ"ג דעירובין דף ל"ז ובכמה מקומות בש"ס ובענין מתני' דפ"ז דדמאי הלוקח יין מבין הכותים וכו' והתוס' שם ובפ' כל הגט דף כ"ה וביומא דף נ"ו מפלפלים בזה להאי פלוגתא דתנאי ואמוראי בדין ברירה והקשו אליבא דר' יוסי דמשמע דלית ליה ברירה וכן בהאי דמעשר שני דהתוספתא שהובא שם מעשר שיש לי בביתי יהא מחולל על הסלע שתעלה בידי מן הכיס דקאמר ר' יוסי לא חילל וקשה מההיא דפ' מי שאחזו גבי מה היא באותן הימים וכו' ולכי מיית הוי גיטא אלמא קסבר ר' יוסי יש ברירה ולמאן דמחלק בפ' כל הגט שם בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים ניחא דהאי דסלע וכן ההיא דהלוקח יין תולה בדעת עצמו הוא ואין ברירה וההיא דמי שאחזו תולה בדעת אחרים הוא דאין בידו שימות או שיחיה ואית ליה ברירה אבל למאן דלא מחלק קשיא ותירצו דשאני ההיא דמי שאחזו שעומד הדבר להתברר בודאי שהרי או יחיה או ימות אבל האי דהלוקח יין יכול להיות שלא יבוא לידי הפרשה לעולם וכן בסלע אפשר שלא תעלה מן הכיס וביומא שם ביארו עוד ביותר לזה שבתחלה הקשו שם דשמואל אדשמואל דבפ' בתרא דביצה משמע שאפי' בדרבנן לית ליה ברירה ובפ' מי שאחזו דף ע"ה קאמר אתקין שמואל בגיטא דשכ"מ אם לא מתי וכו' אלמא דאפי' בדאורייתא אית ליה ברירה ותירצו בתחילה דיש לחלק בין היכא שמתנה ומברר דבריו כהאי דהלוקח יין אליבא דר"מ דאית ליה ברירה ובין היכא שאינו מתנה ואינו מברר דבריו כלום כהאי דשמואל בשלהי ביצה וכהאי דהאחין שחלקו לקוחות הן וכו' וכתבו שם ועוד יש לתרץ ההיא דשמואל בענין אחר דבגיטין הדבר עומד להתברר שהרי או יחיה או ימות אבל ההיא דחבית ובהמה דפ' בתרא דביצה שמא לא יחלקו לעולם וכן אנו צריכין לומר דלא תקשי דר' יוסי אדר' יוסי וכו' וזהו כתירוצם בעירובין ובפ' כל הגט שהבאתי. ומעתה קרוב אלינו הדבר מאוד להבין דעת הרמב"ם והראב"ד ובמה שהן מחולקין דבפ' כל הגט שם גרסינן בעא מיניה רב הושעיא מרב יהודה אמר ללבלר כתוב

לאיזו שתצא בפתח תחילה מהו א"ל תניתוה יתר מיכן כתוב לאיזו שארצה אגרש פסול לגרש בו וכו' אמר אביי קא בעי מיניה תולה בדעת אחרים קא פשיט ליה תולה בדעת עצמו וכו' אמר רבא ומאי קושיא דילמא דמאן דאית ליה ברירה ל"ש תולה בדעת עצמו ול"ש תולה בדעת אחרים אית ליה ברירה ומאן דלית ליה ברירה ל"ש תולה בדעת עצמו ול"ש תולה בדעת אחרים לית ליה ברירה. וסובר הראב"ד דרבא לא קאמר אלא בדרך דילמא ומנא לך להקשות אבל לקושטא דמילתא אפשר דרבא נמי מודה לחלק בהכי דמסתברא הוא כדפירש"י ז"ל דבתולה בדעת עצמו מדאתני ברישא גילה בדעתו שהוא פוסח על שתי סעיפים וליכא למימר דמעיקרא דעתיה להאי אבל זה שתולה באחריני גמר בדעתו מעיקרא לכך ולפיכך משיג הראב"ד כאן על שהרמב"ם השמיט ולא כתב כלשון המשנה שהטמאין והטהורין שותין מכלי א' וכאוקימתא דהש"ס דאומר מעכשיו ולכשישתו ואין כאן משקה מעורב ואם דקשה היה לו להרמב"ם מטעם דאין ברירה בדאורייתא לזה קאמר פירשו בגמרא וכו' ויש ברירה כלומר דהכא אית לן למימר דיש ברירה שהרי תולה בדעת אחרים הוא ואומר מה שהטהורין שותין וכו' ובהכי מתרץ הראב"ד לכל הני מקומות בהש"ס מדין ברירה למאי דקי"ל כרב אושעיא דפ' משילין דאיפסק התם הילכתא כוותיה דבדאורייתא לית לן ברירה היינו בתולה בדעת עצמו אבל בתולה בדעת אחרים כגון ההיא דמי שאחזו והיא דשמואל וכיוצא בהן בשאר מקומות דתולה בדעת אחרים הוא אית לן ברירה וההיא דתוספתא על סלע שתעלה בידי סובר הראב"ד כר' יוסי דלא חילל דהואיל ותולה בדעת עצמו לית לן ברירה וחכמים דהתוספתא ר"מ הן דאית ליה ברירה בכל מקום ואפי' בתולה בדעת עצמו כגון ההיא דהלוקח יין וכו' שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו' וכן כל כיוצא בו ולא קי"ל כוותיה דר"מ זהו דעת הראב"ד. אבל דעת הרמב"ם אינו כן אלא דסובר דרבא פליג אדאביי והכי משמע נמי בסוף הסוגיא דפ' כל הגט דרבא לית ליה לחלק כלל בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים וכיון שכן למאי דקי"ל דבמידי דאורייתא לית לן ברירה על כרחינן דאתינן לתירוץ בתרא דהתוספות דלעיל כדי לתרץ לכל הני מקומות דדין ברירה ומחלקינן בין דבר העומד להתברר או לא דאע"ג דמתנה ומברר הוא דבריו בתחילת התנאי מ"מ בעינן נמי שיתברר הדבר אח"כ ואז אמרינן הוברר הדבר למפרע שהוא כך כגון ההיא דמי שאחזו והאי דשמואל וכיוצא בהן דבכה"ג אית לן ברירה אף במידי דאורייתא וכ"פ הרמב"ם במקומו אבל כל היכא דלא מתברר הדבר אח"כ כגון האי דשני לוגין שאני עתיד להפריש וכל כי כה"ג דאימר דלא אתי לידי כך לית לן ברירה ולא תקשי מההיא דעל סלע שתעלה בידי דפסק הרמב"ם בפ"ד בהלכה ט"ו כחכמים דהתוספתא

דה"ז חילל והרי לסברת התוס' בהאי תירוץ בתרא שזכרנו הכא נמי אין הדבר עומד להתברר דמי יימר שתעלה הסלע בידו הא ל"ק שכבר נשמר בדבריו וסיים שם וכתב ה"ז חילל וסלע שתעלה בידו תהי מעשר ולאיזה צורך כתב זה פשיטא דהכי הוא דאם הפירות מעשר מחוללין א"כ הסלע הוא מעשר אלא להשמיענו דכשתעלה הסלע בידו אז הוא מעשר והפירות מחוללין למפרע אבל כל זמן שלא עלתה הסלע בידו אין ה"נ דחיישי' שמא לא תעלה וכדלעיל וזה שכתב ה"ז חילל גופא דדינא קמ"ל דאע"ג דקאמר סתם על הסלע שתעלה בידי ולא פרט איזו סלע אפ"ה מכיון שעלתה ה"ז חילל והסלע תהי מעשר והכין מפרשינן לפלוגתא דר' יוסי וחכמים בהתוספתא בהאי דסלע והכי משמע נמי מדמסיים בהתוספתא ומודה ר' יוסי לחכמים באומר על סלע חדש שתעלה בידי דה"ז חילל א"כ ש"מ דעיקר פלוגתייהו משום דאמר על הסלע סתם וזה פשוט ועיין לעיל ספ"ז דדמאי בהלכה ד' ובמה שרמזתי שם ד"ה ר' יוסי אומר לא חילל והשתא בדינא דמתני' ולפי אוקימתא דהש"ס אתיא האי דלא כהלכתא דהרי אם הטמאין והטהורין ישתו מכלי אחד א"כ מאי מהני באומר מעכשיו ולכשישתו הא מ"מ המשקה מעורב ואין הדבר עומד להתברר דאלו שתו המעשר ואלו החולין והש"ס לא תירץ כן אלא למאן דס"ל לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים וכשיטת הראב"ד שזכרנו אבל לשיטת הרמב"ם דרבא פליג ולא מחלק בהכי א"כ אין תקנה שישתו בכלי אחד ולפיכך נשמר הרמב"ם ולא כתב כלשון המשנה אלא שהן אוכלין או שותין כאחד כלומר בחבורה אחת ורצו הטהורין וכו' ואומר כל שהטהורין אוכלין ושותין סלע זו מחולל עליו דהשתא הדבר עומד להתברר מה שאכלו ושתו הטהורין מעשר הוא והשאר חולין ואין כאן משקה מעורב ולפיכך נמי לא זכר הרמב"ם כאן לחלק בין טמאין בטומאת מת או בזיבה דלא קאמר הש"ס לחלק כן אלא לפי מה ששנינו במתני' הטהורין וטמאין שותין מכד אחד והוא של כלי חרס כדנקטינן דבכל מקום שנשנה כד או חבית סתמו של חרס הוא ובהא הוא דמחלקינן בין טומאת מת לטומאת זיבה כדאיתא וכמו שביאר הרמב"ם לזה במקומו אבל מכיון דבלא"ה לא איירי הרמב"ם בדבריו שיהיו שותין הכל מכלי אחד וכמו שנתבאר דלזה לא מהני מידי מה שמתנה ואומר מעכשיו וכו' דאין ברירה לדבר שאינו עומד להתברר הלכך נמי לא היה צריך כאן לכתוב כלום מחילוק שבין טומאת מת לזיבה ולא כתב אלא ובלבד שלא יגעו הטמאים במאכל וכן נמי לא במשקה וזה הכל אחד זהו דעתו של הרמב"ם ז"ל וכשתדקדק בדבריו ובכל מקום שתמצא שכתב מדין ברירה במידי דאורייתא תראה שכן הוא הנכון בס"ד:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא

פרק ג

הלכה א

לא יאמר אדם לחבירו. אבל נותנין זה לזה מתנת חנם. כבר כתבתי בריש מכילתין מה דקשה על פי' הר"ב בזה וכאן מציין ג"כ וכתב מפורש לעיל בפ"ק וזה קשיא טפי האיך מצינו לפרש כאן מתנת חנם על הזמנה שמזמין אותו הא כבר תני לה שאומר לו שנאכלם ושנשתם והעיקר הוא כדפרישית וזה נלמד בהדיא מהתוספתא כמבואר לעיל שם:

מעשר שני ע"י שמכירתו מיוחדת וכו'. כדפרישית והאי ש"ס לשייטתיה אזיל דהכי מסיק בהדיא בריש מכילתין סוף הלכה א' דלא אסרו אלא מכירה אבל במתנה ניתן הוא וכבר ביארתי שם בד"ה אבל נותנין זה לזה מתנת חנם דהש"ס בבלי אוסר במתנה במעשר שני כמו במכר וע"ש ותמצא כמה נ"מ לדינא בין שיטתא דהאי ש"ס לשיטת הש"ס דילן:

הלכה ב

אשכח תני מפני שהוא ממעט באכילתו ואכילתה. וכן משמע מהגי' דפ"ח דזבחים דגריס שהוא ממעט באכילתה וכלומר דתרווייהו איתנהו בהא ולאו דצריכא לתרווייהו דהא לקמן בפירות שביעית ליכא אלא חדא דממעט הוא באכילת מעשר מחמת הביעור דשביעית ואף דמקום האכילה מתמעט גם בפירות שביעית דמעשר טעון מחיצה ופירות שביעית אין טעונים מחיצה מכל מקום האכילה גופה לא מתמעט והא דחשיב להא גבי תרומה משום דאית בה מיעוט באכילה גופה דמחמת שנלקחה בכסף מעשר אסורה עכשיו לאונן נקט נמי למיעוט מקום אכילה דהעיקר הוא דקפדינן על מיעוט אכילה גופה הוא דקפדינן ואפי' על מיעוט אכילה של א' מהן או מהמעשר או מהתרומה נמי איכא קפידא אלא הואיל דבתרומה תרווייהו איתנהו הלכך נקט לתרווייהו וכד משמע מדברי הרמב"ם שבדין דתרומה בפ"ז ממע"ש בהלכה י"א כתב לשתיהן אין לונקחין תרומה בכסף מעשר מפני שממעט באכילתו ובאכילתה וכו' ובדין דשביעית לקמן כתב שם בהלכה י"ג אין לוקחין פירות שביעית בכסף מעשר לפי שהוא חייב לבער ולא הזכיר מיעוט המקום דפירות שביעית:

תני אין לוקחין שביעית בכסף מעשר. ע' בדבור דלעיל מה שנתבאר מזה:

אוכלי תרומה זריזין הן. לאו דר' יונה לא ס"ל דר"ש סבר מביאין קדשים לבית הפסול דהא מוכח בזבחים ובכמה מקומות בש"ס דר"ש ס"ל הכי ואפילו לכתחלה אלא דה"ק דמפלוגתייהו גבי תרומה ליכא למישמע מידי דאיכא למימר דטעמיה דר"ש משום דאוכלי תרומה זריזין הן וכן נמי צ"ל לר' מנא משום דר"ח הקשה לו מההיא דפסחים

השיב לו דמהתם נמי ליכא למשמע דאיכא למימר משום דבלאו הכי בני חבורה זריזין הן כדאמרינן גבי שבת והאי שקלא וטריא אליבא דר"ש לא שייכא אלא להאי לישנא דברייתא דלעיל שלא יבוא לידי פסול אבל לישנא דמתני' מפני שהוא ממעט באכילתו ואף שלא נפסלה בטבול יום מיעוט אכילה מיהת אית ביה א"כ לר"ש דמתיר כאן ודאי הוא דמתיר גם בפירות שביעית וזה פשוט דהא לא שייך לענין מיעוט אכילה טעמא דאוכלי תרומה זריזין הן ומדלא חייש ר"ש הכא למיעוט אכילה לא חייש נמי בעלמא:

רבי יהושע בן לוי אומר אין מוסיפין חומש וכו'. הך דריב"ל הובא בתמורה פ"ק דף ט' ע"ב ומייתי לה נמי בפ' הזהב דף נ"ה וכהברייתא דת"כ ופסק כן הרמב"ם להלכה בפ"ז מהלכות ערכין בהלכה ד' הקדש ראשון הוא שחייב בתוספת חומש אבל הקדש שני אין מוסיף עליו חומש ומסיים לפיכך אם חילל בהמה על בהמה שניה בין בקדשי בדק הבית בין בקדשי המזבח שנפל בהם מום או שהמיר בקדשי המזבח כשהוא פודם את השניה שחלל עליה או את התמורה לעצמו אינו מוסיף חומש ועיין בדבור דלקמן:

שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו ופדיין מוסיף חומש. לכאורה היה נראה לפרש כדפרישית בפנים דלא פליג אהא דלקמן דפקעה מהן קדושת מעשר ואשמועינן דאעפ"כ מוסיף חומש בשביל המעשר דאי משום פדיון שלמים לא איצטריך דפשיטא דמוסיף חומש על פדיון הקדש אלא דלפ"ז הוה קשה הא דר' מנא דלקמן דקאמר שלמים לא צורכה להשמיענו הא טובא קמ"ל דאע"פ דפקעה מהן קדושת מעשר מוסיף חומש גם בשביל המעשר ועוד דאי פקעה מהן קדושת מעשר אין סברא לומר דיהא מוסיף חומש בשביל המעשר לכך נראה דבשביל השלמים קאמר דמהו דתימא שיחשבו השלמים כאלו חילל המעשר עליהן וא"כ הוו להו קדושה שניה ואינו מוסיף חומש כדריב"ל דאין חומש על קדושה שנייה קמ"ל דמכיון שפקעה ממנה בתחלה קדושת מעשר הוי כהקדש ראשון ומוסיף חומש על פדיון השלמים ור' מנא דקאמר לא צורכה משום דלדידיה פשיטא ליה דמיקרי הקדש ראשון ובזה אתיא שפיר הא דנקט הש"ס להא בתרה להא דריב"ל. ויובן בזה ג"כ לדברי הרמב"ם שפסק כן בפ"ז מהלכות מע"ש בהלכה י"ח לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום פקעה ממנה קדושת מעשר ופודה אותה ואין הדמים מעשר וסיים ואעפ"כ אם פדאה לעצמו מוסיף חומש והקשה הראב"ד מאי אע"פ אטו שלמים דעלמא שהוממו ופדאן מי לא מוסיף חומש בשביל הקדשים והכ"מ רצה לומר דה"ק אע"פ שאין בו חומש משום מעשר יש בו חומש משום פודה קדשים ואין דבריו במשמע דמהיכי תיתי לומר דהא בהא תליא אלא דהצעת דברי הרמב"ם לפי הך דינא דריב"ל הם כמ"ש לזה לעיל בהלכ' ערכין דאין חומש לקדושה שניה ומהו דתימא

דהואיל והיה על המעות קדושת מעשר הוי להו הני שלמים כקדושה שניה ואין עליהן תוספת תומש הלכך כ' ואעפ"כ וכו' וכדפרישית כאן להא:

אמר רב הונא טעמא דר"ש דאמר אין הפסח עושה תמורה ושונה. מה דפרישית בפנים בענין תמורת הפסח לדינא אמת הוא וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מהלכ' תמורה בהלכה א' כיצד דין התמורה ליקרב וכו' תמורת הפסח אם המיר בו קודם חצות יום י"ד אין תמורתו קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויביא בדמיה שלמים ואם המיר בו אחר חצות הרי התמורה עצמה תקרב שלמים. והכ"מ כתב שם בפ' מי שהיה טמא דף צ"ו אמתני' דאמר ר' יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה וכו' איפלגו רבה ור' זירא ופסק רבינו כר"ז ולא ידעתי למה דלכאורה משמע דהלכתא כרבה. והרבה יש להפליא על דבריו דפשיטא דהלכה כרבה במה דאיפלגו התם דדבריו הם כת"ק דר"א בברייתא שהובאה שם והיה לו להקשות דברי הרמב"ם אהדדי במה שפסק בפ"ד מהלכ' ק"פ בהל' ו' בהדיא כרבה והוא בעצמו כתב שם ומשמע דהלכה כרבה דקאי כת"ק דפליג אר"א וכו' אבל באמת אין ענין זה לזה דהתם בפסח שאבד והפריש אחר תחתיו ומצא אח"כ להראשון אייר דבזה תליא אם מצאו קודם שחיטת הפסח שהופרש או אח"כ וכדרבה דאמר קודם שחיטה ולאחר שחיטה שנינו בדוקא אבל הכא בפסח עצמו והוא לפנינו איירידלכ"ע חצות הוא דקבע דהא א"א לומר בו אם לאחר שחיטה המיר בו וכי עושה תמורה לאחר שחיטה ואין לחלק בשום פנים כ"א בקודם חצות ולאחר חצות ונלמד דין הזה משם אבל הוא אליבא דכ"ע וזה פשוט וכל מה שכתבתי בענין זה בפנים להראות שהדין בזה אמת הוא. מיהו בפירושא דמילתא דרב הונא דהכא נראה דענין אחר הוא והכי פירושא א"ר הונא טעמא. כלומר טעמא דמילתא דמחשבינן להני שלמים שלקחן מדמי פסח וכו' כקדושה אחרת הוא לענין חומש דר' שמעון דהוא דאמר אין הפסח עושה תמורה ושונה. מילתיה דר' שמעון שנינו בפ"ק דתמורה דף ט' ע"א על מתני' ממירין א' בשנים ושנים באחד וכו' ר"ש אומר אין ממירין אלא אחד באחד וקאמר ר' יוחנן עלה דלר"ש כשם שאין ממירין שנים בא' כך אין ממירין וחוזרין וממירין. והיינו דקאמר הכא דר"ש דהוא אמר אין הפסח עושה תמורה ושונה ומשום דאייר בפסח קאמר הכי וה"ה בכל הקדשים כן לר"ש. הומר בו עודהו פסח הומר בו עודהו שלמים. כלומר דקס"ד דר"ש דס"ל אין ממירין וחוזרין וממירין היינו אם אמר בפעם הב' כמו בפעם הא' ה"ז תמורת פסח הזה אבל אם המיר בו בפעם הב' לשם שלמים ה"ז תמורת שלמים הואיל ושלמים שייכים הן לפסח דמותר הפסח לשלמים אלמא דקדושה אחריתא הויא וה"ה לענין חומש דמוסיפין על השלמים הבאין מדמי הפסח. ולפ"ז גרסינן בדברי ר' מנא ולא דמויי הוה ר' יוחנן

מדמי לה כלומר הא ר' יוחנן קאמר דלר"ש כשם שאין ממירין שנים בא' כך אין ממירין וחוזרין וממירין וא"כ מנא לך לחלק ולומר כן אלא דכשם שאין ממירין שנים באחד לעולם כך אין ממירין וחוזרין וממירין לעולם לר"ש ולא שמעת מידי מזה. זהו ענין דברי רב הונא ור' מנא ומיהו לענין דינא כבר נתבאר לעיל בד"ה ריב"ל אומר וכו' דתמורה לעולם אין לה הוספת חומש וא"כ בלאו הכי אין למדין דין החומש מדין התמורה:

שלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר. עיין לעיל ד"ה שלמים שלקחן בכסף מעשר הוממו וכו'. מה שנתבאר מזה:

שהוא אומר לו עבר עלי טבילה אתת. כדפרישית דקאי על האי מתני' דקתני נמצא זה אוכל פירותיו בטהרה והרמב"ם לא כתב בפ"ח ממע"ש בהלכה יא אלא כדברי המשנה ולא הצריך שיאמר לו זה כן ונראה דהא דקאמר הכא נמי לאו דוקא שיאמר לו חבירו כן אלא כסתמא דמילתא קאמר כלומר הרי זה כמי שהוא אומר לו עבר עלי טבילה אחת שטבלתי מטומאתי דמסתמא כיון שזה חבר הוא נזהר שיאכלם בטהרה:

הלכה ג

שאין מוסרין ודאי לעם הארץ. והכי אמרינן נמי לעיל בפ"ב דדמאי בהלכה ד' שאין מוסרין ודאי לע"ה והיינו במעשר שני של ודאי כמפורש בהדיא הכא ולא על ודאי טבל קאי נמי התם וכבר בארתי מזה שם דזהו לא כפי' התוס' ביומא דף ח' ע"ב ד"ה תנן התם שהוא כפי' הר"ש דדבר הנראה לעין הוא דעל מע"ש קאמר וע"ש בד"ה הכא את אומר הלוקח מפריש וכו' ובענין מה שדקדק הראב"ד בדין' הזה בפ"ח ממע"ש בהלכה יב שכתב כדברי המשנה דהכא וכהאי מתני' דפ"ב דטבול יום וכתב עליו לא בכל ענין שהוא פושט שהרי פירשו בתוספתא וכו' פשוט הוא שהתוספתא נשנית לפי משנה הראשונה דטבול יום דתנינן בראשונה היו אומרים מחללין על פירות ע"ה אבל לא על מעותיו. חזרו לומר אף על מעותיו וא"כ דברי הרמב"ם לפי משנה אחרונה ובענין פי' התוספתא שהביא הראב"ד כמו שכתובה לפנינו אם משום חוב מותר והניח הכ"מ לזה בצ"ע ופשוט הוא דכך פירושה דקאמר כיצד מותר לחלל על מעות ע"ה הוציא מעות וכו' לא חילל אלא עד מקום שלוקחו פורט לו דינר לאלתר. כלומר מכיון שהוא לאלתר אין חוששין שמא ממעות מע"ש הן דאע"פ שע"ה חשוד על כך אמרינן מסתמא אין בידו עכשיו מעות מע"ש דמהיכי תיתו ישא אצלו מעות מע"ש וכי היה יודע שזה יאמר לו חלל על אלו אלא דאמרינן דמעות אחרים הן ומחזיקן אצלו לפרוט הדינר למ' שירצה לפורטו אבל אם שוהא יותר חיישינן שמא מחפש הוא אחר מעות מע"ש להוציאן ואסור לחלל על מעותיו. ואם משום חוב שע"ה הזה היה חייב לזה מותר לקבל הימנו. דבזה

לא חששו משום מעות מע"ש כדי להציל לזה חובו. ומשום מלוה אסור עד שילך לביתו ויחזור. כלומר ואם זה רוצה ממנו מעות במלוה אסור לקבל הימנו אם שהא עד שילך ע"ה הזה לביתו ויחזיר דבהא חיישינן שמא הלך להביא לו מעות מע"ש כדי להיות פטור מהם. זהו פי' התוספתא וכבר נתבאר דכל זה למשנה הראשונה היא:

רבי זעירא בעי הפריש עליו שני ממקום אחר וכו'. לקמו נפשטה בעיא דר"ז דקאמר הדא פשטה שאילה אמר ר' זעירא שאין יכול להפריש עליו ממקום אחר וכ"פ הרמב"ם בפ"ב ממע"ש בהלכה י' וכן בבעיא דר' יונה דלא נפשטה ופסק שם לחומרא דאפי' עשה כל הפירות האלו מע"ש אחר שיצאו על פירות אחרות שלא נכנסו יחזרו ויאכלו בירושלים:

אמרו להן ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא להפקירן וכו'. הר"ש הקשה על גי' זו דהא תנינן בפ"ק דפאה ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח והלכך גי' דתוספתא עיקר דגריס אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא לעשותן תרומה ומעשר עד שירימו ולגי' דהכא כתב לבסוף דיש ליישב דההיא דפאה כשמירח בבית ולא הכניסה במוץ שלה והכא כשמירח בשדה עכ"ד ותירוץ זה קשה דהא קתני התם עד שימרח משמע אם מירח דזהו גמר מלאכה אף שלא נקבע בבית שוב אינו יכול להפקירן וכן דעת הרמב"ם לדייק כן מהמתני' דכתב בפ"ג מהלכ' מעשר בהלכה כ' ואם גמרו אע"פ שלא נקבעו מעשר לא יפקיר אלא דבדיעבד קאמרי הכא דנהי דלכתחילה לא יפקיר משתגמר מלאכתן מיהו אם הפקיר פוטרן מן המעשרות וכזה צ"ל גם לגי' התוספתא דהא לכתחלה אין תורמין אלא מן המוקף אלא דבדיעבד תרומתו תרומה כדפסק הרמב"ם בפ"ג מהלכ' תרומות הי"ז:

אבוכון לא הוון עבדין כן וכו'. הנכון דכצ"ל אלא מפקין חוץ לחומה ועל שהן בקשו ' לפדותן בגבולין בכל מקום שיזדמן להן וא"ל אבוכון לא הוון עבדין כן לפדותן בגבולין אחר שהופרש המע"ש אלא מוציאין חוץ לחומת ירושלים עד שלא הופרש המעשר ושם מפרישין ופודין אותו וכ"כ הרמב"ם בפ"ב ממע"ש בהלכה ד' כשם שאין אוכלין מע"ש בזמן הזה בירושלים כך אין פודין אותו שם וכו' ואם נכנס בירושלים אף בזמן הזה אין מוציאים אותו משם ומניחין אותו שם עד שירקב וכו' לפיכך אין מפרישין מע"ש בירושלים בזמן הזה אלא מוציאין את הפירות בטבלן חוץ לעיר ומפרישין אותו שם ופודהו וסברת סבתא כר' יהושע דסוף עדיות כמו שהגהתי בפנים דס"ל קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא ואע"ג דר' יהושע ס"ל שמקריבין אע"פ שאין בית וכו' ואוכלין קדשים קלים ומע"ש אע"פ שאין חומה בזה לא ס"ל האי סבא כר' יהושע דאוכלין מע"ש בזמן הזה בירושלים לפיכך אמר מפקין חוץ לחומה וכו' וטעמא

דמילתא דבהדיא דריש ליה בספרי פ' ראה בפסוק ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר דאין מע"ש נאכל אלא בפני הבית והתם דריש לה מקיש בכור למעשר ובגמרא דפ"ג דמכות דריש איפכא דכתיב מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מע"ש לא יאכל אלא בפני הבית מיהו לכ"ע אין נאכלין אלא בפני הבית וא"כ ל"ק מהני סתמי דמתני' דתנינן בהו אם אין מקדש ירקבו כדתנן בפ"ק וכן מבואר בכמה מקומות דמכיון דאינו נאכל שם בזמן הזה וכשנכנס מע"ש לירושלים נתקדש הלכך ירקבו כדכתב הרמב"ם במה שזכרתי לעיל ולמעלה בראש הפרק הנזכר כתב זה שאין מעשר שני נאכל בירושלים אלא בפני הבית שנא' מעשר דגנך וגו' מפי השמועה למדו מה בכור וכו' כהאי דרשא דגמרא דילן ומה שכתב בסוף פ"ו מה' בית הבחירה לפיכך מקריבין וכו' אע"פ שאין שם בית בנוי וכו' ואוכלין קדשים קלים ומע"ש בכל ירושלים אע"פ שאין שם חומות שהקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא לאו למימרא שבאמת מקריבין וכו' ומע"ש נאכל בזמן הזה בירושלים דהא ודאי בזמן הזה א"א להקריב וכדכתבו התוס' בסוכה דף מא ד"ה דאשתקד לא הוה בה"מ וכו' ואפי' לר' יהושע דאמר שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית הני מילי בשיש מזבח בנוי אבל בלא מזבח לא כדמוכח בזבחים וכו' ע"ש אלא כלפי מה שאמר למעלה דמה שעשה עזרא שתי תודות זכרון הוא שעשה ולא במעשיו נתקדש המקום וכו' שלא היה שם קדוש גמור ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה שקדשה שלמה נתקדשה והוא קידש לשעתו וקידשה לעתיד לבוא ע"ז סיים לפיכך מקריבין וכו' כלומר מה שנהגו כך בימי עזרא והיה הבית מטעם קדושת שלמה נהגו כך דלא יהא שלא היה שם בית בנוי מ"מ המזבח היה בנוי אבל מכל מקום בזמן הזה שאין בית ואין מזבח ודאי אין מקריבין וכן לענין מע"ש נהי דהמקום נשאר מקודש כמו שסיים אח"כ דבמקדש וירושלים שהוא מפני השכינה נשארה הקדושה דשכינה אינה בטלה אבל לאכול שם מע"ש ודאי אינו נאכל דהא אימעט מקרא דאינו נאכל אלא בפני הבית ובזה נתיישבו דבריו דכאן בפ"ב ממע"ש ודבריו שם והתי"ט בסוף עדיות כתב במקצת כעין זה אלא במה שכתב דמדין תורה אוכלין מע"ש אע"פ שאין חומה וזהו דברי הרמב"ם בהלכ' בית הבחירה וחכמים הוא שהחמירו שלא לאכול וירקב וזהו דבריו בהלכ' מע"ש אינו כן דגם דבריו במע"ש מדין תורה הן כמו שהביא להדיא דרשא דקרא דאינו נאכל אלא בפני הבית וא"כ כשנכנס לירושלים תפסתו הקדושה ואין תקנה אחרת אא"כ ירקב או שנכנס לירושלים כשעדיין לא הופרש דאז מוציאין חוץ לעיר וכו' כדברי האי סבא:

הלכה כדברי התלמיד. והרמב"ם לא פסק כר"ש בן יהודה אלא כהת"ק ומשום דבגמרא דילן אמרו במכות דטעמיה דר"ש בן יהודה דס"ל מתנות שלא הורמו לאו כהורמו דמיין ואנן לא קי"ל כן אלא כדמסקינן בסוף פ"ב דקידושין ובכמה מקומות כמי שהורמו דמיין: **ובלבד בפירות שהן טבולין לדמאי הא דמאי עצמו לא**. וכ"פ הרמב"ם שם בפ"ב בהל"י וכן פירות דמאי וכו' פודין מע"ש שלהן בחוץ אבל מע"ש עצמו של דמאי כתב לעיל בהלכה ט' שאסור להוציאו משם שכבר קלטוהו מחיצות:

הלכה ד

אמר ר' לעזר לחומרין וכו'. זה נתבאר היטב בפנים לפי משנת ר"ע דהיא מתני' דידן ולכי משנה ראשונה שהובאה בהתוספת' שהבאתי והרואה יראה בדברי הרמב"ם בסוף פ"ב ממע"ש בהלכה טז בתים שבצד החומה וכו' ויבין כל פרטי דברי הרמב"ם בדין זה מ"ט בזה החמירו ובזה לא החמירו וכמבואר בדברי במתני' ובהסוגיא וא"צ לכפול בדבר הזה עוד. ומ"ש הרמב"ם שם בהלכה טו בדין אילן שעומד לפנים ודקדק הכ"מ למה השמיט עיקרו בחוץ ונופו בפנים ולא תירץ כלום בזה וממה שפירשתי לזה בפנים במתני' נתבאר זה ממילא דעיקר החידוש לאשמועינן דהא דקאמר רב אשי אף אחר הנוף ולחומרא והיינו לענין פדייה דאלו לאכילה לא איצטריך לאשמעינן בגוונא דעיקרו בחוץ דפשיטא דאין אוכלין ולא שדינן עיקרו בתר הנוף לקולא:

הלשכות בנויות בקודש וכו'. הר"ב שפי' בכאן תוכן קדש בין לאכילת קדשי קדשים בין לשחיטת קדשים קלים ולהתחייב עליהן בנכנס בטומאה מפני שראה כן בהר"ש שהביא התוספתא דס"ל כך אבל אין כן מסקנת הש"ס דילן בזבחים דף כ"ו דמסיק תני אין שוחטין אין חיבין עליהן משום טומאה וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהלכות בית הבחירה בהלכה ח' וע"ש שלא הביא הסיפא דמתני' בנויות בקדש ובחול וכו' דזה נשמע ממילא ודברי כסוגיא דכאן בענין הסיפא נתבאר היטב בפנים בס"ד:

הלכה ה

כתיב לא תוכל שאתו וכו'. בבבלי פ' כל שעה דף ל"ו ובכמה מקומות דריש למע"ש שנטמא שפודין אותו אפי' בירושלים דאין שאתו אלא אכיילה שנא' וישא משאות מאת פניו והכא דריש לא תוכל שאתו לא תוכל לפדותו ועל מע"ש טהור קאי כדפרישית משום דבעי למישמע תרתי מהאי קרא לטהור שאין פודין אותו בירושלים ולטמא שפודין אותו כמבואר בפנים:

ר' יוחנן אמר בין זה בין זה דבר תורה. כ"פ הרמב"ם בפי"י מהלכות אבות הטומאה בהלכה ט' שכתב האוכלים לא יהיו אב הטומאה לעולם לא מד"ת ולא מדבריהם ויהיו

ראשון ושני מדברי תורה שהאדם או הכלי שהוא ראשון לטומאה אם נגע באוכל עשאהו שני וכן מבואר בדבריו בכמה מקומות שהולד והוא ראשון מטמא את השני מן התורה מלבד באוכל לאוכל שאין אוכל מטמא אוכל מן התורה אלא מדבריהם וכן במשקין כמבואר בדבריו בריש פ"ז מהלכה הנזכר ובדפוסים חדשים כתוב בדין משנתינו בפ"ב מהלכ' מעשר שני בהלכה י"ב פירות מע"ש שנטמאו בירושלים ופדאן אם נטמאו בולד הטומאה אסור להוציאן אלא יאכלו בפנים מפני שהולד טומאה מדבריהם וזה היה סותר דבריו בעצמו ומצאתי בדפוס הישן שנדפס בווינציאה בלתי הכ"מ והבאתי לעיל בכמה מקומות ששם הועתק מנסחא הנכונה וכתוב שם אם נטמאו בולד הטומאה מדבריהם אסור להוציאן וכו' אלא דשם לקמן יש ג"כ ט"ס ומ"מ הדבר נכון הוא דבולד הטומאה שאינו אלא מדבריהם מיירי כגון שנטמאו בכלים שנטמאו במשקין:

ואפי' על דברי ב"ה לא מקשיא וכו' מה בין וולדהטומאה מבפנים מה בין אב הטומאה מבפנים זה וזה לא ד"ת הוא. כל השקלא והטריא דהסוגיא למאי דס"ד דולד הטומאה שהוא מן התורה קאמרי וא"כ הוה קשה אליבא דב"ה והש"ס לא מתרץ לר' יוחנן כדמתרץ לקמן אליבא דבר קפרא ונראה דגם לר' יוחנן נוכל לתרץ האי קושיא אליבא דב"ה דאע"פ דתרווייהו מן התורה זה נטמא מגפנים וקילא טומאתו דהא אע"ג דר' יוחנן ס"ל דולד הטומאה ג"כ מן התורה וא"כ אלו הפירות הם שני מן התורה מ"מ לא דמי לשנטמאו באב הטומאה דאלו מטמאין עוד להשני מן התורה ואלו אין מטמאין דאין שני עושה שלישי במעשר כמו בחולין וא"כ זה אע"ג שנטמא בפנים מיהא טומאתו חמירא ומטמא עוד לאחרים ואי קשיא דאי הכי אמאי לא משני הש"ס כן לר' יוחנן די"ל דהואיל ועיקר הדיוק על דלא מקשו אליבא דב"ה לר' יוחנן כמו דמקשו אליבא דב"ש לא חש לתרץ להא וכלומר דאע"ג דאיכא לשנוימ"מ אמאי לא שקלו וטרו בבית המדרש אליבא דב"ה לר' יוחנן כמו דשקלו וטרו לב"ש והלכך הוא דקאמר לא הוו בה רבנן אלא על דבר קפרא וכו' ומשום דאליביה מיתרצא הכל בפשיטיות. וכל זה לפי הס"ד דולד הטומאה דמתני' בולד הטומאה דמן התורה איירי דפלוגתא דבר קפרא ור' יוחנן בעלמא הוא דאיתמר ועיקרה לקמן בפ"ק דפסחים על מתני' דר"ח סגן הכהנים אבל באמת לא מיירי המתני' אלא בולד הטומאה שהוא אינו אלא מדבריהם כדלעיל:

בשהכניסן על מנת שלא תתפסנו מחיצה. וכ"כ הרמב"ם בהלכה י"ג שם בד"א בשהכניסן ע"מ שלא תתפסם המחיצות וכו' דאע"ג דאליבא דבר קפרא הוא דמשני הכי מ"מ לפי האמת דבולד הטומאה דהוא מדבריהן איירי במתני' א"כ אתינן להאי תירוצא

אף לר' יוחנן אליבא דב"ה דאל"כ מה בין ולד הטומאה בחוץ לבין ולד הטומאה בפנים שניהם אינם אלא מדבריהם:

נטמא בולד הטומאה ופדיו וחזר ונטמא באב הטומאה וכו'. הרמב"ם לא הביא לזה ונראה דמסתברא מכיון שנפדה נפדה ויש לכוין זה למאי דפשיט ליה נאמר אם היו המעות הראשונות קיימות וכו' ובהיא דאין לוקין וכו' פשוט הוא כמבואר בפנים:

כשם שנאמר במחיצתה כך נאמר בלוקח. לפי גי' זו משמע דעל המוכר מע"ש קאי כדפרישית בפנים ומיהו קשה דהא אמרינן לעיל בפ"ק בה"א עבר והשכין מוציאין מידו ומי עדיף זה מעבר והשכין ואף שיש לחלק דהתם המעשר בעין הוא מ"מ לא יהא אלא כאוכל מע"ש בחוץ דאמרינן לעיל שם דאם היו מעות יחזור דמיו למקומן לכך נראה דלקוח גרסינן ובעיא דר' יונה אם הלקוח בכסף מעשר נתפס במחיצה כמו מע"ש עצמו ופשיט ליה ר' מנא כשם שנאמר במחיצות של הפירות עצמן שהן נקלטות כך נאמר בלקוח שהוא נקלט וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב בהלכה ט' מע"ש שנכנס לירושלים אפי' של דמאי אסור להוציאו משם שכבר קלטתו מחיצות וכן פירות הנלקחין בכסף מעשר שנא' ואכלת לפני ה' אלהיך. ומכאן הוא דלמד דאף הלקוח בכסף מעשר החמירו חכמים ואמרו שנתפס במחיצה:

הלכה ו

זלף לתוכן סתם וכו'. הרמב"ם פי' בפי' המשנה דהאי ג"כ במע"ש איירי שנתן לתוך הקנקנים יין מע"ש סתם ולא פי' שנתן אותם הקנקנים בתורת שאלה כל זמן שלא סתם פי הקנקנים ברשות המשאיל אבל אם סתם פי הקנקנים הרי נתנם למעשר ונתחייבו למכרם ולאכול בדמיהם מה שראוי לאכול בירושלים כדין מע"ש עכ"ל והתוי"ט כתב שזה עולה כגוונא דרישא (וחסר בהעתקה בדברי התוי"ט) ולפי' הר"ש והר"ב ביין של טבל איירי אין טעם יפה לחלק בין רישא לסיפא אבל בחבורו חזר בו הרמב"ם מפירושו מפני שראה ודקדק בדברי הש"ס בהסוגיא דקאמר ר' יוחנן כיני מתני' אם עד שלא נפן קרא שם וכו" וכדפרישית בפנים דאם בשכבר היה היין מע"ש אין טעם יפה לחלק בין עד שלא נפן שיהיה בתורת שאלה ובין משנפן שיהא כנתנם למעשר והא ברישא תנינן אע"פ שנפן לא קנה מעשר ומאי איכפת לן אם פירש מקודם שנותנם בתורת שאלה ובין אח"כ ולפיכך כתב בחבורו בפ"ח ממע"ש בהל"ה כדברי ר' יוחנן מי שהיה לו יין של מע"ש והשאיל קנקניו לאותו מעשר וכו' כנס היין לתוכו סתם אם קרא שם ועשהו מעשר עד שלא סתם את פיהם לא קנה מעשר את הקנקנים וכו' וא"כ ביין של טבל איירי:

בית שמאי אומרים מפתח ומערה לגת וכו'. פירושים שונים יש במשנה זו וכבר הביא התוי"ט והקשה על פי' הר"ש והר"ב וכן לקמן בבבא אבל אם רצה להחמיר על עצמו וכו' כתב שדברי הר"ש דחוקים וכו' ומה שהוא דוחק ביותר בדברי ר"ש הוא שכתב אע"פ שכשבא למדוד לחבירו אותו רביעית אומר לו יין זה אני מוכר לך חוץ מן הקנקן וכו' ולא ידעתי מי הכניסו לדוחק גדול הזה והלא דברי ר"ש כדברי הש"ס ששייר לתוך הקנקן רביעית חולין שלו וכדאמרו בגמרא על זה מתני' אמרה כן ר"ש אומר ודברי ר"ש מתפרשין בפשיטות כמבואר בפנים וכן בענין הפירושים השונים אם דברי ב"ש וב"ה אמתני' דלעיל קאי כפי' הר"ש והר"ב או בענין מכר ובענינא דסיפא וכפי' הרמב"ם בחבורי זה תליא בפלוגתא דאמוראי דלריב"ל על הראשונה הושבה ולר' בא על השניה הושבה וכבר בארתי הכל בפנים וכפי' הרמב"ם בחבורו שם שהכריע כר' בא משום דהשתא שייך שפיר האי בד"א דאדלעיל אדסמיך ליה קאי וכן בארתי דברי הרמב"ם בדברייי בפי' המשנה במה שכתב בזה בפ"ח בהלכה ב' וכן הלוקח וכו' לפיכך צריך המוכר לפתוח וכו' ובמה שדקדק הראב"ד מה צורך ומה הנאה יש לו וכו' ל"ק דודאי יש לו הנאה שאם לא יצא הקנקן לחולין וכלומר שאינו נבלע בדמי המעשר שנתן לו הלוקח בעד היין והרי זה צריך להקנקן להשים לתוכו היין וצריך לפרוע לו בעד הקנקן מלבד דמי היין ובזה מדויק יפה האי בבא ואם רצה להחמיר על עצמו וכו' כמבואר בפנים ודלא כפי' הראב"ד ע"ש דלפירושו מאי להחמיר על עצמו דקתני המדקדק מבעי ליה וכן דברי ר"ש עולין יפה והן כדברי הש"ס ששייר המוכר בתוכו רביעית חולין לעצמו ושייר הקנקן בשביל אותו רביעית ואעפ"כ יצא קנקן לחולין שנבלע בדמי המעשר שנתן לו לפי שהקנקן נעשה טפל לכל היין ולא להרביעית ודע דדברי התוספתא שהבאתי בדבור דלעיל הפקיד לתוך הקנקן רביעית וכו' וכ"פ הרמב"ם כדלעיל אינם שייכין כלל לדברי ר"ש דהתם על ענין קריאת שם והחילוק בין עד שלא גפן ובין עד שגפן קאי ועל זה אמרו בתוספתא דאם הפקיד לתוכו רביעית חולין לעולם לא קנה מעשר את הקנקנים בין קרא שם עד שלא גפן ובין משגפן ודברי ר"ש בענין מוכר לחבירו אייריו ולא קרב זה אל זה כמו שרצה הר"ש להרכיב דברי ר"ש והש"ס עם דברי התוספתא ובזה נתבאר לך דדברי ר"ש במה שהוסיף להחמיר על המוכר דברי יחיד הן ולפיכך לא פסק הרמב"ם כוותיה ואף שבפירושו כתב ודברי ר"ש אמת ואין עליו חולק בחבורו חזר בו ולא זכר מזה כלום ובזה נתבאר הכל בסייעתא דשמיא:

אלא מן מה דאינון מתיבין ליה מק"ו וכו'. התוס' בפ' הזהב דף נג ע"ב ד"ה כר' יהודה וכו' דקדקו על דרשא דספרי לטעמיה דר' יהודה כסף ראשון וכו' הא השיב להן ר'

יהודה כאן לא אם אמרתם וכו' א"כ טעמא אחרינא אית ליה ול"ל קרא דספרי ותירצו דאסמכתא בעלמא הוא א"נ טרח וכתב ליה קרא. והכא קאמר בפשיטות הא דלא השיב להם מהמקרא משום דאינון מתיבין ליה מק"ו:

צבי עשו אותו כקדשי ב"ה לטעון העמדה והערכה. משמע מהכא דבהא פליגי רבנן ור"ש דמתני' דרבנן ס"ל דקדשי ב"ה ג"כ בכלל העמדה והערכה ור"ש לטעמיה כדאמר בפ"ז דתמורה דקדשי ב"ה אם מתו יפדו והרמב"ם בפי' המשנה כתב דפליגי אם פודין את הקדשים להאכיל לכלבים כדפרישית במתני' ובחבורו בפ"ח ממע"ש בהל"ו כתב לדין דמשנתינו סתם צבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר בעורו ואם דשני הטעמים אמת הן דקי"ל דאין פודין קדשים להאכיל לכלבים וקי"ל דגם קדשי ב"ה בכלל העמדה והערכה כדפסק להא' בפ"ב מהלכ' איסורי המזבח בהל"י ולהב' בפ"ה מהלכ' ערכין בהלכה יב מ"מ איכא בינייהו בקדשים שנטרפו דלטעמא דאין פודין ה"נ אין פודין ולטעמא דבעי העמדה והערכה הא איכא וצ"ל דסמך על מ"ש במקומו דשם באיסורי מזבח ביאר דאף בקדשים שנטרפו אין פודין שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אבל לכאורה יש לעיין במ"ש בהלכ' ערכין שם בענין העמדה והערכה דבין קדשי המזבח ובין קדשי ב"ה טעונין לזה וסיים לפיכך אם מתה הבהמה קודם שתערך ותפדה אין פודין אותה אחר שמתה אלא תקבר אבל אם הקדיש שחוטה או נבילה לב"ה ה"ז תפדה כשאר מטלטלין ואמאי דנהי לענין העמדה והערכה טעמו משום דהוי כבעל מום מעיקרו וזה מבואר במקומו בתמורה דף ל"ב דהכל מודים דבעל מום מעיקרו לא בעי העמדה והערכה אלא דקשיא נבילה תיפוק ליה דהא מיהת אין פודין קדשים להאכיל לכלבים וכן ל"ל טעמא דהעמדה והערכה במתה אבל באמת לק"מ דגם בענין אין פודין לכלבים יש חילוק בין חזי מעיקרא או לא וזה מבואר בדבריו ז"ל בפ"א מאיסורי מזבח בהלכה יא במקדיש בעלת מום קבוע דאם מתה קודם שתפדה נפדית אחר שתמות והטעם שהרי לא חלה קדושה גמורה על גופה אלא על דמיה מפני שהיתה בעלת מום קבוע וא"כ ה"ה והוא הטעם להקדיש נבילה ושאני קדשים שנעשו טריפה דאיירי בפ"ב ועיין עוד לעיל בפ"ב בה"ד ד"ה נראו דברים וכו' מה שנתבאר מענין חלוקי דינים בענין אין פודין קדשים להאכיל לכלבים. ושאר כל הסוגיא דהכא בענין העמדה והערכה מבואר היטב בפנים:

במה דברים אמורים בשל יין וכו'. וכ"פ הרמב"ם שם כדברי התוספתא ובתוספתא דפוס כתב קנה מעשר וט"ס הוא וכתב הפקיד לתוך הקנקן רביעית חולין וכו' וזה הכל מהתוספתא וכעין זה אמרו בגמרא בהלכה דלקמן אם אמר רביעית של חולין יש לי בחבית זו וכו' ומיהו לדינא לא דמיין וע' בדבור דלקמן:

סליק פירקא בס"ד

פרק ד

הלכה א

המוליך פירות מעשר שני. השבח לשני ויציאות מביתו. הרמב"ם בפ"ד ממע"ש בהלכה כ"א וכ"ב הביא דין המשנה להרישא והסיפא ודקדק לכתוב כלשון המשנה וכדינה שבדין הסיפא היה לו מע"ש בגורן וכו' כתב פודה כשער העיר והפסיד יציאותיו ובדין דרישא במוליך ממקום למקום סתם וכתב פודה כשער מקום הפדייה ולא הזכיר כלום מהיציאה לפי שכך הוא הדין דברישא אינו מפסיד ההוצאה מביתו אלא החשבון הוצאה על מע"ש הוא ודלא כמ"ש התוי"ט כאן מסתברא דה"ה ממקום הזול למקום היוקר דרישא וכו' והרמב"ם סוף פ"ד ממע"ש העתיק המשנה כלשונה עכ"ל ואני אומר דאיפכא מיסתברא דבסיפא אמרו כן בדוקא משום דבפירות בגורן בלאו הכי עתיד הוא להביאן להעיר ולהוציא עליהן שהרי לא יחזיק פירותיו בגורן תמיד והא דאיצטריך התנא להשמיענו שהיציאה מביתו דמהו דתימא הואיל ועכשיו אינו מביא מהגורן לעיר אלא הפירות של מעשר שני ההוצאה על המע"ש קמ"ל דהא עכ"פ עתיד הוא להביא כל הפירות שלו מהגורן וזהו שדקדק הרמב"ם לכתוב בדין דסיפא היו לו פירות מעשר שני בגורן וכו' אע"ג דבמתני' לא קתני בהדיא בסיפא הכי מכל מקום על פירות מעשר שני מיתפרשא אבל במוליך פירות מע"ש ממקום למקום אין זה אלא לצורך המעשר שני לידי לפדותו דאפשר לא נזדמן לו לפדות במקומו והלכך ההוצאה על המעשר שני ומלבד שמן הסברא הוא לחלק כן יש לי ראיות גמורות להכריח כן חדא דאי אמרת דגם ברישא היציאות מביתו א"כ למה איכפל התנא לאשמועינן דינא דסיפא כלל הא בכלל ממקום הזול למקום היוקר הוא לא ה"ל למיתני אלא והיציאות מביתו על דינא דרישא ואנא ידענא דכ"ש הוא בדינא דסיפא אלא ודאי לא תני להסיפא אלא בשביל דבר שנתחדש בה דהיציאות מביתו וכדאמרן דמסתברא הכי ועוד ראיה מוכרחת מדאמרינן בגמרא גבי הא דמחלק בין ודאי לדמאי דבדמאי לעולם נפדה כשער הזול אפי' מוליכו ממקום הזול למקום היוקר ובעי הש"ס טעמא מאי אי משום דכבר נראה להימכר בזול או דילמא משום דאם רצה יחזיר אותו למקומו כדפרישית שם וקאמר מא נ"מ אם חזר ונתיקר במקומו איכא בינייהו וכו' והשתא אי אמרת דגם במוליך ממקום למקום היציאות מביתו מאי האי דקאמר דדילמא טעמא הויא משום דכי אינו יכול לחזור למקומו ולפדותו והרי אם יחזור עם המעשר שני יפסיד עוד הפעם היציאה מביתו ומה ירויח אם יחזירנו

למקומו דאין לומר דירויח כשער הזול עם ההוצאות שלא יעלה כפי שער היוקר של אותו המקום שנתיקר שם כל כך דהא ליתא דאטו מי לא עסקינן שנתיקר שם בדבר מועט יותר משער מקומו ואפ"ה מספקא ליה להש"ס אי נימא דטעמא משום שיכול לחזור למקומו הוא ועוד דאי הכי למה ליה לאהדורי להנ"מ במילתא דלא שכיחא כולי האי ואמאי לא נימא מקום רחוק איכא בנייהו דלא שייכא טעמא משום שיכול לחזור למקומו דיותר יפסיד בההוצאה מכיסו ממה שירויח בפדיון כשער הזול מכל הלין מוכח ומוכרח דדוקא בדין דהסיפא אמרו דהיציאות מביתו ולא בדין דהרישא ודקדק הרמב"ם בדבריו לפסוק להלכה כן:

אבל בדמאי בין ביוקר והוזלו וכו' מוכרו בזול. וכ"פ הרמב"ם שם בפ"ד בהלכה כ"א ואם היה דמאי פודין אותו כשער זול הואיל ונראה להמכר בזול וזהו כדמסיק דהאי טעמא עיקר הוא ונ"מ שאפי' חזרו ונתייקרו במקומו פודה כשער הזול ועיין במה שנתבאר בדיבור דלעיל מזה:

תני אין פודין מע"ש לשם שני אלא לשם חולין. כ"כ הרמב"ם שם בפ"ד בהלכה ד' שאומרים כמה שוה פירות חולין אלו ואע"פ שהכל יודעין שהוא מעשר כדי שלא יתבזה ומה שטען הראב"ד בהשגה שם שאם פודהו על הכסף התורה גלתה ואנו מכסים זו לאו טענה היא דאטו התורה צותה שיאמר בשעת פדיון שפודה להמעשר התורה לא צותה אלא אם לא יוכל שאתו יפדה אותו ויעלה הפדיון לאכול בירושלים ותקנו חכמים שאם פודהו לא יזכיר שם מעשר שלא יתבזה ומה שאמר הראב"ד דלא נאמר זה אלא שלא לפגום את המעשר מפני שדמי מעשר פחותין מדמי חולין וכלומר משום שיש טורח להעלותו הלכך דמיו פחותין זה הטעם נכלל הוא בדברי הרמב"ם שלא יתבזה דכשיאמר כמה שוין פירות מעשר אלו ישומו אותם בדמים פחותין:

אין פודין מע"ש אלא במין על מינו. מכאן מוכרח דפודין מע"ש לכתחלה על פירות אחרות ויעלה אותן הפירות האחרות לאכלן בירושלים כדכתב הרמב"ם שם בהל' ב' ומה שטען הראב"ד בזה לאו דמסתברא הוא כלל וכלל וכבר בארתי בענין זה לעיל בפ"ב בהלכה ז' ע"ש ד"ה והא תנינן הפורט סלע ממעות מע"ש ותמצא כי דברי הרמב"ם הם מוכרחים ומוסכמים מן הסברא ומהראיות מש"ס:

מילה מקרטטה וטבא. לפי גי' הספר יש לפרש בלשון תמיה וכי עד כדון הוה מילה מקרטטה וטבא והשתא מילה מקרטעה וטבא בתמיה והיינו הך כמבואר בפנים ובריש פ"ד דב"מ הבאתי מענין זה וכתבתי מילה מקרטטה וטבא משוקלת במשקל מכוון וטוב ולפי ענין דהך עובדא משמע דמקרטטה רצה לומר הדבר חתוך לקרטין קרטין כדאמר

נסתון בר קפרא וקרטטה קומוי ומ"מ יש לפרש גם על לשון המשקל וכלומר שנטלן בר קפרא ושקל אותן לפניו ולדוגמא עשה ראה תשקול הדבר שאם אין אתה מחמיר עליהן עכ"פ יפדוהו ואף שמזלזלין בפדיונו בדבר מועט ואם אתה מחמיר עליהם לא יפדו אותם כלל וכלל מאחר שבזמן הזה הוא:

אין פודין מעשר שני אלא עד שלשים ששה בשיויו. כלומר אם בא להוסיף על פדיונו לא יוסיף אלא עד ל"ו בשויו ואין טעם לדבר הזה ופליגא הך דריב"ל על הא דר' יוחנן בהלכה דלקמן מע"ש שפדיו יותר על דמיו לא תפס את הכל ועיין לקמן שם:

זה שוא מחלל לא יהא מחלל על חצי פרוטה חצי פרוטה לאו דוקא אלא כלומר על המטבע שהוא פחות מפרוטה מפני שהוא כאסימון וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ד בהלכה ט' ועיין בכ"מ שם ופשוט הוא:

אמר ר' שמי כמה בר נש בעי בטיהרה טיהרה וכו'. הר"ש לא הביא הך דר' שמי כ"א האי דר' ירמיה דלקמן והיה סבור דלפרש שער הזול דמתני' קאי וז"ל בשער הזול מפרש בירושלמי א"ר ירמיה כמה בר נש בעי בערובתא וכו' ומיתיה פריטין ומיפרקיניה פי' בערובתא בע"ש בפתי רמשא סמוך לחשיכה מנשייא קלעין מן הנשים הסורקות ראשיהן וקולעות שערן ומעביר עליהן דוחק עצמו לקנות מהן פירות דאדם הדוחק לחזור כל כך בכל המקומות הולך עד שקונה בזול עכ"ל וכמה היה דוחק עצמו לפרש פי' זר ורחוק מן הדעת כזה דאי לפרש כשער הזול אתו הני אמוראי א"כ פליגי אמתני' דכבר קבעו חכמים לשער הזול כמות שהחנוני לוקח וכו' וכך אמרו בהדיא בריש הלכה דבין דבר מרובה בין דבר מועט אין לנו אלא מה ששנינו במתניתין כמו שהחנוני לוקח וכו' ועוד לפירושו מאי האי דקאמר ומייתי פריטין וכי צריך להשמיענו כאן שפודין את המעשר במעות ומלבד כמה דברים אינם מתקבלין על הלב כפירושו ולא נאריך בזה כי הדבר ברור שלא דברו כלל בענין השער הזול אלא על עיקר הפדיון בזמן הזה הוא שדברו והאי בעי אין פירושו רוצה אלא צריך וכל א' וא' מהני אמוראי הפליג בזריזות ואזהרה יתירה שאם אין לו מעות שצריך להטריח עצמו בכל מה שיכול לטרוח עד שימצא להביא מעות כדי לפדותו וכדפרישית בפנים לכל מילה ומילה דאמרי והאי נשייא קלען אין פירושו מלשון קליעת שער דמאי בעי ר' ירמיה בזה אלא מלשון קליין ואם באנו לדקדק כל אות ואות מהש"ס הזה ולא להשגיח על הענין לא עלתה בידינו אלא חרם ואפשר ט"ס הוא שהיה כתוב בשני יוד"ין והועתק בטעות להעיי"ן ואם נדקדק גם על העיי"ן מוטב לפרש קלען אלו הנשים המכוונות להטיל לקופה המהלכת בכל ע"ש ומלשון קולע אל השערה ולא יחטיא הוא וכן בקלע ובאבן וכהנה הרבה במקרא וכלומר אפי' אין לו להשיג מעות

אלא מהקופה ומאלו הנשים יהא מעביר עליהן כדי להביא מעות ולפדותו אף בזמן הזה ובזה יהיה הפירוש שפירשתי שלם ונכון:

אמר ר' יוחנן פודין מע"ש על פי ג' לקוחות. והני אמר בבבלי פ"ק דסנהדרין ודוקא לקוחות שהן תגרים וכ"כ הרמב"ם בפ"ד שם בהלכה כ' ואפי' אחד מהם נכרי או בעל המעשר וכדמסיק הכא דלצדדין איתאמרת אבל בשני נכרים או שני בעלים בהן לא. וסיים שם הרמב"ם וכופין את הבעלים לפתוח ראשון וזה חומר במעשר מן ההקדש וכתב הראב"ד עליו יש כאן שבוש ובתוספתא אמרו כופין אותו לפתוח ראשון ואם רצה לחזור בו חוזר זה חומר בהקדש מבמעשר ועיין בכ"מ ומ"ש בשם הר"י קורקס וא"צ לכל זה אלא דבתוספתא לא קאי זה חומר בהקדש אלא על החזרה דבמעשר חוזר בו ובהקדש אינו יכול לחזור ובהדיא תנן בפ"ח דערכין חזר בו של עשר ממשכנין מנכסיו וכו' דאין ההקדש נפסד ומ"ש הרמב"ם זה חומר במעשר לא קאי אלא על כופין כמו שלא העתיק אלא זה דתנן בריש הפ' שם המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומרים לו פתח אתה ראשון ומדויק בגמרא אומרים אבל אין כופין ומסיק דה"ק אי צאית צאית ואי לא צאית כופין וזה דוקא בזמן שאין היובל נוהג אבל בזמן שהיובל נוהג אין כופין אלא אומרים וכ"כ בהדיא הרמב"ם בריש פ"ה מהלכ' ערכין המקדיש שדה אחוזתו מצוה עליו לפדותה הוא שהאדון קודם ואם לא רצה אין כופין אותו בד"א בזמן שמצות היובל נוהגת וכו' כדנתן שם טעם לזה וזהו שכתב כאן זה חומר במעשר מן ההקדש שבמעשר אין חילוק ולעולם כופין אותו לפתוח ראשון משא"כ בהקדש שאין כופין אלא בזמן שאין היובל נוהג וזה ברור:

הלכה ב

כל מע"ש שאין בקרנו שוה פרוטה וכו'. נתבאר מזה בחבורו פ"ד דב"מ ומה שאמרו בענין מע"ש שאין דמיו ידועין וכו' יתבאר לקמן במתני' דהמניח את האיסר בס"ד:

מעשר שני שפדאו יותר על דמיו לא חפס את הכל. כ"פ הרמב"ם בפ"ה ממע"ש בהלכה ה' והפודה מעשר ביותר על דמיו לא נתפסה התוספת למעשר ולכאורה קשה הא ריב"ל פליג עלה דקאמר בהלכה א' אין פודין מע"ש אלא עד שלשים ושתה בשויו וא"כ ביותר על דמיו מיהת פודין וקי"ל דהלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן כמבואר בהרבה מקומות וצ"ל דלא סמיך אהא דלעיל משום שאין טעם לדבר והיותר נראה שהוא ט"ס שהיה כתוב אלא עד שיהא לו בשויו ואהא דלעיל קאי דמיירי בשער הזול וקאמר אע"פ שאמרו בשער הזול מ"מ לא יזלזל בו הרבה ויאמר הרי במקום פלוני ופלוני הוא יותר בזול אלא עד

שיהא נראה לו שהוא עכ"פ בשויו וטעו המעתיקים והיו חושבין שהוא ר"ת ל"ו ואח"כ העתיקו שלשים ושש וזהו האמת:

והתנינן לנטע רבעי לא לנטע רבעי עצמו וכו'. האי ש"ס לשיטתיה אזיל דמסיק בריש מכלתין דהמתנה אינה כמכר והלכך מסיק נמי הכא דאף במעשר סופך מימר על כרחך דבמעשר עצמו מיירי אבל בש"ס הבבלי בפ"ב דקידושין מסיק דלר"מ דהלכתא כוותיה דמע"ש ממון גבוה הוא אין המעשר ניתן במתנה ולא מיתוקמא מתני' אליבא דר"מ אלא בשנתן לו הטבל וכן בנטע רבעי כשנתן לו בעודו סמדר ועיין לעיל שם בהלכה א' בד"ה אבל נותנין זה לזה מתנת חנם ובדבורים שלאחריו ותמצא מבואר הכל לכל השיטות בס"ד:

הלכה ג

חד אמר למה מערימין עליו מפני שכתוב בו ברכה וכו'. נראה דהני אמוראי פליגי אם צריך טעם לזה שפודין אותו כשער הזול ולא למערימין או איפכא דמר עדיפא ליה אם פודה אותו עם תוספת חומש אף כשפודה אותו בשער הזול והלכך לא איצטריך ריבוי לכך אבל שיערים עליו לפדותו בלא חומש אי לאו דרבתה התורה במקום שכתוב בו הפדיון עצמו כי ירבה ממך הדרך וגו' לא היו חכמים מתירין להערים עליו לפיכך קאמר דהואיל וכתוב בו ברכה למדו להתיר להערמה זו ומר ס"ל דגם לפדות אותו כשער הזול ואפי' בתוספת חומש אי לאו דכתוב בו ברכה לא היו מקילין בו ולדינא ל"פ במידי דהא הני תרתי מתני' לדינא נינהו ואפי' כשפודהו בשער הזול יכול הוא להערים על החומש דלא מצינו שחילקו בזה כלום. ומיהו משמע מהכא דלכ"ע דרשינן להקל עליו מטעמא דכתיב בו ברכה והא לעיל בריש מכלתין קאמר לטעמא דאין ממשכנין אותו מפני שכתוב בו ברכה כבר יישבתי לזה לעיל וע"ש בד"ה אין ממשכנין אותו:

מה נן קיימין אם בשאמר לו צא ופדה לי וכו'. על כרחך דאתוספתא קאי ולא על המתני' כמו שבארתי בפנים ומסיק דבין שאמר לו פדה לי משלך דהפדיון אינו שלו אף דהמעשר שלו ובין שאמר לו פדה לך משלי אף שהפדיון משלו מ"מ הואיל ואמר פדה לך אינו מוסיף חומש וכדר' יוחנן שצריך שיהא הוא ופדיונו משלו וא"כ אם אמר לו פדה לך משלך ג"כ אינו מוסיף חומש דאע"פ שאמר לו פדה לך והפדיון ג"כ משלך מ"מ עיקר המעשר בתחלה אינו של הפודה אלא של הבעלים וזה הכל נלמד מדר' יוחנן דלא מיבעיא באומר פדה לי משלך דנשאר המעשר שלו אלא אפי' באומר פדה לך משלך הואיל ועיקר המעשר לא היה שלו אינו מוסיף חומש ובזה עולה יפה מ"ש הרמב"ם בדין זה בפ"ה ממע"ש בהלכה ח' וכן אם אמר לו פדה לך משלך אינו מוסיף חומש והכ"מ

רצה לעשות ט"ס בזה וכתב שצ"ל פדה לי משלך ואני חפשתי בכל הדפוסים הישנים שנדפסו מקודם להכ"מ וכתוב ג"כ שם כמו שהוא לפנינו ובאמת שאין להגיה כאן כלום והרמב"ם רבותא קמ"ל בזה ומדברי ר' יוחנן הוא נלמד וכדאמרן:

אם בגדולה זכת בסימנין וכו'. והכי מדייק לה נמי בבבלי גיטין דף ס"ה ומסיק דקטן יש לו זכייה לאחרים בדבר שהוא מדרבנן ומתני' במעשר שבא מזרע עצים שאינו נקוב שהוא מדרבנן וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה ט' והשאר הנלמד מהסוגיא ומה שבין סוגיא זו לשיטת הבבלי נתבאר הכל במקומם:

הלכה ד

משך ממנו מעשר בסלע וכו'. משנה זו אחת מהמשניות הקשות והחמורות שבסדר הזה ותמיד היה קשה לי להבינה על בוריה דלפי' הרמב"ם במשנה ובחיבורו פ"ח ממע"ש בהלכה ו' שפי' הדין על הלוקח בכסף מעשר לפירות חולין אין אנו יודעין טעמו למה שינה דברי המשנה כפשטה דמשמע דעל מעשר עצמו קאי ולפי' הר"ב שהוא פי' הר"ש וכן דעת הראב"ד בהשגה שם שפירשו על המעשר עצמו קשה מאוד דהא על כרחך בדרך חילול מיירי המתני' שמוכר לזה פירות המעשר על מנת שיהו המעות שמקבל ממנו נתפסין בקדושת מעשר כדכתב הר"ש וכן הר"ב אחריו דזה שרי וא"כ אם בדרך חילול מ"ט לא יצא המעשר לחולין בנתינת הסלע בלבד הא קי"ל מעשר שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה ה"ז מחולל ואף שרצו לתרץ קושיא זו וכתבו דלענין שיתחלל המעשר אינו מתחלל עד שעת נתינת מעות כמו שפי' זה הראב"ד בהדיא וכך הן דברי הר"ש והר"ב אחריו היא גופה קשיא דמנא לן זה לומר דדין המעשר שוה לגמרי לדין ההקדש והלא אנו רואין שאינו שוה לגמרי להקדש בכל דיניו שהרי הקדש שחיללו על שוה פרוטה מחולל מן התורה הוא אבל צריך להשלים הדמים מדבריהם כדאמרי' בפ' הזהב דף נ' ובכמה דוכתי בהש"ס ולא אישתמיט לן בשום מקום לא במתני' ולא בשום ברייתא לומר דאף במעשר צריך להשלים הדמים מדבריהם אלא אם חיללו על שוה פרוטה מחולל ועומד הוא וזה ודאי אין לומר דבכלל הקדש הוא דזה אינו אלא לר"מ דס"ל ממון גבוה הוא ואף דאיפסק בגמרא דקידושין הלכתא כוותיה מ"מ הא איכא ר' יהודה במתני' דפליג עליה וס"ל ממון הדיוט הוא. וכשעמדתי עכשיו על עיקרן של הדברים ולחפש אחר מקור הדינים הנני רואה שלא דקדקו בהתוספתא כ"א הרמב"ם בלבדו והנני מבאר לך מה שיש הפרש בין שיטת הראב"ד וסייעתו במקור הדין ובין שיטת הרמב"ם ומזה תראה להתבונן דממקום שהרעיש עליו כל כך וזהו ממה דאמרו בגמרא הכא מתני' דלא כרשב"ג שזהו עיקר השגה שלו ושאר הדקדוקים טפלים לזה מהמקום הזה בעצמו למד הרמב"ם דבריו

ונבין דבריו ודינו ופירושו וטעמו ששינה לפרש המתני' דבכסף מעשר מירי והפירות הן חולין ולא בפירות מעשר עצמו והכסף הוא חולין ובזה יתורצו ממילא כל הקושיות של הראב"ד ויתבררו ויתלבנו דברי הרמב"ם שהמה מדוקדקים וכלפי שאמר הראב"ד א"א לזה בלא שיבוש אומר אני א"א לזה אלא בכוונת האמת ובהבנת דברי התוספתא ובהבנת דברי הש"ס דע דבתוספתא גריס פדה ממנו מעשר בסלע וכו' רשב"ג וכו' אף הקדש פדייתו הוא משיכתו כמו שהבאתי בפנים וההרגש במה שצריך להתבונן בזה בהשקפה ראשונה הוא מאי אף הקדש דקאמר הא עיקר קרא ונתן הכסף וקם לו בהקדש הוא דכתיב והמעשר הוא דנלמד מהקדש לר"מ דס"ל ממון גבוה הוא ועל כרחך דהכי פירושא דלפי מה דשנינו בתוספתא דערכין בפ"ד גבי הקדש והובאה בש"ס דילן בפ"ק דקידושין דף כ"ט ומקצתה הובאה בש"ס הזה שם בסוף הלכה ו' רשות הגבוה בכסף וכו' משכו במנה ולא הספיק לפדותו עד שעמד במאתים נותן מאתים מ"ט ונתן הכסף וקם לו משכו במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן מאתים מ"ט לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש שבהדיוט אם משכו קנאו וברשותו הוא דזל פדאו במאתים שנתן את המעות ולא הספיק למשכו עד שעמד במנה נותן מאתים מ"ט ונתן הכסף וקם לו פדאו במנה ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים מה שפדה פדה ואינו נותן אלא מנה ומפרש התם וקאמר ואמאי נימא הכי נמי לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש משום דאטו הדיוט לאו במי שפרע קאי ומכיון דהקדש לאו בר מי שפרע הוא אין להקדש אלא המנה שנתן ע"כ. והנה עינינו רואות דהת"ק דתוספתא דהכא גבי מעשר שני אינו מדמה מעשר שני להקדש לגמרי שהרי בין פדאו בסלע ולא הספיק למשכו עד שעמד בשתים ס"ל מה שפדה פדה ומדת הדין ביניהן וכלומר שאם זה רוצה לחזור בו מחמת שנתיקר צריך לקבל מי שפרע כדין ההדיוט ובין פדאו בשתים ולא הספיק למשכו עד שעמד בסלע ס"ל מה שפדה פדה ומדת הדין ביניהן שאם האחר רוצה לחזור בו מחמת שזל והוא לא משכו צריך לקבל מי שפרע ובהקדש הא קי"ל דאם פדאו בשתים ולא הספיק למשכו עד שעמד באחת נותן הוא השתים ואין למדת הדין כלל וכלל ביניהן ומדחזינן להת"ק דהתוס' דבפדאו ולא משכו עד שנתייקר או שהוזל אינו מדמה מעשר שני להקדש לגמרי א"כ הוא הדין בגוונא דאיפכא היכא דמשכו ולא פדאו עד שנתייקר או שהוזל אינו מדמה דין מעשר שני להקדש לגמרי דהיכא דמשכו באחת ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים דבהקדש צריך הוא ליתן שתים ובמעשר שני אינו צריך ליתן אלא אחת כשער שעת המשיכה דלענין זה מעשר יש לו דין הדיוט אלא שאם זה נותן לו עכשיו האחת אין השני יכול לחזור בו מחמת שנתיקר דלענין זה דין המעשר כדין הקדש דמיד שנותן לו המעות

קונה אותו כך הוא סברת הת"ק ורשב"ג פליג עליה וס"ל דדין מעשר שני הואיל וממון גבוה הוא שוה לגמרי לדין הקדש וזהו שאמר רשב"ג אף הקדש פדייתו הוא משיכתו כלומר לא כמו שאתה סובר דאין דין מעשר שוה להקדש לגמרי אלא אף הקדש הוא כמו המעשר וא"כ ממילא המעשר הוא ג"כ כהקדש ולעולם הפדייה והוא נתינת ממון זהו משיכתו אבל משיכה בלא נתינת ממון אין קונה כלום במעשר כמו בהקדש ובין בפדאו ולא משכו דינו כדין ההקדש כמו ששנינו בתוספתא דערכין ובין במשכו ולא פדאו דין המעשר כדין הקדש ולא קנאו כלל במשיכה בלבד הכי מפרש הש"ס להתוספתא דהכא ובהא הוא דפליגי ת"ק ורשב"ג והשתא שפיר קאמר מתני' דלא כרשב"ג דהא ממתני' משמע דמיהת בחד צד לא דמי מעשר להקדש והיינו היכא דמשכו ולא פדאו עד שנתיקר או שהוזל כדאיירי במתני' ואמרינן דשעת משיכה קונה לענין שא"צ לו ליתן אלא האחת כמו שהיה שוה בשעת משיכה כמו בגוונא דרישא והיכא שהוזל צריך ליתן לו שתים כשעת משיכה אלא שנותן לו הסלע אחת ממע"ש והאחת מן החולין וזהו כדברי הת"ק דהתוספתא דס"ל דלא דמי מעשר להקדש בכל גווני אלא דכך הוא הדבר דבגוונא דמיירי התנא דהמתני' במשכו ולא פדאו הדין בזה דלענין המקח קונה הוא כשעת משיכה ולענין החזרה אינו יכול זה לחזור בו כשנותן לו הסלע בלבד ואע"פ שעכשיו נתיקר דלהא דמי מעשר להקדש שבנתינת הכסף עכשיו קונה הוא ואין זה יכול לחזור בו ולא יכול זה לטעון הלא ממון גבוה הוא ואין המשיכה קונה בו וא"כ עכשיו אני חוזר בי דלאו טענה הוא דלענין זה דין מעשר כדין הקדש כדלעיל והיכא שפדאו ולא הספיק למשכו עד שנתיקר או הוזל הדין בו כדברי הת"ק דהתוספתא דלעולם מה שפדה פדה אלא דמדת הדין ביניהן ובזה נמי לא דמי מעשר להקדש כ"א בחד צד וכדלעיל ומודה תנא דמתני' להת"ק דהתוספתא אלא דלא איירי ביה וכן מודה הת"ק דהתוספתא להתנא דמתני' אלא דלא איירי ביה ומה שהשמיט התנא דמתני' פירש הת"ק דהתוספתא וזה הכל דלא כרשב"ג דאלו לדידיה לעולם משיכתו של מע"ש הוא פדיונו וכלומר בפדיון ובנתינת המעות הדבר תלוי בלבד ולעולם בין משכו ולא פדאו עד שנתייקר או שהוזל ובין פדאו ולא משכו עד שנתייקר או שהוזל הכל הולך אחר זמן נתינת המעות לרשב"ג כמו בהקדש והאי מילתא דייקינן מדברי רשב"ג דאמר אף הקדש וכו' כדלעיל זהו פי' התוספתא ופי' דברי הש"ס ומעתה בנקל יתבארו לך כל דברי הרמב"ם מהלכה ו' עד סוף הלכה ח' דביאר גוונא דמתני' לפי שיטתו וגוונא דהת"ק דהתוספתא דזה מודה לזה וזה מודה לזה כדאמרן ומ"ש בגוונא דרישא דמתני' ה"ז מפריש עליהן סלע בלבד שנאמר ונתן הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה אינו סותר למה שאמר בתחילה דמשיכתו קונה

המקח אלא ר"ל בזה בנתינת הכסף קונה הוא עכשיו ואין המוכר יכול לחזור בו אע"פ שנתייקר ולא תקשי תיפוק ליה דאינו יכול לחזור בו דהא אמרת משיכה קונה בו הא ליתא דכבר אמרנו דהמעשר דומה להקדש בחד צד ובחד צד אינו דומה להקדש וא"כ כל זמן שזה אינו נותן לו הסלע ודאי דיכול זה לחזור בו דאין המשיכה קונה במעשר אלא לענין שיווי המקח של שעת המשיכה וזה צריך ליתן לו עכשיו וכשנותן לו אז אינו יכול לחזור בו וזה דהשמיענו בדבריו לסברתו דאינו דומה המעשר להקדש בכל צדדיו ובחד צד דומה לו בכל הני גווני ר"ל משכו ולא פדאו פדאו ולא משכו כמו שנתבאר זהו שיטת הרמב"ם וממילא אזדי להו כל קושיות הראב"ד דעיקר הקושיא מההיא דקאמר הכא מתני' דלא כרשב"ג אדרבה משם ראיה לדברי הרמב"ם לשיטתו ולסברתו ומכאן הוא דלמד לומר כן דאין המעשר דומה להקדש בכל צדדיו וזהו כהת"ק דהתוספתא וכתנא דמתני' ופשיטא דהלכה לה הקושיא הראשונה שלו שהקשה שהרי לא נתן לו הכסף ובמשיכתו הוא קונה כדי שלא יהא הדיוט חמור מהקדש ור"ל בזה דמה שמצינו דהמשיכה קונה בו היינו שלא יהא כח הדיוט חמור מהקדש וכדאמרי' בקידושין גבי הקדש וזהו לשיטתו דמדמה מעשר להקדש לגמרי וזהו שיטת רשב"ג בהתוספתא אבל הרמב"ם פסק כת"ק דהתוספתא ולא כרשב"ג ומה ששינה הרמב"ם שלא לפרש המתני' כפשטה במעשר עצמו כ"א בלוקח פירות בכסף מעשר זה כבר נתבאר למעלה דאי כמשמעה וכפירושם בדרך חילול א"כ כבר מחולל ועומד הוא ומה לנו אם נתייקר או הוזל אח"כ וזה הכל מטעם אחד והכל אל מקום אחד הולך דלא דמי מעשר להקדש לכל מילי ומש"ה נמי כתב בפ"ז מהלכ' ערכין גבי דיני פדיון הקדש דהקדש שוה מאה דינר שעבר וחללו על שוה פרוטה מחולל הוא ויצא לחולין ומד"ס הוא שהוא צריך חקירת דמים וחייב להשלים את דמיו כמ"ש שם בהל"ח וגבי פדיון מעשר בפ"ד ממע"ש בהי"ח כתב כשפודין מע"ש פודין אותו בשויו וכו' ואם עבר וחילל שוה מנה על שוה פרוטה ה"ז מחולל ולא כתב וצריך לעשות דמים מפני שהדבר כך הוא שכל מה שאמרו מדבריהם בהקדש הן בענין הזה הן בענין מה שאמרו לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש שהוא ג"כ מדבריהם לא החמירו זה כלל במעשר דוק ותשכח שכך הוא דלא דמי מעשר להקדש אף למאי דקי"ל כר"מ דממון גבוה הוא ומה לנו להוסיף עוד בראיות די בזה ובמה שנתבאר דמוכרח הוא מהת"ק דתוספתא דהכא במעשר ומהתוספתא דערכין גבי הקדש וא"א לומר דהת"ק דהתוספתא דהכא כר"י ס"ל דממון הדיוט הוא דא"כ מאי האי דקאמר מה שפדה פדה וזה א"צ לפנים ובזה נתבאר הכל ואין אנו צריכין לדברי הכ"מ ולתירוצו דלאו דדייקי הן דמ"ש בפי' הש"ס מתני' דלא כרשב"ג משום דקאמר בין

להקל ובין להחמיר ומתני' לא קתני אלא להקל זה בלתי מובן דאי הכי פליגא המתני' עם הת"ק דהתוספתא דקאמר בגוונא דפדאו וכו' בין להקל ובין להחמיר והרי הרמב"ם פסק כשניהן כמבואר בדבריו ואין להאריך בזה כלל וכלל וכן בעניין שרצה ליתן טעם למה ששינה הרמב"ם בענין משמעות המשנה מההיא דפ"ב דקידושין פשיטא ופשיטא שאין מקום לדבר זה וכבר השיב ע"ז התוי"ט ולפי שיטתינו נאמר ג"כ כעין זה דבאמת הוה מצי לשנויי הכי דלעולם מתני' ר"מ הוא אלא דלא דמי מעשר להקדש בכל צדדיו אע"פ שהוא ממון גבוה וכמו שנתבאר אלא דבלאו הכי המסקנא התם כר"מ הואיל וסתם לן התנא בבחירתא כוותיה ואין להאריך יותר:

מה פליגין בשהפליגו דעתן לעניינות אחרים וכו'. משמע מהכא דבעסוקין באותו ענין מודה ר' יהודה אבל בבבלי פ"ק דקידושין דף ו' קאמר הלכה כר' יוסי והוא שעסוקין באותו ענין א"כ ר' יהודה פליג אף בזה ושאר כל הסוגיא בהיוצא ממנה ומה דאיכא נ"מ בין שיטתא דהאי תלמודא ובין שיטת הש"ס הבבלי נתבאר הכל במקומו בגיטין שם בס"ד:

הלכה ה

המניח איסר של מע"ש אוכל עליו אחד עשר איסר וא' ממאה באיסר. גם זאת המשנה היא מן הקשות שבסדר הזה ואין לנו אלא כפי' הרמב"ם במשנה ובחבורו פ"ח ממע"ש בהלכה יג כמו שיתבאר לקמן דמה שפי' הר"ש על פי מה שראה בהסוגיא דמייתי להא דר"א הנאמן על השני נאמן על הראשון ולפיכך פירש להמשנה בחבר שראה לעם הארץ שחלל מע"ש של איסר איירי ומסתמא כמו כן הפריש מעשר ראשון וכו' והביאו התו"ט ע"ש ואומר אני דאף מי שלא ראה בפ"ד דדמאי ששם הוא המקום לכל הענין הזה והכא אגב הוא דמייתי לה כדרך הש"ס וכמו שבארתי בפנים ומי שלא ידע זה סובר דהאי ענינא דר"א וכו' אמתני' דידן קאי ואיך שיהיה מה מאוד קשה לנו פי' הר"ש הזה יותר ויותר ממה שפי' בכל מקום להירושלמי שמביא מקצת הסוגיא ובדילוג ועפ"ז מפרש המשנה לדינא ולמסקנא ואינו כן כמו שתמצא זה ממש בכל הסדר הזה כולו וכאן היאך נמצא ידינו ורגלינו בבה"מ ולפי פירושו וחשבונו מכמה וכמה תמיהות הרבה שיש להפליא על פירושו מלבד מה שהקשה הרא"ש עליו כמו שתראה לקמן מוסיף אני בקושיות חדא דהא בספרים שלפנינו כתוב בית שמאי כר' אליעזר ואלו לפירושו ב"ש לאו כר"א דהא אינו נאמן על הראשון קסברי כמה שכתב לפי חשבונו אף דנאמר דלא היה לפניו הגי' ב"ש כר"א אלא מתני' כר"א והיה סבר דעל מתני' דידן קאי והת"ק ס"ל כר"א וכמה שעשה החשבון על דברי הת"ק אחד עשר איסר וא' ממאה באיסר דהנאמן

על השני נאמן על הראשון אכתי היאך יפרש להא דר' יוסי דקאמר ד"ה הוא וכו' אף זה נאכל משם שני ופטור מן הראשון ואם פטור הוא מראשון מאי האי דקאמר הת"ק י"א איסר וא' ממאה באיסר ואף שנאמר דלא סמיך אהא דר' יוסי מכיון דר' חנניה מסיק דר"א הוא מ"מ יש לנו מן ההכרח לפרש ולידע מאי האי דקאמר ר' יוסי ד"ה הוא ומאי האי דקאמר עשו אותה כתוספת בכורים ומה שייך זה הדמיון לתוספת בכורים לפי פירושו ועוד דאף אם נניח לזה מאי האי דקאמרי ב"ש וב"ה לפי פירושו דפירוש ב"ש אומרים הכל עשרה כלומר נאמן עלהשני ואינו נאמן על הראשון וב"ה אומרים בודאי אחד עשר כלומר כשראה שהפריש מעשר שני מפירות שהן ודאי טבל אוכל עליו אחד עשר כדאמרן אבל בפירות דמאי אם ראהו עושה כן אין אוכל אלא עשרה ואינו נאמן על הראשון עכ"ל. ומי יתן לערוך זה ולהבינו אם ב"ש וב"ה תרוייהו ס"ל דבדמאי דקילא ליה אינו נאמן על הראשון ובודאי הוא דפליגי לב"ש אינו נאמן על הראשון ולב"ה הואיל דחמירא ליה נאמן על הראשון זהו ע"כ צריך שתאמר לפי פירושו שכתב בדברי ב"ה אוכל עליו אחד עשר כדאמרן שהרי אין אתהמוצא י"א איסר אא"כ תצרף ותוסיף אחד על העשרה ואותו האחד הוא ממעשר הראשון דאמרינן שהפריש עליו כדפי' לעיל וא"כ הא דפליגי ר"א וחכמים בתוספתא בפ"ג כמו שהבאתי בפנים דר"א אומר הנאמן על השני נאמן על הראשון וחכמים אומרים אינו נאמן על הראשון ופלוגתייהו בודאי הוא וזה ברור כדמייתי האי תלמודא להא לעיל בפ"ח דפאה ובפ"ד דדמאי על הודאי והשתא לחכמים דהלכתא כוותייהו כב"ש מוקמית לה ולא כב"ה אתמהה וקושיא זו ליתי נגר בר נגר דיפרקינה ומלבד דלא שייך כאן כלל בחבר שראה לעם הארץ וכו' כמו שהקשה הרא"ש בזה. הנה התוי"ט נתרעם על הכ"מ מפני מה לא הביא קושית הרא"ש על פי' הר"ש אפשר היה לו תירוץ וכו' והנני מביאה לפניך וגם מה שהקשה על פי' הרמב"ם ואף שעכשיו נתפשט פי' הרא"ש בדפוסים החדשים והנה הוא בהגהת פי' הר"ש מעתיק אני דבריו כדי שיהא הכל לעין הרואה וז"ל אחר שהביא פי' הר"ש כתב ולבי מגמגם כיון דתיקן עם הארץ זה קצת מפירותיו ולכך אנו מאמינים לו שקצת פירותיו מתוקנים א"כ אותו הכרי שעירב בו אלו הפירות המתוקנים יהיה כולו בחזקת מתוקן דמה הרויח בתיקון אלו הפירות המעוטים וחוזר ומערבם עם הטבל אם לא שנאמר שדעתו היה לתקן ממקום אחר עליו אם היה אוכלו ועוד קשה לי מה שייך להזכיר ודאי ודמאי בפירות של עם הארץ כי מה שעשה לוקח מעם הארץ חבירו אינו מתוקן וכיון שראהו מחלל מעשר שני על כרחו משלו הפרישו א"כ ודאי הוא והרמב"ם ז"ל פירש המניח איסר של מע"ש וכו' עד ועשיריתו הוא פחות משוה פרוטה וקשה לי על פי' זה דהיאך מזלזלין בו להוציא

לכתחלה לחולין פחות משוה פרוטה והא אמרינן בפ' הזהב אמר חזקיה מע"ש שאין בו שוה פרוטה אומר הוא וחומשו מחוללין על מעות הראשונות לפי שא"א לאדם לצמצם מעותיו ועוד דמע"ש אין מוסיפין חומש בפדיונו אלא בפדיון ראשון וכשמתחלל איסר זה א"צ להוסיף חומש ועוד דבירושלמי מביא על משנה זו דר"א היא דאמר הנאמן על השני נאמן על הראשון (ויש שם ט"ס בהעתקת דברי הרא"ש) ומוכח דלא כפי' זה המאיר לעולם יאיר עינינו במאור תורתו עכ"ל הרא"ש ז"ל. והנה קושיתו שהקשה מה שייך בפירות עם הארץ ודאי ודמאי זה היה קשה לי מעולם ומלבד הקושיות שהקשיתי לעיל אף למאי דהוה סבור דהאי ענינא דר"א וכו' על האי מתני' קאי אבל בר מן כל דין ומן כל דין האי דר"א לאו אמתני' דהכא קאי אלא לעיל על הברייתא דדמאי קאי וכמו שזה הענין כולו כתוב שם וכמו שבארתי בפנים ואגב דאיירי בדמאי הכא מייתי לה הש"ס כי כן דרך מסדרי הש"ס הזה הלא תראה לעיל בה"ז דקאמר מתני' דר' הוא וכו' וזהו ודאי לא קאי אמתני' דהכא אלא על המתני' דרפ"ו דגיטין כמו דאיתא כל הסוגיא שם ואגב מייתי לה הכא כדפרישית לעיל וכן בהא דגריס לעיל בהלכה ד' על המתני' מערימין וכו' מה אנן קיימין אם בגדולה זכת בסימנין וכו' על דעתין דרבנן דתמן ניחא וכו' ותראה זה בפ' הניזקין בהלכה ט' דמתחיל הש"ס באמצע הענין וגריס על דעתיה דרבנן דתמן ניחא וכו' ולא גריס כלל להקושיא וזה קאי הכל על מתני' דהכא ולא שייך כלל אהא דלעיל שם אלא דסמיך שהיו יודעין מה דתנו בבה"מ במעשר שני ואגב מייתי לה בגיטין משום מתני' דהפעוטות וכו' כדאיתא התם וזה תמצא למאות ולאלפים בהש"ס הזה וממש הוא בכל דף ודף והמפרש ולומד הש"ס הזה ומעיין בו על הסדר ולא בדרך דילוג פשוט הוא לו זה וכיוצא בו כביעתא בכותחא וכן האי ענינא דר"א וכו' דמייתי הכא אגב הוא דמייתי לה ועיקרה לא שייך אלא בפ"ד דדמאי דהתם על הברייתא האומר מע"ש זה פדוי הוא וכו' הוא דאיתמר ומעתה נתרועע היסוד ונפל הבנין של פי' הר"ש שבנה ע"פ הירושלמי הזה דלא איתמר כלל וכלל על האי מתני' דידן. וכן הא דשמואל בגמרא דאמר לא מצייא תנייה וכו' לאו אהאי מתני' שייכא אלא על התוספתא דדמאי והובאה לעיל בפ"ז דדמאי על המתני' היו לפניו שתי כלכלות של טבל וכו' ומביא הברייתא התם ותני עלה וכו' כמו שזכרתי בפנים וגם בכאן ביקש הר"ש חשבונות רבים וכן בדמאי שם והעיקר כדפרישית התם להא דשמואל ע"ש ותמצא מבואר ואין אנו צריכין להאריך כאן בזה. נשאר עלינו לבאר לפי' הרמב"ם שהוא העיקר כמו שהבאתי במתני' לפירושו וקצת תקנתו בפנים בענין שינוי האחד עשר לת"ק ובין הי"א כדברי ב"ה ומה שהקשה הרא"ש על פי' הרמב"ם כבר מבואר הוא בדברי הכ"מ במה שתירץ לב' קושיות הראשונות

ומה שכתב ולשלישית שהקשה מהירושלמי הנה הר"ש פי' משנה זו על פי' הירושלמי והקשה עליו הרא"ש והר"ש עצמו נתקשה בפי' הירושלמי ואליהו עתיד לפרשו. וכתב התוי"ט על זה לא על הירושלמי הזה שבפירושו הזה אלא אח"כ הביא ירושלמי שמדבר מזה הענין ומחדש בו דברים על זה הירושלמי הוא שנתקשה הר"ש ואנכי לא ידעתי איך יפרשהו הרמב"ם ג"כ והקרוב אלי שהוא קושית הרא"ש ג"כ עכ"ל בזה והנה האמת שמה שנתקשה הר"ש בההיא דשמואל הוא שנתקשה ככתוב בדבריו וההיא דר"א הוא וכו' לא נתקשה בו אלא פי' לפי תומו ולפי דעתו שהיה סבור דאהאי מתני' קאי וכבר גלוי לפניך שלא קשה כלום לא ההיא דשמואל ולא ההיא דר"א הוא וכו' אין זה כפירושו של הר"ש דלא שייכי הני תרווייהו למתני' דהכא אלא אגב הובאו אבל הם במחילת כבוד תורתם לא ראו ולא חפשו אחר מקומם ואף שבענין האי דשמואל ציין הר"ש בדמאי אבל גם שם לא כוונו במילתיה דשמואל וכאן היה סבור דהא דשמואל מילתא אחריתא מההיא דשמואל בדמאי וטרח לפרש ולא העלה כלום והאמת הוא כי מילתא חדא הוא ומקומה בדמאי והכא אגב הוא דנסבה וכמו שנתבאר ומעתה הרי לפניך דברי הרמב"ם ופירושו גלוים לכל המה ומבוארים דבריו בחבורו שפסק כב"ה בלי שום קושיא מאלו שנזכרו. ומה שהשיג הראב"ד שם על מה שביאר דבודאי לא יצא לחולין עד שישאר ממנו פחות משוה פרוטה אחר שמוסיפין את החומש כגון שנשאר ממנו פחות מארבעה חומשי שוה פרוטה וכתב על זה שזה שיבוש שראוי להיות שנשאר ממנו ארבעה חומשי פרוטה ולכאורה אינם מובנים דברי הראב"ד שאם נשאר ארבעה חומשי פרוטה א"כ עם חומשו שהוא מלבר הוא שוה פרוטה אבל דבריו כך המה מובנים שדעתו כדעת הרא"ש שהבאתי לעיל שהקשה הרי אמר חזקיה וכו' וכך הם דברי הראב"ד ולמה כתב שנשאר פחות מד' חומשי פרוטה והלא אפי' נשאר ד' חומשי פרוטה אין מזלזלין בו שיצא לחולין אבל כבר מתורצת קושיא זו ג"כ כדלעיל. ודע דהא דשינה כאן הרמב"ם מל' המשנה וכתב המניח דינר של מעשר וכו' טעמו משום דאיכא פלוגתא דתנאי בפ"ק דקידושין דף יב דחד ס"ל האיסר הוא שמנה פרוטות וחד ס"ל ששה פרוטות וא"כ מתני' כהאי תנא דשמנה פרוטות הוא האיסר והוא ז"ל רצה לבאר דבריו אליבא דכ"ע ולמ"ד ששה פרוטות הוא האיסר לא מתפרש לפיכך נקט בלשונו המניח דינר ובזה הכל ניחא בס"ד:

תני ר' חייה שני איסרין פונדיון. כלומר משום דהך דר' חייה גריס לה ג"כ בהא תלמודא בפ"ק דקידושין בה"א ופליגי נמי התם דאיכא חד תנא דס"ל האיסר ששה פרוטות ופליגי אמוראי התם בטעמא ובפירושא במאי דפליגי תנאי דחד ס"ל נחשא באתריה קיים כספא זליל כספא יקיר כלומר הפרוטות נחשת לעולם במקומן הן עומדין אלא האיסר של כסף

לפעמים הוא בזול שהוא ל"ב בדינר ואז האיסר ששה פרוטות לפי החשבון הדינר שהוא לעולם קצ"ב פרוטות וכשהוא ביוקר יש כ"ד איסרין בדינר והוי האיסר שמונה פרוטות וחד ס"ל איפכא דכספא באתריה קיים נחשא יקיר נחשא זליל והשתא להאי מ"ד דכספא באתריה קאי הפונדיון הוא לעולם שני איסרין ולאידך לא דפעמים האיסר בזול ויש בפונדיון יותר משנים וסתמא דמתני' כהאי דתני ר' חייה להכי מייתי לה וכדמסיים ר' יוסי מתני' אמרה כן:

שמואל אמר לא מציא תנייה וכו'. אם היינו מפרשים להאי דשמואל על המתני' אפשר היה לומר דמדקדק על דברי הת"ק אחד עשר איסר וא' ממאה באיסר והיה סבור דבחדא מחתא הוא דהוין אם ירצה אוכל אחד מעשרה באיסר ואם ירצה אוכל אחד ממאה באיסר ועל זה היה מתמה שמואל ואמר לא מצי תנייה דהיאך אפשר למיתני כי האי דהא קשיא אם יטול אחד מעשרה למה לא יטול אחד ממאה וכן עוד אם הרבה תאנים באיסר עד אלף אם יטול אחד ממאה למה לא יטול א' מאלף וכן אם יסב חד לאלף וכו' אלא דלפ"ז דלישנא דצריך לאו דדייקא הוא והאמת יורה דרכו דאין אנחנו צריכין להכנס בשום דוחק דהאי דשמואל לא שייכא כלל להכא אלא אתוספתא דדמאי דהובאה בפ"ז דדמאי איתמר להא דשמואל והכא אגב הוא דמייתי לה כמבואר בפנים וזכרתי מזה לעיל בד"ה המניח איסר:

בית שמאי כר"א וכו'. כבר ביארתי זה לעיל בד"ה המניח איסר דלפי הך גי' ב"ש כר"א א"כ אב"ש דתוספתא קאי דס"ל כהאי בריית דפ"ד דדמאי כמו שפירשתי בפנים ולפי' הגי' מתני' כר"א דכך צ"ל שהיה גירסת הר"ש כמבואר לעיל שם א"כ יותר פשוט הוא דקאי על האי בריית דדמאי דכך הוא כל הענין שם מלה במלה וסוף כל דבר דלא שייך כל זה להמתני' דהכא ולא כמו שרצה הר"ש לפרש ואין לנו לכפול בדברים. בשכבר נתבאר לעיל בהמתני' הכל בס"ד:

הלכה ו

כל המעות הנמצאים. כתב הר"ב בכל מקום בין ברגל בין בשאר ימות השנה ובירושלים בשאר ימות השנה חוץ מרגל ובחנם כתב כן דבכל מקום לא איצטריך לן להשמיענו אלא מפני שראה בדברי הרא"ש שכתב בכל מקום ובירושלים בשאר ימות השנה וכו' והיה סבור שהן ב' חלוקות ולא היא אלא דה"ק דלאו דוקא בהר הבית אלא אפי' בכל מקום ובירושלים ודוקא בשאר ימות השנה אבל לא ברגל וכדתנן בפ"ז דשקלים דבשעת הרגל בירושלים הן מעשר ובהר הבית לעולם חולין וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו ממע"ש הלכה ט' מעות הנמצאות בירושלים אפי' דינרי זהב עם הכסף וכו' ע"ש:

דתני מאתים ומצא מנה וכו'. הכא דחי לה לגמרי להאי שינויא דשאני גוזלות שעשויות לפרוח מכח האי ברייתא דר' חלפתא דהוא הדבר בגוזלין הוא הדבר בביצים וא"כ ליתא להאי שינויא כלל אבל בבבלי פ"ק דביצה דף יו"ד דמדייק ג"כ לימא מתני' רבי הוא ולא רבנן ומשני ג"כ שאני גוזלות וכו' לא דחי להאי שינויא אלא דמדייק למה לר' יוחנן ולר"א לתרוויהו לשנויי הכי הא איתמר עלה דחד מינייהו קאמר מחלוקת בכיס אמד אבל בשני כיסין ד"ה מנה מונח מנה מוטל וא"כ מתני' שפיר אתייא אפי' כרבנן דהא גוזלות כשני כיסין הן ומתרץ רב אשי דבגוזלות מקושרין וכיסין מקושרין עסקינן והלכך אפי' להאי מ"ד דאמר דבשני כיסין ד"ה מנה מונח מנה מוטל איצטריך להאי שינויא דטעמייהו דרבנן דגוזלות עשוין לדדות ומנתחי אהדדי אפי' מקושרין הן וכיסין לא מנתחי אהדדי וטעמא דהש"ס הבבלי דלא מדחי להאי שינויא משום דלא ס"ל להא דר' חלפתא דאף בביצים הדין כן דלשמא נולדו בי"ט לא חיישינן דהא אמרינן התם לעיל בדף זיי"ן בדק בקינה של תרנגולין מעי"ט ולא מצא בה ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה מותרת וכו'. שמעינן מיהת מסוגיא דהתם בהאי פלוגתא דר' ורבנן דבכיסין שאינן מקושרין לכ"ע אמרינן מנה מונח מנה מוטל וזהו כדרב אשי ולמ"ד בכיס אחד מחלוקת וכו' ולפ"ז קשיא על מה שפסק הרמב"ם בדין משנתינו דבמאתים ומצא מנה אפי' הן בשני כיסין הכל חולין כדכתב ליה כפ"ו ממע"ש בהלכה ג' והראב"ד השיג ע"ז מטעם דהא בסתמא דמתני' תנינן הכל מעשר כמו שכתב המשנה אמרה הכל מעשר ומה שרצה הכ"מ לתרץ דפסק כרבנן דברייתא ואע"ג דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם משום דבפ"ק. דביצה טרחי אמוראי לאוקמי מתני' כחכמים משמע דסברי דהכי הלכתא ולא כסתם ותירוץ זה אינו עולה יפה לפי מ"ש הרמב"ם סתם ואפי' הן בשני כיסין הכל חולין דאי מהאי סוגיא דפ"ק דביצה הא משמע מהתם לרב אשי דבשני כיסין סתם ואינם מקושרים אמרינן אפי' לרבנן דמנה מונח מנה מוטל ואף דנאמר דלא אמר רב אשי להא אלא להאי מ"ד דקאמר דבשני כיסין לא פליגי וכדלעיל אבל לאידך דקאמר מחלוקת בשני כיסין וכו'. א"כ לא איצטריך להא דרב אשי ואף בשני כיסין שאינן מקושרין קסברי רבנן דהכל חולין מ"מ קשיא דמאין לו להרמב"ם להכריע כהאי מ"ד הא אמרינן התם ר' יוחנן ור"א חד מינייהו קאמר הכי וא"כ לא מסיימי ואפשר דר' יוחנן הוא דקאמר דבכיס אחד מתלוקת אבל בשני כיסין ד"ה מנה מונח מנה מוטל והדרינן להקושיא מ"ט פסק הרמב"ם דאפי' בשני כיסין ומשמע שאינן מקושרין דהכל חולין ועוד הא בהדיא קאמר הכא דהורי ר' בא בר זבדא במע"ש כהדא דרבי והשתא מנא ליה לפסוק הלכה נגד הכרעת הש"ס דהכא במה שאינו מבואר בהדיא בש"ס דילן להלכתא

אבל האמת הוא דלא מההיא דפ"ק דביצה למד לומר כן אלא משום דנשנה בהש"ס דילן בפ"ק דפסחים גבי פיסקי הלכות כהך ברייתא ולא כסתמא דמתני' דהכא כדגרסינן שם בדף ז' הניח תשעה ומצא עשר פלוגתא דר' ורבנן דתניא הניח מנה ומצא מאתים חולין ומע"ש מעורבין זה בזה דברי רבי וחכמים אומרים הכל חולין הניח עשר ומצא תשע היינו סיפא דתני הניח מאתים ומצא מנה מנה מונח מנה מוטל דברי ר' וחכמים אומרים הכל חולין והשתא מדגריס הכא כהברייתא ומדמה דין ככרות לדין דמע"ש א"כ אף בשני כיסין שאינן מקושרין קסברי רבנן הכל חולין דסתם ככרות אינן מקושרות והתוס' שם בד"ה הניח עשר וכו' כתבו ומיירי שכל הככרות קשורים זה בזה וכו' ואין דעת הרמב"ם כן דכולא שמעתא דהתם משמע דמשום דתלינן בעכברים הוא וזהו טעמו של הרמב"ם דלא סמיך אסומא דמתני' ולא על פסקא דהכא והכריע כהאי מ"ד בביצה דבשני כיסין מחלוקת והל' כחכמים:

הרי שהיה מצטער על מעותיו של אביו וכו'. הא דאמר ר' יוסי לא מסתברא וכו' לאו למימר דבאינו מצטער על כך ונראה לו בחלום ששם ושם הוא מעות מעשר של אביו דסומך על זה דהא ליתא דלעולם אין סומכין על דברי חלומות וגדולה מזו אמרו בגיטין דף נב גבי ר"מ דאחזו ליה בחלמא אני להרוס ואתה לבנות ואפ"ה לא אשגח ואמר דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין אלא לפי שר' יונה הקשה מצטער ואת אומר הכין השיב לו אדרבה דלא מסתברא אלא איפכא דהואיל והוא מצטער וחושב לזה נראה לו כך בחלום ולקושטא דמילתא הרי שהיה מצטער דקתני בתוספתא לרבותא אמרו וכן צריך לפרש לדברי הרמב"ם שהביא להא בפ"ו ממע"ש בה"ו בין שארי דינים דהתוספתא שהביא שם וכתב אמרו לו בחלום מע"ש של אביך שאתה מבקש וכו' אינו מעשר שדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין וכלומר אע"פ שהיה מבקש לאותן המעות ונראה לו כך בחלום אינו כלום ושאר עניני פתרון חלומות הנשנו כאן מקצת מהן הובאו בבבלי פ' הרואה דף נז ובקצת שינוי הנוסחא וכולן הובאו במדרש רבה:

סליק פירקא בס"ד

פרק ה

הלכה א

כרם רבעי. כבר בארתי לעיל בריש כיצד מברכין ד"ה תני ר"ח קודש הלולים דמשם ראיה לפסק הרמב"ם דפסק כהאי מ"ד דתני נטע רבעי כמו שהתחיל ריש פ"ט ממע"ש ונראה שכתב נטע רבעי הרי הוא קדש וכו' וע"ש ובמקומות המצוינין שם ורבי נמי סתים כהאי

מ"ד נטע רבעי דהא בהדיא תנינן בהני מתני' מהלכה ד' עד סוף כל הפרק נטע רבעי והא דזונא שאל לרבי מה ניתני לא שאל לו על גופא דדינא אלא מה ניתני כאן בריש פרקין כרם רבעי או נטע רבעי ונ"מ דאם ניתני במשניות דריש פרקין נטע רבעי א"כ האי מתני' דלקמן בהל"ב ניתני ג"כ נטע רבעי היה עולה לירושלים וכו' והשיב לו רבי לכו ושאלו לר' יצחק רבה שאני הבחנתי לו היאך לסדר המשניות על הסדר כדפרישית בפנים ולא בענין גופא דדינא קאמר וזה מוכרח מדהי' קובל ר"ז על אלו הזקנים שהיו בימי ר' יצחק דלא בחנון כל מתני' וכו' והיינו לומר דלמה לא קיבלו ממנו טעם הסדר של כל המשנה לפי שהוא היה המסדר על פי שמסר לו רבי והיינו יודעין טעם הסדר בכל המשנה כמו שאנחנו יודעין כאן כדקאמר להן ר' יצחק קדמייא כרם רבעי והיינו ג' משניות הקודמות סדרתי לשנות בהן כרם רבעי וטעמא דהך מילתא משום דבמתני' ב' אין לנו לשנות אלא כרם רבעי בדוקא וכדמפרש בגמרא לקמן בה"ב לפי שהיו עושין יין בטהרה לנסכים בירושלים ולא היו ענבים מצויות וכו' וכמ"ש הרמב"ם בזה שם בהל"ה ענבים של כרם רבעי התקינו ב"ד שיהו עולין לירושלים וכו' וא"כ לא מיתני נטע רבעי וכן בה"ג גבי פלוגתא דב"ש וב"ה לא מיתני אלא כרם רבעי בדוקא דכרם יש לו פרט משא"כ בשאר אילנות ואין לקט לאילן וכיון שכן שנה וסידר ר' יצחק גם להתחלת הפרק כרם רבעי ואע"ג דדין משנה זו שייך גם בנטע רבעי אלא שלא לשנות הלשון בראש הפרק ובזה אין אנו צריכין לדברי התוי"ט שכתב כאן. ובענין שכתב הרמב"ם כאן בריש הפ' שם דאין נטע רבעי בסוריא והשיג עליו הרמב"ן כבר יישבתי לזה בפ"ז דפאה שהבאתי דברי הרמב"ן ובארתי שם הכל במקום שהובאה כל הסוגיא דלקמן בהלכה ג' ע"ש ותמצא מבואר על נכון בס"ד:

אמר רשב"ג בד"א בשביעית. הרמב"ם פסק שם בהלכה ז' כרשב"ג והכ"מ נתן טעם דהלכה כמותו כדאמרי' בפ' מרובה ואין זה הטעם מספיק דלא פסיק סתמא דהש"ס התם כן דהתם בדף ס"ט גבי הא דר' יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד שקיל וטרי הש"ס אליבא דר' יוחנן גופיה וקאמר וכ"ת מאן תנא צנועין רשב"ג ור' יוחנן כסתם יחידאה לא אמר והאמר ר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו וכו'. וזה דבר ידוע הוא דלא פסק הרמב"ם כרשב"ג בשארי המקומות לא במקום ששנה במשנה ולא בברייתא משום דכבר כתב הרי"ף בפ' ג"פ דהאי כללא משמיה דר' יוחנן לאו דוקא הוא וזה תמצא ממש בכל המקומות דלא פסקו הרי"ף והרמב"ם כרשב"ג לא במשנה ולא בברייתא אלא עיקר טעמיה דהרמב"ם כאן משום דדברי רשב"ג אתיין כדברי הת"ק בפ"ג דדמאי במתני' הנותן לפונדקית וכו' וכמו דמסיק האי ש"ס דרשב"ג לא יודי לר' יוסי וזה

בארתי הכל בפאה שם ע"ש בהלכה ו' ד"ה מסתברא ר' יוסי יודי לרשב"ג וכו' ובענין מה שהשיג הרמב"ן על מה שכתב הרמב"ם בענינא דצנועין עיין לקמן ד"ה אתייא דרשב"ג כמ"ד לעתותי ערב:

תני כרם רבעי מציינין אותו בקווזזות אדמה שהוא לשעה וכו'. כך הם דברי הרמב"ם שם בהלכה ז' שכתב ואם היה בתוך שני ערלה מציינין אותו בחרסים שאם ציינו אותו בקווזזות אדמה שמא יתפרדו וכו' וצריך טעם למה לא פי' כמו שמבואר בהש"ס דילן בפ' מרובה שם של רבעי באדמה דאיכא הנאה מיניה ושל ערלה בחרסים דליכא הנאה מיניה וכו' ור' זעירא נמי דקדק על האי טעמא וקאמר ולמה לית אנן אמרין כל א' וא' לפי מה שהוא וכו' וכדפרישית דזהו טעמא דקאמר התם וצ"ל דהא דקאמר הכא לא פליגא על הא דהתם אלא טעם נוסף הוא לפי שהערלה חמורה חששו לתקן שיהא הציון מתקיים ביותר דאלו מהאי טעמא דהתם בלחוד כבר היינו מוצאין קווזזות אדמה דנמי ליכא הנאה בהו כגון אדמה קשה כסלע דאינה ראויה לזריעה וכה"ג והלכך נמי לא חש הש"ס כאן לתרץ להקושיא דר"ז דלא אמרו אלא לטעם נוסף והוא עיקר:

מקום הרוג בדם. האי תוספתא היא כאותה שנשנית בפ"ט דסוטה ומייתי לה בהאי תלמודא בריש פ' עגלה ערופה כיצד היו עושין שלוחי ב"ד יוצאין ומלקטין את סימניו וקוברין אותו כדי שיצאו ב"ד מלשכת הגזית דמודו וכתבתי שם שיש לעיין על מ"ש הרמב"ם בפ"ט מהלכ' רוצח אחר שמודדים ונודעה העיר הקרובה קוברין את הנהרג במקומו וזהו לכאורה נגד דברי התוספתא והש"ס דמייתי לה שהמדידה היתה אחר הקבורה וסמכו על הציון ובדברי הש"ס דילן אינו מבואר בהדיא לזה אבל הנראה דדברי הרמב"ם מדויקין הן מהמשנה ששנינו בפ' הנזכר מאין היו מודדין ר"א אומר מטיבורו ר"ע אומר מחוטמו וכו' וס"ל להרמב"ם דאם היתה המדידה אחר הקבורה אי אפשר לכוין מקום המדידה לא למר ולא למר וא"כ המתני' פליגא על התוספתא והאי ש"ס לא הביאה להלכה אלא איידי דמדבר בענינא דציונים שם כמו כאן הוא דמייתי לה ואף דנוכל ליישב דברי התוספתא עם המתני' דסמכו על הציון שעשו מקודם הקבורה למר מטיבורו ולמר מחוטמו מ"מ הא איכא למיחש דמתוך שיקברו אותו יתכסה הציון של דם ולא יבחינו לכוין אח"כ מאין להתחיל למדוד וזה היה טעמו דלא סמיך אהאי דהתוספתא אלא כמשמעות המשנה דהמדידה היתה מקודם כדי שיוכלו לכוין מאין למדוד:

ר' יוסי ורשב"ג אמרו דבר אחד. ולא קאי המסקנא הכי אלא דרשב"ג לא יודי לר' יוסי וא"כ דברי רשב"ג כהת"ק דהתם וכבר זכרתי מזה לעיל ד"ה ארשב"ג ועיין בפ"ג דדמאי שם:

אתייא דרשב"ג כמ"ד לעתותי ערב. זהו כהאי דאמר ר' יוחנן בבבני פ' מרובה צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד ולפי המסקנא אליבא דר' יוחנן דלא מפכינן הא דר' יודה לר' דוסא ודר' דוסא לדר' יהודה אלא כמו שנישנית בהתוספתא שהבאתי בפנים וכדגריס התם מעיקרא. וכאן הגירסא בענין דברי ר' יהודה ור' דוסא כמו דבעו התם למימר איפוך דר' יודה לר' דוסא וכו' ומיהו בעיקרא דמילתיה דר' יוחנן דמיא לדהתם דדברי רשב"ג כמ"ד לעתותי ערב ומאן תנא צנועין רשב"ג כמבואר כל הענין מסוגיא בפנים והרמב"ם בפ"ט ממע"ש ו"ר בהלכה ז' הביא להא דצנועין דרשב"ג ואף דקי"ל כר' יוחנן דאין אדם יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו ומסוגיא דהתם משמע דה"נ אין יכול לפדות לדבר שאינו ברשותו דהא מסיק התם אליבא דר' יוחנן דאיהו קאמר דמילתיה דצנועין אתייא כר' דוסא אבל ר' יוחנן לא סמיך כלל אהאי סתמא אלא סתמא אחרינא אשכח וכו' וזהו קושית הרמב"ן הביאו הנ"מ שם דליכא למימר נמי דסמיך אהא דקאמר רבא אי לאו דקאמר ר' יוחנן וכו' ולחלק בין הקדש לפדייה בדבר שאינו ברשותו דהא משמע דרבא לא פליג אדר' יוחנן דשמעינן ממילתיה ולפי מאי דקאמר הש"ס אלא סתמא אחרינא אשכח דמדמי פדיון להקדש לענין זה ורבא לא קאמר אלא אי לאו דאמר ר' יוחנן וכו' וכיון דאמר ר' יוחנן הכי א"כ ליתיה להא דצנועין כלל זהו תורף דברי הרמב"ן והכ"מ יישב קצת לזה וכתב דכל זה הוא למאי דס"ד לדמות חילול להקדש. בענין זה אבל לפי האמת יש לחלק ביניהן והביא ראיה מדברי התוס' ע"ש ומיהו צריך ראיה וחיזוק ביותר לדבר זה והראיה הנכונה והחזקה מהאי סוגיא הוא דמסיק ר' יוסי וקאמר לר' ירמיה דלמאן דאית ליה כמ"ד לעתותי ערב לית ליה לא לין קשייתה וכמבואר בפנים משום דשנינן אליביה שאני חילול מהקדש דאף דלא מצי להקדיש לדבר שאינו ברשותו מצי הוא לחלל לדבר שאינו ברשותו וכסברת רבא דהתם אבל למ"ד בשחרית אי אפשר כלל לאוקמי מילתיה דצנועין ולומר דאומר כל המתלקט דא"כ מחלל הוא במחובר לקרקע וזה אי אפשר שהוא נגד התוספתא ואע"ג דרצה ר' ירמיה לומר דרשב"ג פליג מ"מ לא קאי כוותיה דהא תני הכל מודים שאין פודין במחובר לקרקע ומהיכי תיתי למימר דרשב"ג פליג ולא הוזכר שם כלום והתוס' שם בד"ה אימא כל המתלקט הקשו זה מעצמם מהתוספתא ורצו לתרץ שם אין תירוצם עיקר ואין להאריך מיהו מסקנת הסוגיא דהכא מסתייע לזה דיש לחלק גם לפי המסקנא דהתם בין הקדש לבין הפדיון בדבר שאינו ברשותו וזהו דקאמר הרמב"ם במילתא דצנועין שאומרים כל הנלקט וכו' שהרי אי אפשר לפדותו במחובר ור"ל ולומר בתחלה כל המתלקט והוא נלמד מהסוגיא דהכא וכדאמרן דהכל מודין בזה ור"ל אפי' רשב"ג דהוא תנא דצנועין:

הלכה ב

כרם רבעי עולה לירושלים וכו'. דוקא כרם רבעי כדקאמר בגמרא שלא התקינו אלא בו לפי שלא היו הענבים מצויות בירושלים אבל שאר כל הפירות אפי' בזמן המקדש היו נפדין סמוך לחומה והכי קתני בהדיא בתוספתא פ"ה וכמ"ש הרמב"ם וזכרתי מזה לעיל ריש פרקין ומ"ש הרמב"ם שם ומשחרב בית המקדש נפדה אפי' סמוך לחומה לא דפסק בזה כר' יוסי כמו שרצה לומר התוי"ט והאריך בזה אבל כל זה אינו כן אלא העיקר כך הוא דר' יוסי לא בא לומר אלא דהתנאי היה שאימתי שיבנה המקדש יחזור הדבר לכמות שהיה ובהא בלחוד הוא דפליג על הת"ק כדפרישית בפנים דבענין התנאי הוא דפליג ואלו היה פוסק הרמב"ם כר' יוסי היה לו להביא התנאי דר' יוסי ומה שכתב ומשחרב בית המקדש וכו' משום דבזה כולי עלמא מודים דמשחרב המקדש לא חששו לעטר שווקי ירושלים והא דלא הביא דברי הת"ק בענין משרבו הפירות התקינו וכו' טעמיה משום דשמעינן מהסוגיא דפ"ק דביצה דף ה' דהא דחזרו ונמנו לא היה אלא משחרב המקדש כדמייתי התם על הא דאמר רב יוסף כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו לראיה מההיא דכרם רבעי היה לו לר"א במזרח לוד וביקש להפקירו לעניים אמרו לו תלמידיו רבי כבר נמנו עליו חבירך והתירו מאן חביריו ריב"ז טעמא דנמנו וכו' וע' פירש"י שם אבל הרמב"ם מפרש שנמנו והתירו שיהא נפדה אפי' סמוך לחומה ור"א שביקש להפקירו משום שלא רצה להעלותו ולא לפדותו והכי מפורש בתוספתא שם בהדיא מעשה בר"א שהיה לו כרם בצד כפר טבי במזרח ולא רצה לפדותו אמרו תלמידיו רבי משגזרו שיהא זה נפדה סמוך לחומה אתה צריך לפדותו עמד ר"א ובצרו ופדאו. וזה נמנו עליו והתירו דקאמר בביצה ודברי ר' יוסי בענין דקאמר בתנאי מוקשין הן בגמרא בסוף הלכה ועיין בדבור דלקמן:

זאת אומרת שבית המקדש עתיד להבנות קודם למלכות בית דוד. כדפרישית דהקושיא על דברי ר' יוסי במה שאמר משחרב בה"מ היה התנאי הזה ור"ל על התנאי דמסיים ותנאי אימתי שיבנה בה"מ וכו' וכלומר ומהו התנאי אימתי שיבנה וכו' וזה פשוט הוא לפי הנוסחא דהכא ואף לפי הנוסחא הכתוב במשניות ג"כ פירושו כן היה התנאי הזה ומהו התנאי ותנאי היה הדבר אימתי שיבנה וכו'. והאי זאת אומרת דקאמר רב אחא בפירכיה ר"ל הרי זאת אומרת מהמקרא הזה שבית המקדש עתיד להיבנות וכו' ואת אמר הכין שהיו מתנין אימתי שיבנה וכו' ולהיות חוששין לעטר שווקי ירושלים מקודם שתחזור מלכות בית דוד למקומה ואע"ג דהמקרא הזה אינו על ענין מלכות בית דוד כלל מ"מ רמז הוא מכאן לזה כמו שבארתי בפנים. ומיהו נראה דטעות הוא וצ"ל הפסוק

דפ' ויחי ובדם ענבים סותה דאותו המקרא מדבר בענין בנין בה"מ לעתיד ובמלכות ב"ד וכמו שת"א לראשיה דקרא אסרי לגפן עירה יסחר ישראל לקרתיה עמא יבנון היכליה וכו' ובדם ענבים סותה דריש הכא כמו שפי' בת"י על המשיח ולית מליך ושולטן דיקום קדמוי מסמק טווריא מן אדם קטיליהון לבושוי מעגעגין באדמא מדמא לעצור דענבין וכעין זה היא בתרגום ירושלמי וא"כ רישא דקרא על בנין בה"מ וסיפיה על מלך המשיח. ויש רמז נוטריקון ג"כ בתיבת ענבים לזה עת נבנה בית יבוא משיח:

על דעתיה דהדין תנייא לא למדו נטע רבעי ממעשר שני כל עיקר. עיין בפאה שם מה שנתבאר בענין קושית הרמב"ן על הרמב"ם ובמה שיישבתי בזה בס"ד:

הלכה ג

ובין שניתן לו במתנה. כדפרישית שנתנו לו כשהוא בוסר וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' מע"ש ונטע רבעי בהלכה ב' נטע רבעי אינו נקנה במתנה אא"כ נתנו בוסר והתוי"ט האריך בזה ופשוט הוא דאפי' בוסר לאו פרי הוא לענין רבעי כמו לענין מעשרות כדקאמר בהאי תלמודא בהדיא לקמן בפ"ק דערלה בהלכה ו' פרי אתה פודה ואין אתה פודה לא בוסר ולא פגין כלומר שא"צ פדיון והא הדמוקי בקידושין בשנתנו לו סמדר משום דאיכא למ"ד הבוסר אסור הוא ברבעי כמו לענין ערלה מש"ה מוקי לה בסמדר ודלא כר' יוסי כלומר וכהת"ק דמתני' דערלה דפליג בהדיא בסמדר דלא הוי פרי אפי' בערלה ומשום דלא שמעינן מיניה בהדיא דמתיר אף בבוסר ברבעי ועיין לקמן פ"ק דערלה בהלכה ד' ד"ה תני פרי אתה פודה וכו':

ר' אלעזר בן עזריה הוה יליף מיסב מעשרא וכו'. בבבלי יבמות האי עובדא נשתנית ומהתם משמע דר"א בן עזריה לא הודה לר"ע דקאמר עקיבא בתרי מילי וכו' ושתיהן אמת הן דבתחילה כעס ולא שמע לו אבל אח"כ דשלח תלמידיה והקשה לו קושיא דאתם חזר בו והודה לו כדקאמר הכא ולא סיימו התם לכולא מילתא:

ביין ובתבלין שהוא כמבוער. כ"פ הרמב"ם בפ' י"א ממע"ש ו"ר בהלכה ט' וכדפרישית טעמא לחלק בין יין ושמן שהשמן אינו נבלע כמו היין ונקרא דבר שהוא בעין:

הלכה ה

זאת אומרת נשרף טבלו אין יכול להתודות. כ"פ הרמב"ם בהלכה י"ג:

אלא איזה דבר שהוא מותר לחי וכו' הוי אומר זו סיכה. והרמב"ם שם בהלכה ט"ו לא כתב אלא כלשון המשנה ולא דיבר כלל מענין סיכה למת ואע"ג דכך אמרו ג"כ בבבלי בפ' הערל כדקאמר הכא טעמו דכל זה לא נאמר אלא למאן דס"ל דעובר בעשה על סיכה חוץ לחומה וה"נ עובר בעשה על סיכה למת דמכלל דלא נתתי אתייא כדקאמר הכא

וכמבואר זה לעיל בפ"ב אבל הרמב"ם לא סמיך אהא דפ' הערל משום דבפ"ג דמכות שהוא מקומו משמע דאינו עובר בעשה על סיכה חוץ לחומה וא"כ הה"ד לא על סיכה למת והא דפריך אם להביא לו ארון ותכריכין כו' לחי אסור לא כל שכן למת יש לומר דלרבותא קתני דאפי' אם היה נצרך למת לא נתתי ממנו:

רב הוה ליה כיתן וכו'. בבבלי חולין דף פ"ו גריס להאי עובדא בר' חייא דנפל ליה ואניבא בכיתניה ואתא לקמיה דרבי וכו' כדהכא ואפשר אחר שאירע לו כזה וקיבל מרבי כן הורה לרב שאירע לו ג"כ כה"ג:

מעתה מי שהוא מפריש מתודה בפ' בתרא דסוטה פירשתי קצת בע"א גם לזה וכדפירישית כאן הוא הנכון בס"ד:

סליק פירקא וכולא מס' בס"ד